

Lelkipásztor

Evangelikus Lelkeszi Szakfolyóirat

A TARTALOMBÓL:

**Evangelikus identitás
ma és holnap**

**Az ökumené Lutherje,
Luther ökumenéje**

**A lelkeszi munkaközösség
a holnap egyházában**

**A gyülekezeti hitoktatás
konceptiója**

Gyermekbibliaköri témák

69

1994/2

TARTALOMJEGYZÉK

Vigyázatok magatokra és az egész nyájra...

- ☩ Szabó József: Áldott fáradság 41
Az evangélikus egyház és a karizmák
- Nagybocksai Vilmos - 41

A jó pap holtig tanul...

- Szebik Imre püspök: Három teológiai gondolat
- Részlet Az egyházkerületünk élete című jelentésből - 43
Dr. Reuss András: Evangélikus identitás ma és holnap 44

Evangélikusok a nagyvilágban

- Hajón és repülön, szekéren és gyalog - Beszélgetés
a 60 éves Szigethy Sándorral - 48
Hivatalosan is megalakult a Budavári német egyházközösség
- Szebik Imre igehirdetése az ünnepi istentiszteleten - 49

Kitekintés az ökumené világába

- Egyházi Világhíradó - D. Dr. Nagy Gyula - 51
Dr. Hafenscher Károly: Az ökumené Lutherje
- Luther ökumenéje 55

Lelkész - szemmel

- Csöndsziget a párizsi repülőtéren 59
Könyvismertetés
Böröcz Sándor: Kiáltás a mélyből - Böröcz Enikő - 60
Várnagy Antal: Liturgia - Ifj. Hafenscher Károly - 60

Tanít az egyháztörténet

- Elefelejtett elődeink:
Majba Vilmos - ahogyan kevesen ismerték -
- D. Koren Emil - 62

A teológia szomszédságában

- Dr. Andorka Rudolf - Szabadság - nemzeti közösség -
társadalmi igazságosság - kereszténység 64
A Hermeneutikai Kutatóközpont ismertetője 66

Fórum

- Szociáletikai nyilatkozat tervezete - Zsinati előterjesztés - 67
Hozzászólások 69
A lelkeszi munkaközösség a holnap egyházában
- Zászkalicky Péter - 70

Az igehirdető műhelye

- Böjt első (Invocavit) vasárnapja - Asbóth László - 72
Böjt második (Reminiscere) vasárnapja - Asbóth László - 72
Böjt harmadik (Oculi) vasárnapja - Asbóth László - 73
Böjt negyedik (Laetare) vasárnapja - Asbóth László - 74
Böjt ötödik (Judica) vasárnapja - Asbóth László - 75
Virágvasárnap - Ittész János - 75

Gyülekezeti szolgálat - lelkeszi közélet

- Számadás az Ifjúsági Bizottság 1993. évi munkájáról
- Martor Tamás - 77
A gyülekezeti hitoktatás koncepciója
- Sárkány Tiborné Horváth Erzsébet - 78
Kérések temetése ü(rü)gyén - Gémes István - 80
Bohus Imre - Havasi Kálmán: Gyermekekbiaköri témák
1993/94. évre (5.) Borító III-IV.

Tisztelettel kérjük olvasóinkat, előfizetőinket, hogy címváltozást, megrendelést, előfizetési ügyeket, cikkirói honorárium kérdéseket, sajtóhiba észrevételeiket ne a szerkesztőhöz küldjék (Bp. Deák tér 4.), hanem a Kiadóhoz: az Evangélikus Sajtóosztályra (Bp. Puskin u. 12.). Ezzel megkönnyítik az adminisztrációt. Köszönjük.

LELKIPÁSZTOR

Evangélikus Lelkeszi Szakfolyóirat

Megjelenik: havonta

Felelős szerkesztő: dr. Hafenscher Károly, 1052 Budapest, Deák tér 4.

Tel.: 137-8966

A szerkesztés munkájában a szerkesztő bizottság vesz részt.

Kiadja: a Magyar Evangélikus Egyház Sajtóosztálya, 1447 Budapest, Pf.: 500.

Felelős kiadó: Tóth-Szóllós Mihály

Készült a DOMONKOS DTP STUDIO® gondozásával. 94-2.

Előfizetési díj: havi 120,- Ft, fél évre: 720,- Ft, egy évre: 1440,- Ft.

Nyugati terjesztésben: számonként 7 DM.

ISSN 0133-2821

Vigyázzatok magatokra és az egész nyájra...

†SZABÓ JÓZSEF:

Áldott fáradtság

„Jézus az utazástól elfáradva, azonmód leült a forráshoz” János 4,6

Balassagyarmat, 1955. február 19.
Hétvégi áhítat

*

Kedves Testvéreim! – Este van megint. Szombat este. Fáradt vagyok. Ő, az a nyomorult emberi fáradtság, amelyet olyan jól ismerek. Mellém telepszik alkonyatkor: nagy, nehéz zsákok tesz a vállamra, súlyos ölmot csorog kezembe-lábamba, s húz - lefelé...

Bánt ez a fáradtság. Otromba akadály lelkem és az Isten között. Elzsibbasztja lelkierőmet, megakasztja buzgalmam lendületét. Miért nem lehet az ember mindig friss, eleven, tettekre kész, ruganyos-akaratú?! – hogy így állhatna mindig Isten audienciájára...?!

Aztán elgondoltam: nem vagyunk-e mi a fáradtsággal sokszor úgy, mint a tanítványok egyszer Jézussal: rémnek nézték? (Márk 6,49). Pedig Ő volt, Jézus. S úgy találtam, hogy ha az ember elég alázatos tud lenni, akkor még a fáradtság is evangéliumi örömhirt tud jelenteni.

Igen, mert Jézus is elfáradt. Aki világot tart a kezében és a csillagokkal labdázhat, egyszer úgy elfáradt az úton, hogy „azonmód leült”. Elcsigázott teste restelkedés nélkül azonmód leroskadt Jákób kútjának kávjára. Úgy elaludt a hajóban, hogy még a vihar táncoltató ereje sem tudta felzavarni s úgy elgyengült a kereszt alatt, hogy erőtellenül hullott Jeruzsálem utcaköveire.

Azóta a fáradtság szent dolog lett, mert Ő megszentelte. Jézus akkor volt leginkább ember, mikor elfáradt. Sohasem hasonlított jobban hozzánk, mint amikor az utazástól elfáradva, azonmód leült a kútkávjára.

De ez azt jelenti, hogy amikor fáradt vagyok, én is hozzá hasonlítok. Minden tisztességes fáradtságunk mélyén van

valami titkos kapocs, amely ahhoz fűz bennünket, Aki fáradtságainkat is magára vette és hordozta. – Viseljük hát a fáradtságot szelíd békességgel, Vele... Érte, Aki értünk fáradt el halálisan...

Sőt! Gyakran tűnődik az ember, hogy mit adhatna Jézusnak? Mit helyezhetnék jóillatú az Ő láthatatlan parazsára?! Most már megtaláltam az én estvéli áldozatomat. Csak azt adhatom Néki, ami az övé és csak az kedves előtte, amit Ő megszentelt. A fáradtság övé volt és megszentelte azt. Íme hát: felajánlom Néki fáradtságomat, gyengeségemet, kimerültségemet, szaporodó éveim letörttségét. Odateszem az Ő láthatatlan parazsára, mint a test porhüvelyének hallgatag hódolatát, halotti illatát... Ahogy Pál írja a korintusiaknak – 2Kor 2,16 – „a halál illatát”, amelyet

azonban a feltámadott Jézus Krisztus az örök élet illatává tehet...

Ó, fáradt esték öröme..., átvirrasztott éjszakák letörttségének csendes sóhaja..., ó betegség, öregség és minden nyomorúság, amelyekben a test a maga módján a földi fáradtság halk jajszavait hallatja... Uram, köszönöm, hogy néked ezek is kedvesek!

S tudom már, mivel lássam el magamat, amikor majd jön az utolsó halálos fáradtság, amikor elnyűtt testemtől már semmi sem telik, egyetlen szó, egyetlen mozdulat, amikor a végső kimerültség győzedelmeskedik rajtam és meghalok..., Uram, ki ezt is ismered, fogadd el majd ezt az utolsó fáradtságot is, mint kihagyó szívem szeretetének feléd szálló utolsó földi hódolatát...! Ámen

Az evangélikus egyház és a karizmák*

Az első karizmatikus hullám az európai egyházakhoz az USA-ból importált ún. pünkösdistáknak nevezett szekta útján érkezett. A második karizmatikus hullám az 1960-as évek elejétől ugyancsak az USA-ból érkezett és interkonfessionális (felekezetközi) mozgalomként jelentkezett.

Úgy a szektás, mint a mozgalmi jelleg önmagában – egyháztörténeti tanulságok alapján – táplál bizonyos negatív irányba mutató előítélet, mégis a maga módján mindegyik felvetette a történeti egyházakon belül a karizmákkal kapcsolatos kérdéseket. Úgy látom, hogy máig adós a tudományos teológia a részletkérdéseket is tisztázó, karizmákra vonatkozó tanítással. Az, amit szeretett testvéreim elé hozok ebben a dolgozatban, több helyről származó ismeret, amelyet gyakorlati megfigyeléseim alapján, könyvekből, lelkésztestvérekkel folytatott beszélgetésekből merítettem.

Lelkészi pályám legelején, Pílisen, 1947-ben találkoztam a pünkösdistákkal. Emlékszem egy beteg, idős pünkösdista asszonyra, akitől először hallhattam glosszolásos imádságot. Vagy 20 évvel

később a csorvási lelkészcollégát hallottam nyelveken szólva imádkozni. Vele sokat beszéltem a glosszolásokról és más karizmákról is. Néhány németnyelvű kisebb könyvet kaptam tőle. Ezeket a könyveket a karizmatikus mozgalomhoz tartozó evangélikus lelkészek írták, vagy fordították angolból. Beleolvastam ezekben a könyvekbe és az így megfogalmazott kérdéseimre kommentárokból és más könyvekből kerestem a választ. A kérdésekre itt-ott jó válaszokat kaptam református kollégáimtól is. Ő elmondta, hogy imádkozik azért, hogy én is megszólalhatssak nyelveken. Ez máig nem történt meg, annak ellenére, hogy volt bennem megértési készség e karizmat gyakorlatokkal szemben. Azt kezdettől fogva tudtam, hogy az egyházban vannak és szükségesegek a karizmák és nemcsak elméletileg kell velük foglalkozni, hanem a mindennapos gyakorlatban is jól kell sáfarkodnunk velük.

Testvéreim előtt alcímek alá gyűjtöttem mondanivalómat.

*A Bács-Kiskun Egyházmegyében elhangzott dolgozat

Mi a karizma?

Egyre többször találkozhatunk e szóval a világi megnyilatkozásokban is úgy, hogy ezt a szót a „tehetség” szó értelmében használják. Az bizonyos, hogy a Bibliában a karizma szónak – hála Istennek – más értelme van és ez vigasztalás is számunkra. A karizma olyan ajándéka az Úrnak, amelyet Szentleke által egyháza szolgálatára elhivatottaknak szolgálatuk elvégzéséhez azért ad, hogy el tudják végezni azt, ami szolgálatuk során felbukkanó feladatuk. Így a különféle karizmákkal a Lélek olyan munkaeszközöket ad az egyház építésére, amelyek senkiben sem találhatók, amire nem születünk, de mégis a miénk, ill. a gyülekezeté. Az első keresztyének életében, különösen a szokatlanul megmutató karizmák, gyakorlatilag a keresztyénné válás jelének számítottak, de Pál apostolnak a Korinthusiakhoz írott 1. leveléből is kitűnik, hogy az apostol úgy tapasztalta: a jelek gyakran félrevezethetők lehetnek, a sátáni erők gyülekezetet romboló jelentkezése miatt, a karizmákról szóló írásra letelezőn a démoni erőktől való elhatárolódásra int. (A esodálatos jelenségek nemesak Istenről tanúsíthatnak, származhatnak azok az ördögtől is.) A Bibliai korban különféle útmutatások segítették a gyülekezet tagjait az antikrisztusi jelenségek felismerésére és a gonosz lelkek elutasítására. János leveleiben is elsősorban az Úr Jézus Krisztus a nagy vizválasztó és az ő agapéja. Pál szavai szerint, csak azt élheti a Szentleke, aki Úrnak vallja a Krisztust. Ez azt jelenti, hogy csak azok a karizmatikus erőmegnyilvánulások, amelyek a Megváltó Úr Jézus Krisztus megváltó munkájában, elsősorban az Ő kereszten szerzett szabaddításában/ hívők által történnek. Pünkösdkor a kiárasztott Szentlekek azzal adott egyházat életet erőt, hogy bizonyossá tette az egyházat Jézus üdvözítő munkájának elvégzése felől, hogy Ő valóban legyőzte a bűnt, ördögöt és a halált és neki adatott minden hatalom övéi üdvözítésére és ezzel az erővel segíti a karizmák által is népe szolgálatát. De csak ott van valóban jelen, ahol az Ő nevében vannak általa összegyűjtöttek együtt, ahol Őt vallják Úrnak.

Az a karizma, (vagyis magyarul: a kegyelmi ajándék), amely eszköze, szerszáma a gyülekezet építésének. Ezt Pál apostol így mondja: haszonra adtak. (Arra kell használni őket, amire adattak.) Megkülönböztetendők a karizmák a többi lelki, tehát Szentlekektől munkált erőkötől amelyek minden keresztyénben megvannak és nem valamely gyülekezetépítő hivatás betöltésére adtak, amelyek a krisztuskövetés közös alaperői. Ezek: a hit, a remény és a szeretet. Félreértjük 1Kor 12-13 fejezeteinek a mondanivalóját, amikor azt mondjuk: Pál végül is a szeretetet tartja a legnagyobb karizmának. A karizmákkal meg kell különböztetni a lélek gyümölcseitől is. (Gal 5,22.)

Pál apostol az 1Kor-ban is többféleképpen sorolja fel a karizmákat. Olykor mint ha ugyanazt a karizmat – más megjelöléssel említené, de mindig a karizmák felsorolásakor előre helyezi mindenképp a többször is említett prófétálást, a tanítást (ismeret ígéje) majd a lelkek megkülönböztetését, kegyelmi ajándékot a gyógyításra, vezetésre, különféle nyelveken szólásra, nyelvek magyarázására. Az első keresztyének életében kiemelt jelentősége volt – legtöbbször első helyen szerepel – az apostol-

ság karizmájának. Nyilván e karizma csak az első keresztyén nemzedék idejében lehetett eszköz a gyülekezet építésére. Feltűnő a listák vizsgálata során a nyelveken szólás és a nyelvek magyarázásának utolsó helyre helyezése. Ez nyilván e karizma gyülekezeti szempontból való értékelését jelenti. Az értékelési szempont kitűnik a mondatból is: „Törekedjétek a nagyobb kegyelmi ajándékokra” (12,31). Az egymástól eltérő karizma-listák és az, hogy más karizmák említése történik a Római levélben, más az Efzusi levélben, arra enged következtetni, hogy egy egyházon belül is a különböző egyházaknál és különböző időben más és más karizmák váltak szükségessé. A Róm és Ef levélben a nyelveken szólás említve sincsen. E körülmény adhatta a karizmatikus mozgalom ellen érvelőknek a kezébe azt az érvet, mely szerint az egyház ki is nőhet, ahogy a gyermekkorból kinő az ember, bizonyos karizmák használatából. A magam részéről csak azt olvasom ki a listák különbözőségéből, hogy az egyház a legkülönbözőbb körülmények között a szükségesnek mutató munkaeszközöt kapja meg (új, vagy más karizma formájában) az Úrtól a Lélek által. Korunkban pl. olyan ajándékokra is szükség van, amelyek segítik a médiumok által történő egyházépítő szolgálatot.

Hogyan nyerjük el és miképpen sáfárkodunk jól a karizmákkal?

A fentebb idézett íge szerint törekednünk kell a karizmákra és mivel az is meg van írva, hogy a karizmák az Úr szabad akaratából adott ajándékok, inkább ellentmondásosságot láthatunk a biztatásban, mint útmutatást. (Esetleg értelmezhető úgy, hogy az apostol a gyülekezetet biztatja: olyanokat küldjétek szolgálatra, akik megfelelő karizmat kaptak. Egyébként úgy látom, hogy nem megfelelő Bibliánkban az 1Kor. 12,31 fordítása. A „zéloute” ige buzgólkodást jelent (1. zélóták) az igehely a már megadott karizmák buzgó használatát, velük való hűséges sáfárkodásunkat szorgalmazza. De hogyan kapunk szolgálati jó betöltése érdekében karizmat? Elsősorban Róm 12 és Ef 4,11 kk. igéi azt hirdetik, hogy az Úr a gyülekezetben különféle szolgálatra elhívott tagjainak megadja azt a karizmat, ami szolgálatához szükséges. Nem az a kérdés, kapunk-e karizmat, hanem az, hogy jól sáfárkodunk-e a kapott karizmával (1Pt 4,10)

Pál apostolnak 1Kor-ban található hosszú értelme a karizmákkal kapcsolatban arra mutat, hogy ebben a gyülekezetben nem megfelelően sáfárkodtak a karizmákkal. Amit ír, azt azért írja, mert tudatlanságot, helytelen magatartást fedez fel a gyülekezet életében. Pl. azért kellett hangsúlyoznia, hogy a karizma az Úr ajándéka, mert egyesek úgy dicsekedtek a karizmákkal, mintha az saját buzgóságuknak lenne köszönhető. Azért írja a test hasonlatot az egyházzal, mert Korinthusban felbukkant a szakadást okozó, egymást az egyes karizma miatt, gyülekezetben kívülnek minősítő magatartás. Előfordulhatott az, hogy az egyik tag a másikat azért nem tartotta hívőnek, mert annak nem volt olyan karizmája, mint neki, de lehetett fordított eset is. Az elbizakodottság ördöge talán legfőképpen a glosszolálás miatt tudott beférkőzni a gyülekezeti életbe. Szükségesnek látta Pál, hogy a lista sereghajtójának tegye meg ezt a lelki ajándékot.

Úgy látom, a karizmatikus mozgalmat ellenzők ugyanazon okok miatt fordultak a mozgalommal szembe, amelyekkel Pál Korinthusban találkozott. Pál azonban azzal mutat példát 1Kor megírásakor, hogy a legtöbb bonyodalmat okozó karizmat, a nyelveken szólást sem teszi félre, hanem helyre teszi. Tulajdonképpen megmondja: ezzel ne éljünk a gyülekezeti alkalmakon, amikor olyanok is megjelenhetnek a gyülekezetben, akik kívülállók és megtérrítendőek, ez az ajándék mivel arra szolgál, hogy egyesek kapcsolatait erősítse az Úrral (ez persze eredményében szintén a gyülekezet építése) a csendes kamrákban végzett lelki szolgálatnak legyen inkább segítője.

Mi segít ahhoz, hogy bátran éljünk az Úrtól szolgálatunkra adott kegyelmi ajándékkal és hogy azt valóban haszonnal, jól sáfárkodva használjuk. Pál a kérdésre a himnusi szármalású 13. fejezetben válaszol, amelyben a szeretetről beszél, amelyen keresztül lehet és kell embernek emberhez közeledni a gyülekezetben belül is azért, mert ezen az úton közeledett hozzánk az Úr Jézus Krisztus. Ez a kiváltképpen való út.

A karizmákkal való jó sáfárkodáshoz kell a hit is, a remény is, a szeretet is. A szeretet azért a legnagyobb, mert ennek köszönhető az első helyen említett hit, de ennek köszönhető a remény is Krisztus egyházában.

Nem sikkadt-e el valamelyik ma is fontos karizma? Szabad-e tiltani a nyelveken szólást?

Hiszem, hogy amikor egyháznak az igehirdetés fontosságát hangsúlyozza, akkor azért a karizmáért buzgólkodik, amit az apostol prófétálásnak mond. Talán kár volt a prófétálás szót hátrébe szorítani. Ez a szó inkább az általánosnál jobb megértést kíván. A prófétálás nem jövendölés. A prófétáláshoz hozzátartozik az a szolgálat is, amit Nátán végzett Dávid megintésekor, de hozzátartozik az Úr munkáiról szóló igehirdetés, amelyben azt is megmondjuk, hogy mi az Úr eredeti akarata műveivel irántunk, a múltban (pl. a teremtéskor), a megváltáskor és ezek alapján mi az Úr akarata a jelenben és a jövőben, tekintettel arra is, hogy az Úr eljön ítéletre.

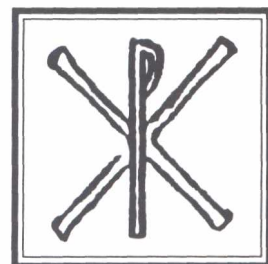
Tulajdonképpen megvan ma is a gyógyítás kegyelmi ajándéka is. Itt különösen tapasztalható, hogy a kegyelmi ajándék paraszat imádsággal lehet felszítani. (Blumhardt.) Tapasztalható gyülekezetünkben az úrvacsora és a gyülekezeti könyörgés általi gyógyulás. (Talán a dicsekvés elkerülése érdekében?)

És mi legyen a nyelveken szólás ajándékával. Legyen az, amit Pál mond. Azt mondja, hogy ne tiltsuk, de a gyülekezetben csak akkor gyakoroljuk, ha van olyan, aki a nyelveken szólás magyarázásának (azaz tolmácsolásának) karizmájával is rendelkezik, ha ilyen nincs, akkor ne a gyülekezetben szóljunk nyelveken.

Egyébként semmi esetre se tegyünk úgy, mint az elfogult vitázók, akik mondatokat félreértve idéznek, hanem csak úgy, ahogyan az Úrról, a mi megváltónkról is hirdeti a szeretet himnusza: a szeretet türelmes, jóságos, a szeretet nem irigykedik, nem kérkedik, nem fuvalkodik fel, nem rója fel a rosszat. Nem örül a hamisságnak, de együtt örül az igazsággal. Mindent elfedez, mindent hisz, mindent remél, mindent eltűr.

Nagyboicskai Vilmos
ny. lelkész

A jó pap holtig tanul...

SZEBIK IMRE:

Három teológiai gondolat

Részlet Az egyházkerületünk élete című jelentésből

Mielőtt részletekbe bocsátkoznánk gyülekezeteink életének ismeretében hangsúlyossá kívánok tenni három teológiai gondolatot. Véleményem szerint mindháromnak időszzerű mondanivalója van jelen helyzetünkben.

Közülük *az első a reformátori megigazulás-tan üzente.*

Mai társadalmi kontextusunkban az embert a teljesítménye minősíti. A Leistungsgesellschaft kifejezés is azt sugallja, annyit ér az ember, amennyit produkál, az élet anyagi vagy szellemi szférájában felmutat. Ez önmagában természetesen megmértetés és a kiválasztódásnak a módszere. Sarkallja is az embert mind lelkiismeretében, mind képességei kamatoztatásában.

E gondolatrendszer azonban beárnyékolja a társadalomban jelenlévő gyengék, elesettek, a közösség életében perifériára sodródtak sorsa. Akik maguk vagy mások hibájából képtelenek a teljesítményküzdelemben részt venni, s ezért nem tudnak kitűnni, vagy jobb esetben mindig „alulértékelték” maradnak. Ha még életük személyes szférájában is kudarcot élnek át (válás, gyermeknélküliség), érthetően a depressziósok táborát növelik.

Isten elfogad mindegyikünket – teljesítményétől, elismertségétől, pozíciójától függetlenül. Értékel, nagyraértékel személy szerint minden embert. Számontart és hordoz. Belehelyez az egyház közösségébe, hogy

ezt az egészen más isteni értékbesorolást átéljük, gyakoroljuk. E gondolat sor hangsúlyozását öregek és munkanélküliek, gyermekek és sérültek között, de az egészségesek és a sikeres életű hiveink között is rendkívül aktuálisnak tartom.

A második teológiai gondolat a karizmák kérdése és értelmezése. Sokáig elhanyagolt, elfeledett területe volt a teológiának. Napjaink karizmatikus mozgalma mellett a lelkészhiány is időszzerűvé teszi a „lelki ajándékok” kérdéskör végiggondolását.

Pál 1Kor 12-ben részletesen foglalkozik a karizmákkal. Felsorolásában találjuk: bölcsesség igéjét, ismeret igéjét, hitet, gyógyítás ajándékát, prófétalást, isteni erők munkáját, lelkek megkülönböztetését, nyelveken szólást, a nyelveken szólás magyarázatát.

Alapgondolat Pálnál az, hogy mindenki azzal szolgálja a közösséget, amit kegyelmi ajándékként elnyert. Hangsúlyos, hogy *szolgáljon*, mert nem magának kapta, hanem a közösség építésére. Hangsúlyos továbbá, hogy azzal szolgáljon, amit kapott. Az egyházban évszázadok során szinte mindenkinek mindent kellett végeznie. Ezért színtelenné, szürkévé fakult, minőségben is romlott a szolgálat. Pedig Istennek a legszébbet és a legjobbbat, a legkiválóbb minőséget szabad adnunk.

Mindebből nyilvánvaló, hogy nemcsak a lelkész szolgál, hanem minden tagja a Krisztus nagy családjának. Nem tartható az ein Mann System az egyházban. A lelkésznek pedig egyik fontos feladata felfedezni hiveiben a karizmákat, azokat fej-

leszteni képzés útján, és elindítani a szolgálatba. Ez lehet a misszió küldetését vállaló gyülekezet alapstruktúrája.

A harmadik teológiai gondolat az élet, görögül a dzoé fogalma körül sűrithető. Kosztolányi Dezső a Boldog szomorú dal című versében költői szépséggel fejezi ki, hogy a modern ember megszerzi magának a kényelmes élet kellékeit (otthon, rádió, telefon, barátok), s aztán keserűen állapítja meg: itthon vagyok itt e világban / de már nem vagyok otthon az égben.

Kettős értelmű e vallomás. Egyfelől túlzottan földhöz kötött az értékrendünk, nem is figyelünk az isteni ige kijelentés-érvényű, mindig igaz értékrendjére. Másfelől a láthatatlan világ dimenziója elsikkad szellemi látóhatárunk szűk horizontján. Pedig teológia és filozófia, az örök isteni és a mindig változó emberi összetartoznak, miként a látható és a láthatatlan világ valósága is. Amikor Jézus azt mondja: én vagyok az élet, akkor e kijelentésbe sűríti korunk emberének dilemmáját és választ is ad rá. A dilemma szüntelen ez: választani kézzel fogható értékek és lelki kincsek, földi élet és örök élet céljai között. Jézus mindkettőt kínálja, s ezzel feloldja a választás feszültségét. Itthon lehetünk az Isten alkotta világ zajos forgatagában, de szabad tudnunk, hogy nincs itt maradandó városunk, mert az örökkévalót keressük.

E három teológiai gondolat az igehirdetéseinkben való megszólalása napjaink sürgető feladata és időszzerű üzenete.

Evangélikus identitás ma és holnap

Elhangzott 1993. augusztusában az észtországi Otepäeben

I.

Az evangélikus identitás kérdése sokakat foglalkoztatott mintegy 16 évvel ezelőtt. Az Evangélikus Világszövetség hatodik nagygyűlésére készülve, a Strassburgi Ökumenikus Kutató Intézet¹ ökumenikus, az EVSz Tanulmányi Osztálya² ekkleziológiai szempontból foglalkozott a kérdéssel. Dar-es-Salaamban 1977-ben, tehát magán a nagygyűlésen Andreas Aarflot³ oslói, a keleteurópai és az északi egyházak 1978-ban Jyväskyläben tartott konferenciáján John Vikström⁴ akkor még borge-i püspök vállalkozott az összefoglalás feladatára.

Az akkor találoan és tömören összeállított tételeket ma sem kell revidálni, elég felidézni őket. A Strassburgi Intézet tíz pontot sorolt fel. Jelentése hangsúlyozza, hogy a felsoroltak nem képezik az evangélikusok kizárólagos jellemzőjét vagy éppenséggel tulajdonát, hiszen a tíz sajátosság egyikével vagy másikával nemcsak evangélikus egyházaknál találkozhatunk. Mégis, így együtt, egymás mellett, egymásra hatva és egymást értelmezve az evangélikus egyház sajátosságát, az evangélikus identitást írják le.

(1) „Vallástétel Isten önmagát megüresítő hozzánk hajlásáról, mint az üdvösség egyetlen útjáról.”

A világ teremtője Jézus Krisztusban egészen közel jött az emberhez, hogy üdvözítse: emberré lett, szenvedett és meghalt, de feltámadásával győzedelmeskedett, s minket is részesít győzelmes szabadításában hirdetett ígéje és a szentségek által, amikor Szentlelkével hitet ébreszt az emberben. Üdvözítő akarata majd a színről színre látáskor lesz teljessé.

Evangélikus sajátosság tehát, hogy Isten kezdeményező szerepét minden elé helyezzük, mindennél fontosabbnak tartjuk. Nincs az ember kezében semmiféle olyan „technika”, amellyel Isten közelébe juthatna, s az egyház is abból él, amivel Isten Krisztusban Szentlelkével megajándékozza, és ezzel nem versenyezhet sem a belső elmélyedés, sem a magasba törő gondolat, sem a lelki ajándékok ereje, sem a világ és társadalom semmiféle jelentősnek tartott eseménye.

(2) „Tanúskodás Isten megigazító cselekvéséről Jézus Krisztusban. Ez az üdvösség evangéliumának lényege, az egyház igehirdetésének mértéke, és a keresztény élet alapja.”

Isten az embert vele való közösségre teremtette. Az ember kiszakította magát ebből a közösségből, maga akar lenni, de nem képes szabadulni bűne következményétől. Isten azonban Jézus Krisztus halálában és feltámadásában, a bűnbocsánat ajándékával ismét közösségébe fogad. Istennek ez a cselekedete az evangélium.

Evangélikus sajátosság tehát, hogy Isten megigazító cselekvésének tulajdonítunk meghatározó jelentőséget, amelyből a jó gyümölcsök, a cselekedetek következnek. Elképzelhetetlennek tartjuk, hogy Isten tette mellé vagy helyére emberi cselekedetek kerüljenek, mint pl. a törvényeskedéssel vagy a keresztény élet eticizálásával („eticizálásával”). Az evangélikus egyház ezért nem a haladásba veti a hitét.

(3) „A törvény és evangélium megkülönböztetése annak érdekében, hogy megőrizzük az üdvösség üzenetének kegyelmi jellegét.”

Ahol csak törvényt hirdetnek evangélium nélkül, ott vagy képmutatás, vagy kétségbeesés lehet a következmény. Ahol

csak evangéliumot hirdetnek törvény nélkül, ott maga az evangélium is bizonytalanná válik.

Evangélikus sajátosság tehát, hogy az ember keresztény voltát nem bizonyos előírások teljesítésével kapcsoljuk össze.

(4) „Az igehirdetés és a szentségek kiszolgáltatásának, mint olyan üdvösséghez szükséges eszközöknek a kiemelése, amelyekkel Krisztus a Szentlélek által egyházát teremti, megtartja és elküldi.”

Mivel Krisztus ott van jelen és ott részesít ajándékaiban, ahol a kegyelmi eszközöket nyújtják, ezek szükségesek az üdvösséghez. A helye ennek a Krisztus nevében összejött gyülekezet istentisztelete, ahol az ígét hallgatják és a szentségekkel élnek. Krisztus embereket rendelt e szolgálat végzésére, de a szolgálat konkrét formáira nézve szabadok vagyunk.

Evangélikus sajátosság tehát, hogy az egyház létrejötté és fennmaradása szempontjából az ígét és a szentségeket tartjuk alapvetőnek, ami nem zárja ki, hogy ezek mellett vagy ezeken kívül még más tényezőknek is lehet szerepe.

(5) „Minden megkeresztelt hívő papságának hangsúlyozása, amely utalás minden keresztény egyenlőségére Isten előtt és az egész keresztény gyülekezet apostoli elkötelezettségére.”

Minden Krisztusban megbékélt Isten gyermeke és különbség nélkül fordulhat Istenhez, közbenjárhat Isten előtt a másikért, és részesedik az apostoli feladatban: az evangélium szóval és étellel való tanúsításában. Ezzel nem válik feleslegessé az egyházi hivatal, nem is tehető pusztán a jó rend kérdésévé vagy a gyülekezetnek a „munkamegosztásból” fakadó funkciójává.

Evangélikus sajátosság tehát, hogy az egyházi hivatalt és minden megkeresztelt hívő papságát egyszerre tartja fontosnak, az egyiket nem a másiktól vezeti le, s nem állítja egymással szembe a kettőt.

(6) „A világnak, mint Isten jó teremtésének igenlése. Isten az, aki ígéjével és Lelkével életet teremt és a földet a teljesség felé vezeti.”

A világra és benne életünkre tekinthetünk úgy, mint Isten jó adományaira, hálával élvezhetjük őket, atyai jóságát ismerhetjük fel bennük. Jó tudnunk, hogy Isten nem hagyja magára a bűnös világot, hanem megváltja. Mindez a világgal való felelős bánásmódra kötelez.

Evangélikus sajátosság tehát, hogy nem fordul el a világi dolgoktól, hanem továbbra is Isten jó ajándékainak tartja őket, noha tudatában van a világ bűnös voltának. Nem a természetnek vagy a világi dolgoknak kell megtisztulniuk, hanem az embernek, hogy megfelelően tudjon élni mindezekkel. Működésben szabadoknak tudjuk magunkat a világ dolgaival való élésre, (ami azért azt is magában kell foglalja, hogy számolunk akár a társadalmi, akár a környezeti következményekkel), nem feledjük, hogy új eget és új földet várunk.

(7) „A keresztény ember világi felelősségének az a meghatározása, hogy az Isten világi cselekvésében való engedelmes közreműködés.”

Isten minden embert felhasznál a világ fenntartásában. A

keresztény ember úgy szolgál, hogy nem a maga hasznát keresi, hogy értelmét használja, hogy a szeretet és az igazság cselekedeteit teszi, hogy szenvedésre is kész másokért. Az a tény, hogy ez a közreműködés nem hozza el Isten országát, nem ment fel a világ alakításának felelőssége alól. Egyrészt a világi rendnek nincs szüksége egyházi jóváhagyásra, de szükséges az egyház kritikus részvétele, másrészt az egyház nem vehet igénybe állami kényszert az evangélium hirdetésére.

Evangélikus sajátosság tehát, hogy a világi dolgokat nem becsüli le a lelkiekre hivatkozva, hanem a világot és a világi dolgokat is olyan területnek tekinti, ahol az ember Istent szolgálhatja. Sem a világból való passzív kivonulás, sem a világ krisztianizálása nem tekinthető célnak.

(8) „A Szentírás olyan használata, hogy normának tekintí az egyház igehirdetése és tanítása számára, megkülönböztetve ugyan, de el nem választva egymástól az evangéliumot és az írást.”

Jézus Krisztus evangéliumáról alapvetően a Szentírás tanúskodik, ezért norma. Az evangélium csak szabadító üzenet az üdvösségről, amelyet a Szentlélek tár fel előttünk. A Szentírásnak, mint szöveggyűjteménynek a közepe ez az evangélium, amely felől az egészet kell értelmezni. Ezt az evangéliumot hirdetni kell, hogy hit támadjon a Szentlélek által.

Evangélikus sajátosság tehát az, hogy elvet minden olyan tanítást vagy gyakorlatot, amely ellenkezik a Szentírással, akár hagyományra, akár közvetlen lelki ajándéokra hivatkozik.

(9) „Ragaszkodás az egyház hitvallásához, mint a helyes evangélium-hirdetés és az egyházi közösség megőrzésének eszközéhez.”

A hitvallások a keresztény hit igazságának megvallásai egy adott helyzetben és adott helyzetre való tekintettel. Ennek az igazságnak a közepe a Jézus Krisztusról szóló evangélium, amint arról a Szentírás bizonyosságot tesz. A hitvallások azért elkötelezőek, mert az evangéliumhoz kötnek. Az írás értelmezéséhez adnak segítséget és mértéket az igaz és a hamis tanítás és igehirdetés megkülönböztetésére.

Evangélikus sajátosság tehát, hogy a hitvallásokat éppen a Jézus Krisztushoz és a Szentíráshoz kötöttségükben tekinti normának.

(10) „Intenzív teológiai fáradozás az igehirdetés igazságáért, amelynek itt és most kell megszólalnia.”

A Szentírás kánona, az egyház hitvallásai és az egyházi hivatal fontos szerepet játszanak abban, hogy a Jézus Krisztusban kapott üdvösség evangéliumként tisztán szólaljon meg az embereknek, de egyikük sem biztosítja ezt a megszólalást. Ezért elengedhetetlen az itt és most megszólaló evangélium igazságáért való teológiai fáradozás.

Evangélikus sajátosság tehát, hogy kritikusan vizsgálja az evangélium mindenkorai hirdetését.

II.

Az itt felidézett tíz pont tartalma legtöbbünk számára többé kevésbé ismert lehet, egyrészt az irodalomból, másrészt azért, mert alapvető felismeréseket tartalmaznak. Mégis szükségesnek tartottam emlékezetbe idézni őket, hogy világossá tegyem a kiindulópontot. Nyilvánvaló ugyanis, hogy sajátosságainkat, evangélikus identitásunkat tekintve más és más vonások kerülnek előtérbe a kérdések szerint, amelyekre nézve választ keresünk. Témánk ugyanis nem pusztán az evangélikus identitás, hanem az *evangélikus identitás ma és holnap*.

A strassburgi intézet már idézett irata 1977-ben hármasszándékkal foglalkozott az evangélikus identitás kérdésével: a) hogy segítse az evangélikusok karakteres részvételét az

ökumenikus párbeszédben, b) hogy előmozdítsa az evangélikusok egymás közötti egységét, c) hogy megalapozást adjon a helyes keresztény élethez és bizonyágtételhez a kor kihívásai közepette.

A Dar-es-Salaamban tartott világgyűlésen (1977) Andreas *Aarflot* előadása annak a kérdésnek a jegyében állt, hogy „milyen fajta egység az, amit keresünk?” Elemezte azokat az egységmodelleket, (mint az „organikus egység”, „konciliáris közösség”, „megbékélt különféleség”), amelyek a hetvenes évek első felében foglalkoztatták az ökumenét. Arra a következtetésre jutott, hogy az evangélikus részvételnek az egységért folytatott küzdelemben „az evangélium mélyebb megértésére való törekvésben” kell kifejeződnie.⁵

1978-ban John *Vikström* azt emelte ki, hogy az egymással ökumenikus párbeszédben álló egyházak és felekezetek ugyanakkor szembetalálkoznak az őket körülvevő világ kérdéseivel és problémáival. Az ökumenikus kérdést és a világ kérdéseit ezért egymástól el nem választva tárgyalta.

A második Evangélikus Világ-konventen, 1929-ben Koppenhágában tartott, „Mi az a sajátosság, amit az evangélikusság a földi kereszténységnek adhat?” című előadásában, a svéd Samuel Stadener, Strängnäs püspöke, az evangélikusság szegénységéről szóló legendáról szólt.⁶ „Már kislefűként fél évszázaddal ezelőtt hallottam róla. Amerikából ronkok jöttek haza. Külsőleg és belsőleg amerikaivá váltak. Csodálatra méltó dolgokról beszéltek. Többek között azt mondták, hogy a régi evangélikus egyház semmit sem jelent Amerika számára. Túlságosan rest, unalmas és lapos. Sem üzleti érzeke, sem reklámtáblái, sem zenekara, sem tömeggyűlései. Túlhaladott. Nem számolnak vele.” Hasonlóképpen számoltak be élményeikről az akkori utazók is, akik a világ különböző tájain hatalmas tömegeket megmozgató miséken, eucharisztikus világkongresszuson (Madrid) vettek részt, s ezekkel szemben úgy érzik, hogy az evangélikus templomban egy feketébe öltözött ember áll a szószéken és vasárnapról vasárnapra nagyjából ugyanazt mondja, mozdulatlan gyülekezet ül vele szemben merev sorokban fásult arccal, s egy vagy két ének hangzik csak fel a falak között. S a közvélemény hangját csak megerősítik a más felekezeti teológusok, akik azt mondják, hogy ami igazán értékes az evangélikusságban, az egyáltalán nem evangélikus, hanem általános keresztény, ha pedig ezt leszámítjuk, akkor semmi sem marad. Samuel Stadener ezért hangsúlyozta 1929-ben az evangélikus egyház gazdagságát.

Ha a mi helyzetünkre nézve kell megfogalmaznunk, hogy mi az evangélikus identitás aktualitása ma és holnap Észtorországban, Finnországban és Magyarországon, vajon lehet-e és hogyan megfogalmazni a közöset együttes gondolkodásunk számára?

Országaink helyzetét közös nevezőre lehet hozni, ha kiemeljük azt a vonást, hogy bár az evangélikusok, az evangélikus egyházak jogi és társadalmi helyzete meglehetősen eltérő, pluralista társadalmak: az életről, az emberről, a társadalomról vallott nézetek és az ezzel kapcsolatos magatartások áttekinthetetlen sokfélesége él mindenütt, szekuláris és vallási értelemben is. Nem lenne semmi értelme, ha egyházainknak az identitásaként, azaz jellemző sajátosságaként, vagy féltett kincseként ebben a helyzetben valami olyan vonást tartanánk, amely csak valamely részletre van tekintettel, s ezért periferikus, partikuláris, csupán egyenrangú szín sok más szín között.

Evangélikus egyházunk identitását az adja meg és csak az adhatja meg (mert ha nem, akkor létjogosultságát is elveszti), hogy Jézus Krisztus evangéliumához ragaszkodik vaskövetkezetességgel, akár a saját tanítását és életét renanzi, akár más egyházak tanítását és életét, akár a világ törekvéseit vizsgálja.

III.

Mit jelent a Krisztus evangéliumához ragaszkodás vaskövetkezetessége ma és holnap?

Nincs lehetőségünk arra, hogy az evangélikusság minden sajátosságát elsoroljuk. Ez nem is szükséges, mert elveszünk a részletekben, és nem látnánk a legfontosabb dolgokat. Ezért néhány olyan vonásra szorítkozom, amelyek a legjellemzőbbek, legégetőbbek (legaktuálisabbak), s amelyek feladhatatlanok. Minden más ezekből következik.

(1) A Szentírás Krisztusról szóló bizonyágtétel.

Döntő, hogy *nem a könyv a legfontosabb*. A könyv is csak szól valamiről, Istennek a Jézus Krisztus életében, halálában és feltámadásában adott evangéliumáról. Az egyházi posztillához, Wartburgban írott epistolai prédikációihoz (Kirchenpostille) készült bevezetésében⁷ Luther rossz szokásnak tartja, hogy az evangéliumokról a könyvek szerint beszélnek, vagyis csak a négy evangéliumra gondolnak. Egyáltalán nem az a fő követelmény, hogy az evangéliumok tartalmazzák Krisztus valamennyi szavát és cselekedetét. Az evangélium semmi más, ne is legyen más, mint Krisztusról való beszéd, vagy az ő története. Ezt el lehet mondani részletesen, sok szóval, és röviden is. A legrövidebb: Isten Fia, értünk emberré lett, meghalt és feltámadott, és mindennek Ura lett. Pál ezt írja leveleiben és ezt emeli ki. Nem érdeklik a csodák, az életkörülmények, amelyekről a négy evangélium ír, mégis elégségesen és gazdagon leírja a teljes evangéliumot pl. Róm 1,1-4-ben. Ne értjük félre a reformátor szándékát, ő nem azért hadakozott, hogy a Szentírásnak valamely részét ne tartsuk fontosnak, esetleg hagyjuk ki a Szentírásból. Éppen ellenkezőleg, azt hangsúlyozza, hogy Krisztus és az evangélium nem csak az ún. „nagy evangéliumokban” található meg, hanem még az epistolákban is, sőt az Ószövetségben is. Ezeket is csak akkor értjük meg, ha Krisztust és a Krisztusról szóló bizonyágtételt keressük bennük. Az evangélium ilyen értelemben megtalálható Pálon kívül Péternél is, vagy az Ószövetségben. Fontos tehát tudnunk, hogy eredetileg az evangélium nem Szentírás volt, hanem hirdetett ige, jó hír, üzenet, amelyet nem tollal, hanem szájjal terjesztettek. Ez a tény meg kell határozza értelmezésének mai módját is.

Minden idők fundamentalizmusával szemben, amely nemcsak ihletettnak és szentnek tartja az Írást, és ezért minden szavát egyformán fontosnak, – feladhatatlan evangélikus sajátosságunk, hogy a Szentírást azért becsüljük nagyra, olvassuk és tanuljuk, mert a Krisztusról szóló bizonyágtételt tartalmazza. Csak a középponthoz ragaszkodás óvhat meg attól, hogy akár túltegyük magunkat rajta és az evangéliumot saját magunkhoz igazítsuk, akár mindent egyformán fontosnak tartva zsidókká váljunk. Félreérténünk azonban a reformáció szándékát, ha nem csak meg akarnák különböztetni, hanem el is akarnák választani a „lényegest” és a „lényegtelen” a Szentírásban, utalva arra, hogy az evangéliumot „pelenkába csomagolva és a jászolba fektetve”⁸ tartalmazzák a próféták iratai (Jn 5,39. 46; ApCsel 17, 11; 1Pt 1,10-12; Lk 24,45; Jn 10,2kk). Jézus Krisztust és az evangéliumot tekinteni a Szentírás közepének ezért sem nem önkényes lépés, sem nem egy dogmatikai tételnek az Írás fölébe helyezése, hanem az értelmezés egyetlen megfelelő kulcsa.

(2) A megigazulás egyedül Isten cselekedete.

Az evangélikus tanítás mindig is szinte már kíméletlen realizmussal vette számításba az ember bűnösségét. Az ember bűnös volta egyrészt Istentől való elszakadását foglalja magába, másrészt az embertársaival és világgal való megromlott viszonyát is. Az ember és világa „megítélt és elvesztett” – amint a Kiskátéval mondjuk. Az evangélium éppen ebben a helyzetben kínálja az egész világnak a szabadulást. Ennek a szabadulásnak egyik kifejezése a megigazulás.

A megigazulás Isten tette, mellyel nemcsak igaznak tekint, hanem igazzá is tesz. Ahol ez megtörténik, ott jó gyümölcsök teremnek. Nem lehet megfordítani a dolgot: nem le-

het a jó gyümölcsöket követelni, hogy igazoljuk a megigazulást, hiszen ez egyrészt nem kegyelemből, hanem cselekedetéből való megigazulás lenne, másrészt pedig emberi megfontolás alapján kiválasztott és emberi megítélés alapján értékelt cselekedeteket tennénk ezáltal a megigazult élet mértékévé. Tehát sem a kegyesség valamely formája, sem az egyházi életben való részvétel, sem a hit megvallása, sem a szeretet egyik vagy másik tette nem tekinthető a megigazított élet egyértelmű igazolásának, hiszen mindezek nemcsak a megújult szívből és hitből fakadhatnak, hanem önámításból vagy képmutatásból is.

Bár a megigazulást „hit által” az Ágostai Hitvallás kifejezésével „per fidem” kapjuk, a reformációnak csak felületes értelmezése vagy éppen félreértelmezése beszél úgy, hogy a cselekedetéből való megigazulással, a kegyelemre való érdemességgel szemben a hit áll, és ez a vulgarizált reformátori teológia kimerül az olyan ígéhirdetésekből, melyek az érdemszerző cselekedetek helyett a hit „megcselekvésére” unsoznak. Joggal mondhatjuk, hogy ez a reformációból valójában csak a frazeológia átvétele, annak tartalma és igazsága nélkül.

Mi sem áll távolabb a reformációtól, mint az az értelmezés, mely a hitet olyan módszernek, „know-how”-nak, tudásnak, fogásnak, furfangnak, eszköznek tekinti, mellyel az ember az isteni erők és ajándékok „birtokába” juthat. Ezzel a gondolattal és ilyen fajta ígéhirdetéssel viszont sajnos igen gyakran találkozunk szabadegyházi vagy evangélikációs körökben. Ha ezzel szemben azt kérdezzük, hogy akkor hát az emberi magatartások közül melyik az adekvát az Istennel való viszony rendezésére, akkor természetesen csak azt lehet mondani, hogy nem a cselekedetek, hanem a hit. Az agapé motívuma azonban a Szentírásban, amelyre Nygren teológiája hívta fel a figyelmet, azt tartalmazza, hogy az Istennel való viszony dolgában a meghatározóan cselekvő, az alany, egyáltalán nem az ember, hanem a Jézus Krisztusban cselekvő Isten. Az újszövetségi agapé motívuma éppen arra emlékeztet, hogy az emberi cselekedetekkel szemben nem az emberi hitre, hanem mindenk előtt és mindenk fölött Isten szeretetére kell utalnunk. Az ember hite csak erre az isteni szeretetre válasz, az emberi hit csak ennek az isteni szeretetnek a hatása alatt születik meg. A hit tehát nem az egyetlen helyes, az egyetlen lehetséges válasz Isten lehajló, meg nem érdemelt és megérdemelhetetlen szeretetére. A hit éppen annak belátása és beismerése, hogy Isten előtt az embernek nem lehet semmiféle teljesítménye, hogy az embernek önmagában nincs semmiféle reménysége, s ha van reménysége, akkor csak Jézus Krisztusban, aki mindent teljesített azzal, hogy olyan életet élt, melynek végén azt mondhatta: „elvégeztetett”.

A keresztyény ígéhirdetésnek nem az a feladata, hogy ezt a hitet mintegy szuggerálja, hanem csak az, hogy Istennek ezt a szeretetét meghirdesse, hogy általa létrejöjjön a hit. A hit nem tesz semmit, mint bízni abban, hogy Isten mindent megtesz. Vagyis nem a hit készíti Istent a cselekvésre, hanem Isten cselekvése és ígéje készíti a hitet bizalomra. Isten e cselekvésének kifejezése a Szentírásban az agapé, de nemcsak maga a szó, hanem az egész „motívum”, amint Nygren hangsúlyozta⁹.

A simul iustus et peccator nem a bűnös mentsége a változatlan életre, hanem az alázat Isten előtt, aki elé mindig csak kegyelemre szoruló, kegyelemből élő emberként állhatunk.

Megigazított voltunk mindig megmarad a hit tárgyának, sohasem bizonyítható sem magunk, sem más emberek előtt. Ez nem azt jelenti, hogy az új élet ne lenne valóság. Egyrészt hitbeli valóság, amely nem az új élet cselekedeteire néz, hanem a Jézus Krisztusban kapott evangéliumra, mellyel Isten a bűnöst igazítja meg, másrészt földi valóság, amelyet azonban nem mi magunk vagy valamely egyházi fórum hivatott lemérni, hanem Isten, s nem baj, sőt az lenne jó, ha látnák és megállapítanák a kivállók. De az eredmény konstatálása semmiképpen sem a megigazultak dolga.

(3) Törvény és evangélium Isten igéje.

Amikor az evangélikusok hangsúlyozzák, hogy meg kell különböztetni a kettőt, akkor mások is, de talán még mi magunk is megfélekedtünk arról, hogy ennél a megkülönböztetésnél Isten igéjéről beszélünk. Isten igéje, Isten megszólítása törvényt és evangéliumot tartalmaz. Amit az embertől követel, amikor az embert szembesíti Isten akaratával, az a törvény: ebben a találkozásban az ember meg nem állhat, ez halál, ítélet és kárhozat az ember számára. Amikor kegyelmét adja és megbocsát, akkor ingyen, meg nem érdemelten és meg nem érdemelhetően bűnbocsánatot, életet és üdvösséget ajándékozik.

Ez a megkülönböztetés nem azt jelenti, hogy mi választjuk szét a Szentírásban a törvényt és az evangéliumot, ez túlságosan formális és felületes lenne. Hitünk az, hogy Istennek van akarata, van elvárása az ember részéről, s az ember ennek megfelelni nem tud, pedig Isten csak a jót akarja és várja. Isten azonban kegyelmes is, mert nem engedelmességünk, nem tetteink szerint bánik velünk. Hitünk éppen ezért ugyanakkor az is, hogy Isten kegyelmére szorulunk, életünk csak az ő kegyelméből lehetséges Jézus Krisztus műve által. Isten azonban a megajándékozottaktól azt várja, hogy neki éljenek. Isten cselekvésében és igéjében ez a kettő együtt van. Ha elhalkul Isten követelő akarata, akkor értelmetlenné és értéktelenné válik az evangélium. Ha nincs evangélium, akkor vagy képmutató farizeusok leszünk, vagy kétségbe esünk.

Ezért Isten igéjében a törvény és evangélium megkülönböztetése elengedhetetlen ahhoz, hogy Isten személyéről helyesen szóljunk: se könyörtelen kényúr, se tehetetlen báb ne legyen.

(4) Isten uralma alatt az egész világ, s benne neki szolgálhat az ember.

Az evangélikus gondolkodás szakított a középkornak azzal a felfogásával, amely az Isten és a sátán birodalmára osztotta fel a világot, s csak a világ egyik felében hitte Isten uralmát, s csak ebben a felében tudta lehetségesnek tartani a keresztény életet. Vallotta, hogy Isten az egész világ ura. Egyrészt Isten ura a hitetlen világnak is, vagyis úr ott is, ahol nem ismerik őt és ezért nem engedelmeskednek neki. Tudtukon kívül vagy akaratuk ellenére is Isten akaratát hajhtják végre. Nem csak Isten ítéletét hajhtják végre így emberek, hanem szabadtítását is. A földi atyák még gonosz létükre is tudnak jó ajándékokat adni gyermekeiknek (Lk 11,13), s ezért lehet a pogány Círus király is az Úr fölkenjtje (Ézs 45.1). A szívbe írott törvényről pedig az emberek lelkiismerete és vádaskodása tanúskodik (Róm 2.15). Istennek megvannak tehát az eszközei, hogy emberek tudatos hite és engedelmessége nélkül is, a világ saját belátása alapján és földi kényszerrel rendet tartson a világban és megóvja a káosztól. Ott, ahol Istent ismerik és igéjére figyelnek, ott Isten a törvény követelésével és emberek életének megújításával, a bűnbocsánattal munkálja, hogy akarata a földön végbemenjen.

Ebből három dolog következik:

(a) Amilyen helytelen lenne hitetlenek között Isten igéjével vagy a kárhozat veszedelmével érvelni etikai kérdésekben, éppoly hibás lenne a keresztény gyülekezetben belül nem Isten igéjére, tövényére és evangéliumára figyelve keresni a helyes földi cselekvés útját. Világosan meg kell különböztetnünk tehát az egyházat és a világot.

(b) Mivel Isten uralkodik az egész világon, ezért a keresztény ember őt szolgálhatja egyházban és világban, lelki és földi dolgokban való forgolódással egyaránt. A keresztény embernek ezért nem kell, sőt, nem is szabad kivonulnia ebből a világból és a világért való felelősségvállalásból és szolgálatból.

(c) Isten akarata sem a világban, sem az egyházban nem valósul meg maradéktalanul, míg el nem jön a teljesség, az új ég és az új föld. Sem a világ fejlődésében, sem az egyház

tökéletesezésében nem reménykedhetünk, hanem csak Krisztusban, a szabadtítóban.

(5) Az egyház egysége csak Jézus Krisztusban lehetséges.

Igen tanulságosak az egységmodellekként megfogalmazott gondolatok az egyház egységéről, mert az evangélikusokat is szembesítették a kérdéssel, milyennek képzeljék el azt az egyházat, „amelyben az evangéliumot tisztán tanítják és a szentségeket helyesen szolgáltatják ki” (CA VII). Helyesen szoktak itt utalni arra, hogy az evangélikus egyháznak mennyire sajátossága a tiszta tanításon, a korszerű evangéliumhirdetésen való fáradozás. Fontosnak tartom azonban megjegyezni, hogy nem a helyes teológia érdekében, hanem azért, hogy „erre a hitre eljussunk”. A tanítás, az igehirdetés, a szentségek, a teológia ezért az egyért kell, hogy hit támadjon, „hogy Krisztusért kegyelmet nyernek” (CA V).

Vagyis, hogy Jézus szavára, „ha nem moslak meg, semmi közöd sincs hozzám”, felhangozzék az emberi válasz: Uram, ne csak a lábamat, hanem a kezemet, sőt a fejemet is!” (Jn 13,8-9)

JEGYZETEK

1. Lutherische Identität. Schlussbericht des Studienprojekts: „Die Identität lutherischer Kirchen im Kontext der Herausforderungen unserer Zeit”. Institut für Ökumenische Forschung: Strassburg, 1977. 57 S.
2. Die Identität der Kirche und ihr Dienst am ganzen Menschen.
3. Aarflot, Andreas: The Lutheran Church And The Unity Of The Church. 35-47. pp in: In Christ A New Community. The proceedings of the Sixth Assembly of the Lutheran World Federation. Dar-es-Salaam, Tanzania June 13.25, 1977. Edited by Arne Sovik. Published by The Lutheran World Federation. Geneva. October 1977. 233 pp. Die lutherische Kirche und die Einheit der Kirche. S. 40-54. in: Daressalam 1977. In Christus - eine neue Gemeinschaft. Offizieller Bericht der Sechsten Vollversammlung des Lutherischen Weltbundes. Bearbeitet von Hans-Wolfgang Hessler und Gerhard Thomas mit einem Vorwort von Carl Mau. Verlag Otto Lembeck: Frankfurt/Main, 1977. 275 S. Az evangélikus egyház és az egyház egysége. Fordította: Hafensch Károly. Lelkipásztor 1977. 12. 726-736.
4. Vikström, John: Lutherische Identität. S. 19-33. in: Identität und Dienst der lutherischen Kirchen in Europa heute. Bericht einer osteuropäisch-nordischen Kontakttagung veranstaltet von der Evangelisch-Lutherischen Kirche Finnlands und dem Lutherischen Weltbund. Vesala Konferenzzentrum bei Jyväskylä, Finnland, 4.-12.6.1978. 158 S.
5. Aarflot, The Lutheran Church And The Unity Of The Church. p. 47. – Die lutherische Kirche und die Einheit der Kirche. S. 54. – Az evangélikus egyház és az egyház egysége. 736. old.
6. 55. old.: Stadener, (Samuel: Was hat das Luthertum in seiner Eigenart der Christenheit auf Erden zu geben? S. 54-64. Aussprache über den Vortrag Stadener. S. 65-71. in: Lutherischer Weltkonvent zu Kopenhagen vom 26. Juni bis 4. Juli 1929. Denkschrift. herausgegeben im Auftrage des Ausschusses. Dörffling & Franke: Leipzig, 1929. 220 S.
7. Luther: Ein kleiner Unterricht, was man in den Evangelien suchen und erwarten soll. 1522. Bornkamm-Ebeling II. 197-205.
8. Luther. i.m.
9. Művének első német kiadása: Nygren, Anders: Eros und Agepe. Gestaltwandelungen der christlichen Liebe. Erster Teil. Bertelsmann: Gütersloh, 1930. 216 S. (Studien des apologetischen Seminars. Herausgegeben im Auftrag des Vorstandes von Carl Stange. Göttingen. 28. Heft.)

Megjelent az Ökumenikus Tanulmányi Füzetek sorozat 6. száma:

Vallás és egyház a rendszerváltozás után Magyarországon – címen.

A tartalomról: Miért, miről, hogyan és kinek szólunk? – Az átmenet ideje – Szabad választások, az új kormány és a keresztény értékek – Fontos döntések – heves viták – Feszültségek és megoldások – Az együttműködés sajátos területe – A reménység nem szégyenít meg.

Kapható az ÖTK Központjában Bp. 1114 Bocskai u. 15. és a gyülekezeti iratterjesztésekben. A füzetet mind lelkészeknek, mind nem lelkészeknek olvasásra, tanulmányozásra ajánljuk!

Evangelikusok a nagyvilágban

HAJÓN ÉS REPÜLŐN, SZEKÉREN ÉS GYALOG

– Beszélgetés a 60 éves Szigethy Sándorral* –

1993. szeptember 23-án töltötte hatvanadik születésnapját Szigethy Sándor. A kerek évforduló alkalmát megragadva, telefonon kerestük fel a jubilálót. Hol lelkészként, hol gimnáziumi tanárként, hol utazóként emlegetik.

– Melyik besorolás a helyes?

Végső fokon mindegyik igaz, s még hozzátenném: örök tanuló is vagyok, amint azt tanárként az egyik kedvelt hivatásbeli jelmondatommal vallom: „tanítva tanulunk” (=docendo discimus). Az egyház iránti érdeklődésemet és későbbi pályaválasztásomat az igen sok összetevő mellett természetesen a családi háttér határozta meg.

A tágabb familiában evangélikus, református és katolikus papok fordulnak elő. Nagypám nagypapja sárvári evangélikus lelkész volt a múlt század első felében. Én azonban most – a pápai és debreceni református kollégiumok (3 évi) hatása mellett, s tekintettel egyházunk elklerikalizálódására – legszívesebben egy világi ember, rokonom és keresztapám, Mesterházi Ernő dr., dunántúli evangélikus egyházkerületi felügyelő jelentőségét szeretném kiemelni, aki 23 éves koromig egyházi kérdésekben legfontosabb tanítóm és tanácsadóim volt.

– *Sárvár, Pápa, a Dunántúl egy nem mindennapi családi háttér... Ezek voltak hát a meghatározók?*

– Igen, hiszen Vas megyében. Kemencsalja szélén, a Rába-menti Felsőpaty helységben születtem. Ennek a vidéknek az evangélikussága az ellenreformáció idejétől mind a rekatolizációnak, mind az elnémetesítésnek ki volt téve. Keményfejű, makacs nép lakja a vidéket. A „pángermán” náciizmus miatt a nyakunkba szakadt „pánszláv” kommunizmus idején politikai nyomásra keresztapámat menesztették tisztségéből, s csak azért nem tették végülis földönfutóvá, met Rábabogyoszló tanácselnöke – a legzordabb időkben – letelepedési engedélyt adott számára.

– *Hogyan kanyarodott életutad Észak felé?*

*Megjelent a svédországi Új Kéve című magyar lapban

– Az iskoláimat három felekezet gimnáziumaiban, Szombathelyen, Pápán, a Budapest-Fasoriban és Debrecenben végeztem, majd teológiát tanulni Budapestre mentem. A családi hatások, a szükség, az „osztályharc” mind közrejátszottak abban, hogy milyen pályán indultam, s abban az elhatározásban is, melynek nyomán 1956. november 21-én Sárvárról Szakonyba kerékpároztam, majd innen szekéren és gyalog jutottam át az ausztriai Lutzmannsdorfba, azaz Locsmándra. Klosterneuburg Menekülttáborában rámbízták a lelkigondozást, s az egyik északnak indított csoporttal együtt 1957. március 7-én érkeztem Svédországba. A lundí fakultáson – és egyideig Göttingenben is – folytathattam a Budapesten megkezdett teológiai tanulmányaimat. Eközben jártam a menekülttáborokat és alkalomadtán istentiszteleteket tartottam. 1957 szeptemberétől ezt a munkát már Glatz József evangélikus lelkészre bízták, akit a Lutheránus Világszövetség ajánlására a Svéd Egyház külön erre a munkára hívott meg az ausztriai Klagenfurt menekülttáborából.

– *Hosszú volt az út Sárvártól Lundig. Merre vezetett tovább?*

– A leghosszabb utat ezután tettem meg, mégpedig hajón. Szépfalusi István bécsi lelkész jóvoltából, aki megbízását átruházta rám: Génuból – Málta érintésével – magyar menekülteknek lehettem – zöldfülű teológusként – hajólelkésze az Ausztráliába, Perth-ig illetve Melbourne-ig vezető útkon. Ez az út oda-vissza 60 napig tartott. Különösen szép élmény maradt az 1957-es karácsonyi esti istentisztelet a szuezi csatornán, illetve az ünnepi istentisztelet a Sinai-félsziget mentén; az arabiai Aden, Szomália, Borneó és Jáva partjai, a Singapori-i illetve Dzszakarta-i kikötések... És Posszeidon tengeristen „keresztelője” fecskendővel az

Egyenlítő érintésekor az Aurelia nevű olasz személyszállító hajon.

– *Gyalog, majd kerékpáron, szekéren és buszon, vonaton és hajón, taxin és repülőn utazva Balázs Ferencet idézve bizonyára elmondhatod, hogy „bejártam a kerek világot”.*

– Távrolról sem az egész világot, de zárandokoltam gyalog a római Via Appián, a jeruzsálemi Via Dolorosán, ugyanúgy az egyiptomi piramisok között és a tuniszi Karthágóban, Cyprianus, Tertullianus és Augustinus egyházatyák nyomában.

Vallásstanári ismereteim felújítására a legszívesebben Ázsiába utaztam, ahonnan valamennyi világvallás is származik. Körösi Csoma Sándor calcuttai munkahelyét és dardzsilingi sírját kétszer is felkerestem. Az ő nyomdokain és Sven Hedin svéd utazó nyomában járva Delhiből Srinagarba busszal, onnan pedig Lehbe – Ladakhnak, a Föld legmagasabban fekvő lakott területének egyik központjába – taxival utaztam. Az ő idejükben több hetet igénybe vevő transzhimalájai utat én két nap alatt tettem meg. A transzszibériai vasúton éppen a Szovjetunió végnapjaiban, 1991-ben vonatoztam – Mongólián át – a kínai fővárosba. A repülőút – 1992-ben – hazafelé már Oroszország felett vezetett – non stop – Koppenhágába.

Gépkocsit nem vezetek, de a rénszarvashajtást (Gällivare-ban) és a sportrepülővezetést (Eslöv-ben) kitanultam. És körülrepültem a földet, igaz csak utasként...

– *Miként hasznosítottad a látottakat, hallottakat?*

– A vallásánárokadásom mellett világi tárgyaim: a történelem, filozófia és lélektan. 1963-ban a dániai Szilas Attilával egy időben végeztem a teológiát, de közvetlenül ezt követően már vallásstanári állást kaptam Malmöben. 1966-ban Växjöben lelkésszé szenteltek, s ha „paróchus” lelkészként nem is, de 1968-tól – 14 éven át – az évenként

megrendezett magyar evangéliumi ifjúsági konferenciáknak – részben Cseri Gyula református lelkésszel együtt – „ifjúsági lelkésze” voltam. A magyar egyházi munkában gyakorlatilag diákkorom óta résztveszek tanítással, szolgálattal.

– *Vezéregéd, jelmondatod van-e?*

– A már idézett latin bölcsélet mellett a 24. zsoltár 1. versével vallom: „Az Úr a Föld és annak teljessége!”

– *Amikor most 60. születésnapod alkalmából a Svédországi Magyar Protestáns Gyülekezetek és azok Egyháztanácsa nevében kérjük és kívánjuk: Isten éltesen, Sándor!, – egyben, a te jelmondatodat parafrazálva óhajunkat is kifejezzük: Adj, Isten, hogy még sok éven át – téled tanítva-tanulhasunk, hogy tanulva mi is taníthassunk!*

Molnár Veress Pál

*

A Nyugat-Európa különböző országaiban évenként megrendezett konferenciáknak Szigethy Sándor nemcsak ifjúsági lelkésze, hanem krónikása is volt. Hadd álljon itt néhány részlet a jubiláns ifjúsági konferenciái beszámolóiból, a Természettudomány- és hit? valamint A teológia jövője – 1980-ban elhangzott, de ma is aktuális kérdéseiről:

Természettudomány- és hit?

Mi következik abból, hogy a természettudomány csak a mérhető, mennyiségileg összefüggő és szükségszerű anyagot vizsgálja?

1. A természettudományos megismerés mindig modell-szerű. Nem a természet egészével foglalkozik, hanem mindig csak a modellel – ami a valóság erősen leegyszerűsített képe. Például: mindenki ismeri Niels Bohr atommodelljét. Ez bár megközelíti a valóságot, de nem meríti ki azt és nem azonos vele.

2. A természettudomány objektívista, vagyis a megfigyelő kutató személye ki van kapcsolva. Ez előnye és hátránya. Érték-indifferens. Ez jó. De nem lenne szabad elvé tenni, hogy csak így közelíthetünk a valóság más területeihez is!

Elemző mivoltánál fogva, más kérdések fel sem merülhetnek benne. Például, hogy miért van maga az összefüggés??! – Itt kell rámutatnunk határaitra, korlátaira.

1. Nem keres választ arra a kérdésre, hogy az egész világ miért van?

2. A természettudományos világtételek közül kimarad mindaz, ami nem általános, hanem egyedi. Így például Krisztus feltámadása. Nem tudnak mit kezdeni vele. Röviden: kimarad belőle a tapasztalat egésze, a „totalitáris dimenzió”.

3. Kimarad mindaz, ami személyes. Pedig az ember személy, és a személyes kategóriákból kiindulva ismerünk.

4. Kimarad az értékek területe is, mindaz, ami a szellemi dimenzió. pedig minden ember túlmegy a korlátain s ez már – nem vallási értelemben is – a hit vonalába tartozik.

5. Kimarad belőle a szabad döntés területe, vagyis az erkölcsiség igen fontos kérdése. A tudomány megalkotta a mosógépet (gyakorlati használhatóság!), de az atombombát is létrehozta. Erkölcsi kérdésekben nem képes dönteni! A jó és rossz kérdésében az erkölcsileg érett embernek magának kell döntenie: e faladatot semmiféle tudomány se veheti le a válláról. Summa summa: A természettudományok sok áldást jelentettek a világnak, az emberiségnek. De ha az általuk létrehozott szemléletmód – és módszer – az élet más területein is kizárólagossá válnék, annak káros következményei lennének.

Beilleszthető-e Isten a tudományos szisztémába?

Igen is, nem is. Tény, hogy a természettudományos valóságon kívül más is van. Deus semper maior (=Isten mindig nagyobb), következésképpen nem tudjuk őt beilleszteni rendszerünk korlátai közé. A természettudományos mentalitás kizárólagosságra törekszik: csak ez, és semmi más, azaz korlátozni akar.

Weissmahr Béla professzor előadásában számos rejtett összefüggés került napvilágra és sok lényeges kérdés megvitatásra. A program végén ezek a hamleti gondolatok jártak a krónikás fejében: „Több dolog van a földön és égen, Horatio, mintsem bölcselmelek álmodni képes”. (1980)

Szigethy Sándor

Hivatalosan is megalakult a Budavári német egyházközség

Szebik Imre püspök igehirdetése az ünnepi istentiszteleten
– Zsolt 100, 1-5 alapján –

Liebe Schwestern und Brüder!

Wir haben uns heute zu einem besonderen Fest versammelt, das mehrere verschiedene Aspekte hat. Historische Bedeutung bekommt es dadurch, daß sich die deutschsprachige Gemeinde in

Budapest zu einer selbständigen Gemeinde in unserer Hauptstadt konstituiert und als Kirchengemeinde der Evangelisch-Lutherischen Kirche in Ungarn wirken will. Wir freuen uns von Herzen über diesen entscheidend wichtigen Schritt, weil durch ihn die

unter uns lebenden deutschen evangelischen Christen eine gefühlsmäßige und geistliche Heimat finden und im Sinne der Grunderkenntnisse der Reformation Gottes ermutigende und tröstende Botschaft in ihrer Muttersprache hören können...

Kedves Testvéreim!

Különleges ünnepre gyülekeztünk ma egybe. Ünnepünknek több irányú sajátos tartalma van. Történelmi jelentőségű azonban az a tény, hogy Budapesten élő németajkú gyülekezet önálló anyagülekezetté szerveződik és magyarországi evangélikus egyházunk egyik egyházközségeként kíván működni a fővárosban. Szívvel örülünk e döntő fontosságú eseménynek, mert ezáltal a köztünk élő német evangélikus testvérek lelki otthonra találnak és a reformáció alapfelismerésének megfelelően anyanyelvükön hallgathatják Isten bátorító s vigasztaló beszédét.

Advent első vasárnapján hangzanak fel a 100. zsoltár ősi igéi. Valamikor zárandó ének volt. A vándorlók serege a templom elé érkezett, s mielőtt a nagy előudvarba bevonultak volna, felhangzott ajkukon az ének Istent dicsérve: Örülj

az úrnak te egész föld, Szolgáljátok az Úrnak örvendezve, menjetek be kapuin hálaadással, Ismerjétek föl, hogy Úr az Isten!

Válaszként hangzott e különös biztatásra a zsoltár második fele: Menjetek be kapuin hálaadással, mert jó az Úr, örökké tart szeretete...

Később a zsoltár hálaáldozatot bemutató kisérő liturgia része lett, s hitvalló karaktert kapott. Majd fogadalmi ünnepeken énekeltek. A 4. században élő szent Basiliustól tudjuk, hogy ezidőtájt már reggeli imádságként terjedt el a keresztényen kegyességtörténet leírása szerint.

E mai ünnepen keressük a hálaadó, hitvalló és himnikus zsoltár nekünk szóló üzenetét.

1. *Hálaadó zsoltár*: menjetek be kapuin hálaénekekkel!

Örömmel léptünk ma e kápolna falai közé. Több hónapos munka után megújult és ünnepélyes belső köntöst öltött magára. Új oltára s szószéke jelzi, az önállósuló gyülekezet igényes lelki otthona kialakításában.

Istennek mindig a legszibbtest szabad adni. Méltó rá, Ő a szent és igaz, hatalmas és mégis hozzánk irgalmasan lehajló Isten. Megújult e hajlék, hogy Istennek a legszibbtest szánva neki szenteljük. Megújult e hajlék, hogy tiszta szívből szálljon hozzá a hála éneke.

Hála életünkért, amelyet Ő ajándékozott nekünk. Hála az új adventért, az új kezdetért, melyet az idő folyamatosságában ad nekünk. Hála a gyülekezetért, amelyben testvérekre találtunk, ahol hangzik igéje s közösségre hív minket a szent keresztségben és az úrvacsorában. Hála családjunkért, ahol megértő hitves vár minket s vidám gyermekszív ad életkedvet. Hála az otthon melegéért és testvérszívek derűjéért. Hála a megtört kenyér és a megosztott szív csodájáért. Hála a munkáért, amelyet másokért végezhetünk, a hivatásért, melyel Neked szolgálhatunk.

Hála, itt a hajlékban tanuljuk kimondani, átélni s megérezni e szó értelmét jelentőségét. Hála – ez a szó s ez az érzés hiányzik a mindennapok sodrában élő modern ember életéből. Javakat természetes módon fogadunk el, magától értedőnek tekintjük mások szeretetét, családunkat, munkahelyünket, képességeinket és egészségünket, pedig valójában ajándékok onnan felülről, Istentől, s onnan ahonnan alászáll minden jó adomány és tökéletes ajándék. Ha ki tudjuk mondani: hála s köszönöm, az elégedetlenség is elszáll szívünk-ből. Pedig milyen gyakran elégedetlenek vagyunk környezetünkkel, emberekkel, akik feletteseink, munkatársakkal, akikre építeni szeretnénk. Aki elégedetlen szüntelen, az boldogtalan is. Pedig Isten a földi életben is boldog életre hívott.

Ez a felújított kápolna tanít kimondani ezt a szót, hála, hogy elégedettebbek s boldogabbak legyünk.

2. *Hitvalló zsoltár is mai igénk*. – Úr az Isten, Ő alkotott minket, s nem magunk. Népe s legelőjének nyája vagyunk.

Kettős kijelentés hangzik az ősi szavakból. Úr az Isten, Ő uralkodik a világban. Nem az ember, neki csak megbízatása van. Ő a történelem Ura, s ezért számolhatunk meglepetéseivel, miként azt a közeli években átértük. Ő teremtett minket, ezért hozzá tartozunk, igényt tart ránk és közösséget vállal velünk. Ez a kijelentés másik vonása.

Igényt tart ránk, mert nem csak teremtett, de meg is vált minket. Jézus e világba érkezése, halála és feltámadása óta új korszakban él az emberiség. Jézus által mássá, újjá lehet az ember. Értelmében Istenre néző, érzelmeiben meleget sugárzó, akaratában összpontosított a jóra.

Méltán írja az ismert matematikus, Erich Köhler: Az a személyes szeretet és erő, amely Jézusból árad, az tart meg minden embert, tudóst és tudatlant.

Niels Bohr dán atomfizikus pedig arról vall, hogy korunk embere szellemi tudathasadás nélkül hihet Jézus kereszthalála és feltámadása általi megváltásában.

Ma új presbitériumot iktatunk, akiknek hivatása lesz a gyülekezet lelki, szellemi és anyagi életét irányítani. Azál-

tal, hogy e tisztséget vállalták, s készek e szolgálatra, önmagában is hitvallást tettek meggyőződésükről. Hitvalló és szolgálatot vállaló keresztyének által épül a gyülekezet, erősödik a közösség. Áldja meg Isten Őket e szolgálat vállalása, végzése során egyaránt. Isten pedig adjon sok hitvalló édesanyát, aki gyermekének mondja el: Úr az Isten. Sok hitvalló édesapát, aki az élet sűrűjében, de otthon sem szűgyell szólni meggyőződéséről. Hitünk ne legyen tabu-téma, hanem bátor beszélgetések tárgya. Isten adjon sok hitvalló presbitert, hogy e gyülekezet élete jelezze: betölti Urától kapott küldetését: menjetek széles e világra... Aki pedig vallást tesz rólam az emberek előtt, én is vallást teszek róla az én mennyei Atyám előtt...

3. *Himnikus zsoltár is mai igénk*. Ujjongjatok az Úr előtt. Jó az Úr, örökké tart szeretete, s nemzedékről nemzedékre az Ő hűsége.

Ünnepi alkalom a mai különösen azért, mert új közösség szerveződik, nő az anyaszentegyház, s reménység szerint növekszik az üdvözülők száma is. Egy gyülekezet, amelynek tagjai maguk is zarándokok (ecclesia viatorum), eggyé kívánnak lenni a Krisztus testében alkotott közösségként. Ünnep ez a tény Isten nagy családjában, a protestantizmus egyházában és a magyarországi evangélikus egyházban.

Itt Budán 1844-ben alakult meg a protestáns gyülekezet. Szolgálatának kezdete után 50 évig csak németül szólt az Ige, de azt követően is mindig volt német nyelvű szolgálat a legnehezebb időkben is. Az Isten által ajándékozott szabadság korszakában örömmel üdvözöljük a hozzánk érkező, a reformáció földjéről hosszabb-rövidebb időre nálunk élő testvéreket. Egyházunkban évszázadok óta folyik német nyelven is istentisztelet, napjainkban mintegy harminc gyülekezetben.

Itt lehet igazán Isten színe előtt ünnepelni, korált énekelni s szív mélyéről előtörő imádságban Istenhez szólni. A gyülekezetben tanulunk lelkesedni. Egy olyan korszakban, ahol közöny telepszik a lelkekre, olyan korszakban, ahol az énközpontúság, a csoportérdek háborút s gyűlöletet érlel, olyan korszakban, ahol növekszik a brutalitás és nő a hatalom utáni acsarkodás, újra kell tanulni Szent Lélekkel megtöltött embernek lenni. Lelkesedni értékek iránt, mint amilyen a megértés, a békesség, a tisztesség, az igazmondás, a másik javának előmozdítása, a közösség előrehaladása, nép és nemzet felvirágzása, Európa-ház építése. Újra kell tanulni lelkesedni, Szent Lélekkel megtöltött embernek lenni.

A gyülekezetben tanulunk közösségben élni, egymáshoz alkalmazkodni. Itt nem csak a saját érdekünk számít, de a másiké is. Nem csak azért vagyunk itt, hogy mi jól érezzük magunkat, de mások is. S elsőrendben azért, hogy együtt Krisztus előtt legyünk.

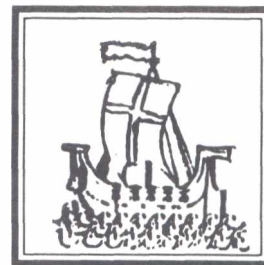
Zarándokok vagyunk a földünk. Új advent új korszakában léptünk. Tovább vándorolunk az úton, mint akiknek hála van szívében ezért a megújult hajlékért, mint akik készek vagyunk hitünk megvallására presbiterként és e gyülekezet építő tagjaként, mint akik együtt ünnepelünk e napon, örvendezünk Isten színe előtt himnikus méltósággal, hogy létrejött e gyülekezet, s mi alapító tagjai lehetünk. A fundamentum, amelyre építünk, viszont maga Jézus Krisztus, aki van, s aki eljövendő. Ámen.

... Hier in Buda, im alten Ofen, entstand die protestantische Gemeinde, 1844. 50 Jahre lang wurde nur deutsch gepredigt, aber auch danach blieb die deutschsprachige Arbeit erhalten, selbst

in den schwersten Zeiten erfüllt ist, als solche, die ihren Glauben als Kirchenälteste und aktive Gemeindeglieder leben, und als solche, die an diesem Tag zusammen feiern und Gott mit Hymnen

preisen, daß diese Gemeinde entstand und wir ihre Gründungsmitglieder sein dürfen. Und das Fundament, auf dem wir sie erbauen, ist Jesus Christus selbst, der da ist und der da kommt Amen.

KITEKINTÉS AZ ÖKUMENÉ VILÁGÁBA

EGYHÁZI VILÁGHÍRADÓ

– 1993. december –

EGYHÁZAK VILÁGTANÁCSA

Karácsony előtt igazi ökumenikus „örömhír” érkezett Genfből. A város közelében, Chambésy-ben működő Ortodox Ökumenikus Intézetben november végén igen jelentős tanácskozásra ültek össze a konstantinápolyi Ökumenikus Patriarchátus és a keleti ortodox egyházak képviselői. Ezen a sorsdöntő tanácskozáson, amelyet hét hasonló témájú találkozó előzött meg, a már másfél ezer évvel ezelőtt egymástól elszakadt keleti és nyugati ortodox egyházak elhatározták egymás teljes elismerését, az egymásra kimondott anatómák érvénytelenítését. Ez a megjegyzés megnyitja az utat a két nagy egyházcsoporthoz, tehát a valamennyi ortodox egyház, közötti teljes egység helyreállítására.

Az Ökumenikus Patriarchátus spirituális vezetését elismerő ortodoxok lélekszáma az egész világon mintegy 200 millió. A kalcedoni zsinat (451) idején tőlük elszakadt keleti, ősi ortodox egyházakhoz pedig ma, a sok üldöztetés után még mintegy 40 millió ortodox hívó tartozik, köztük a szír, az indiai, az örmény, a kopt és az etiópiai egyházak.

epd - cv inf

Az északeurópai és baltikumi evangélikus egyházak, valamint Nagybritannia és Írország anglikán egyházai a „Porvoo-i Nyilatkozat” aláírásával jelentős lépést tettek a két történelmi egyházcsalád ökumenikus közösségének kialakítása felé.

Ebben a Nyilatkozatban

1993. sok változást, sok szomorúságot és kevesebb örömet hozó esztendejének végén az egyházi vonatkozású esemény hírei között két igazi „ökumenikus örömhír” gazdagította keresztény világunk karácsonyi örömeit. Az egyik Keletről érkezett. Döntő lépés történt egy másfélezer éves nagy egyházszakadás - az ortodox kereszténység keleti és nyugati ágának szétválása - megszüntetése felé. Erről szól legelső hírünk. A másik ökumenikus „jó hír” az anglikán és az evangélikus egyházak közeledésének újabb fontos dokumentumáról, a Porvoo-i Nyilatkozatról tudósít. 1993-ban sok pesszimista nyilatkozat hangzott el az ökumenikus világmozgalom stagnálásáról, sőt hanyatlásáról. Ez a két jó hír bizonyos cáfolat erre. Megnyitja szemünket a világ-ökumené teljesebb látására. Arra, hogy Isten Szentlelke rejtetten, de néha nyilvánvalóan is munkálja az egységet a szétszakított kereszténységben, felül minden reménységünkön.

A karácsonyi ígétek ugyanakkor egy másik igazsága is nyilvánvaló. Isten világossága a sötétségben fénylik. Az elmúlt év végén is mérhetetlen emberi szenvedésekről, véresen kegyetlen háborúkról, a halál árnyékának sötétjében tartott karácsonyokról érkeztek hírek Európából és a világ sok más részéből. Köztük olyan hírek is, amelyek a vallási ellentéteket is vádolják a helyi háborúk okozói között. Nézzünk magunkba! Nem kovácsoltunk-e sokszor mi is a hitünkben fegyvert egymás ellen? Megtettünk-e valóban mindent, hogy a vallás ne lehessen feszültségek forrásává ember és ember, nép és nép között? Legyen az új esztendő valóban a kiengesztelés és a segítő szeretet szolgálata az egyházak és a hívők számára, mindenütt a világon!

(A híryanag lezárása: 1993 december 31.)

elismerik egymást Krisztus egy egyháza részeinek. Kölcsonösen elismerik egymás egyházaiban Isten ígétek igaz hirdetését és a szentségek helyes kiszolgáltatását. Elismerik egymás egyházi hivatalait és lelkesi ordinációját, valamint az apostoli eredetű püspöki hivatal kontinuitását, megőrzését mindkét egyházban.

Elkötelezik magukat az ige hirdetésben, a missziói munkában és a szeretetszolgálatban való együttműködésre, a másik egyház ordinált püspökeinek, lelkeszeinek és diakónusainak meghívására. Végül arra is, hogy közös tanácskozásokon megvitadják, hogyan mélyíthetik el a hitben, az egyházszervezetben és a gyakorlati keresztény életben meglévő egyházi közösségüket egymás között.

Az „ökumenikus egyház-közösség” kinyilvánításának ezt a nagyjelentőségű dokumentumát Dánia, Finnország, Izland, Norvégia, Svéd-

ország, Észtország, Lettország és Litvánia evangélikus egyházai, valamint Anglia, Írország, Skócia és Wales anglikán egyházai írták alá „az egyház lényegének és küldetésének közös értelmezése, valamint a hitben való alapvető egyetértésük... alapján” – jelenti ki a Porvoo-i Nyilatkozat

lwi d

Egy ismert német kutatóintézet évvégi jelentése szerint évente átlagosan 50 korlátozott kiterjedésű, ún. „helyi háború” folyik világunkban, s ezeknek csaknem a fele „vallási gyökere”, tehát a vallási ellentétek játszanak benne fontos szerepet.

A legrégebbi ilyen „helyi háborúk” a közel-keleti, az északir, az afganisztáni, az angolai és az örmény-azeri véres ellentétek. Újabban a volt Jugoszlávia területén, Indiában és Tadzsisztánban törtek ki véres polgárháborús konfliktusok.

Megjegyezzünk: a fenti jelentés – mint általában a világi sajtó és média – nem tesz igazán különbséget ezeknek a „helyi háborúknak” etnikai, nacionalista, gazdasági és csak jóval kisebb mértékben „vallási” gyökerei között összekeveri ezeket. Így például Észak-Írországban nem a római katolikus és protestáns vallási ellentétek, hanem az írek sokévszázados nemzeti küzdelme a sziget északi részét meghódító brit hatalom ellen, a kegyetlen események igazi háttere. Ugyanígy Jugoszlávia esetében sem vallási feszültségek okozták a világot megdöbbentő háborús tragédiát, hanem a régóta izzó etnikai ellentétek a szerbek, a horvátok és a bosnyákok között. Az egyház-

ellenes propaganda szívesen emlegeti a konfliktusok „vallási gyökereit” holott a helyi egyházak és a nemzetközi egyházi szervezetek éppen a kiengesztelés és a pártatlan segítség szolgálatát kívánják végezni ezekben a tragikus etnikai-gazdasági háttérű konfliktusokban. Kétségtelen, hogy egyes konfliktusokban vallási motívumok játszanak főszerepet (pl. Indiában, a Közelkeleten vagy Afganisztánban). De a keresztyén egyházak – mint ezt sok eddigi hír is igazolta – éppen az erőszakmentes megoldások, a békés tárgyalások és a mindkét oldal felé forduló, segítő szeretet, a világméretű karitatív segélyakciók iránt érzik magukat elkötelezetteknek a világ minden részében.

lwi de

LUTHERÁNUS VILÁGSZÖVETSÉG

A Lutheránus Világszövetség december elején Genfben 56 egyházközi segélyprogram (project) megvalósítását fogadta el az 1994. esztendőre a misszió, a kommunikáció és a gazdasági fejlődés területén. Ezek a segélyprogramok az anyagilag erősebb testvéregyházak többmillió dolláros támogatásával segítik a főleg a világ déli felében élő szegény, anyagilag erőtlén, kis egyházakat és diaszpórákat az említett három területen.

lwi de

*
Az Oslói Egyetem Gyakorlati Teológiai Intézete 1994. novemberi érvénnyel dr. Gunnar Stålsett LVSZ-főtítkár választotta meg új rektorává. Mint hírül adtuk, a főtítkár még a múlt év során bejelentette, hogy 1994. őszén távozik a LVSZ genfi központjának éléről. Utódját a Világszövetség Tanácsa júniusi ülésén fogja megválasztani.

*
A Lutheránus Világszövetség Világsegély Osztálya egyik irodájának falán megdöbentő falí kép fogadja a látogatót. Egy afrikai aszszony korszóval a vállán gyalogol a forró homokon. A kép felirata ez: „A legközelebbi forrás az ő számára 46 földi akna távolságára van”. A kép talán Mozam-

bikban készült, ahol még ma is 2 millió ilyen halálos veszélyt jelentő akna leselkedik áldozataira. Vagy Kambozsára emlékeztet, ahol ma még 4 millió földi, elrejtett akna veszélyeztetni felnöttek, öregek, nők és gyermekek életét naponként vagy a volt Jugoszláviára, ahol ilyen földi aknák ezrei teszik bizonytalanná az utakat és vakítják meg, csonkítják meg vagy ölik meg nők, gyermekek ezreit menekülésre, vagy élelem és víz keresése közben.

Ez ellen a végtelenül alattomos és embertelen fegyver ellen fogott össze hat nagy nemzetközi szervezet, köztük az Egyházak Világtanácsa, a Lutheránus Világszövetség, a római katolikus Caritas és a Nemzetközi Vöröskereszt-Vörösféldohad Szervezete. Londonban tartott novemberi ülésükön elhatározták, hogy közösen lépnek fel az államok kormányainál a földi aknák gyártásának és alkalmazásának szigorú tilalmára, mozgósítják a világ közvéleményét ez ellen a polgári lakosságot pusztító kegyetlen, embertelen hadviselés ellen és mindent megtesznek a maguk eszközeivel az aknák ártatlan áldozatainak megmentésére, gyógyítására.

lwi de

VATIKÁN

Történelmi jelentőségű esemény volt az elmúlt év végén Vatikán állam és Izrael állam megegyezése a diplomáciai kapcsolatok felvételéről Jeruzsálemben. Ez az esemény – mondta Peresz izraeli külügyminiszter – igazi forradalom a keresztyén világ és a zsidóság viszonyában és garanciákat ad a keresztyén szent helyek és a római katolikus intézmények szabad használatára. Jeruzsálem ezzel a megegyezéssel nem politikai, hanem spirituális értelemben „nyílt várossá” lett a zsidók, a keresztyének és a mohamedánok számára. S ezzel a megegyezéssel elhárult az akadály a pápa már régóta tervezett szentföldi látogatása előtt is.

epd - ev inf

*
A nemzetközi egyházi sajtó arról tudósít, hogy a

Vatikán és az angol, valamint a walesi püspöki konferenciák megegyeztek abban, hogy a női lelkészek ordinációja miatt az anglikán álmegyházból kilépni szándékozó, a hírek szerint mintegy 200 lelkészt csak akkor veszik át a római katolikus egyház papjai közé, ha ott újra pappá szentelték őket.

A német protestáns sajtószolgálat és a római katolikus KNA sajtószolgálat is arról adnak hírt, hogy a római katolikus Német Nőszövetség a Vatikánt „a nők megnevelésével” vádolja, mert a fenti határozattal is újabb akadályt kíván állítani a nők lelkészé szentelése elé.

epd - ev inf

EURÓPAI EGYHÁZAK KONFERENCIÁJA

Az európai ökumenikus egyházszervezet sajtószolgálatára részletes beszámolókat közöl két, hazánkban tartott ökumenikus európai találkozó.

November végén Debrecenben tanácskoztak az EEK nemzeti szervezeteinek főtítkárai 22 országból. Első alkalommal voltak jelen a most alakuló nemzeti ökumenikus tanácsok képviselői Szlovákiából és Romániából. A tanácskozás két fő előadását dr. Gali Ákos parlamenti képviselő és dr. Serregy István egri érsek tartották. Beszámoltak a hazai egyházak közötti ökumenikus együttműködésről és az egyházak új helyzetéről, szolgálatáról a demokratikus magyar társadalomban. A Magyar Ökumenikus Tanács 50 éves jubileuma alkalmából dr. Kocsis Elemér debreceni református püspök adott fogadást a Kollégiumban. Ezen a tagegyházak nevében Jean Fischer főtítkár köszöntötte a félévszázados Magyar Ökumenikus Tanácsot.

December 8-10. között Pécsen tartottak kerekasztaltanácskozást mintegy 60 delegátus részvételével a jugoszláv utódállamok egyházi vezetői, együtt más európai és északamerikai egyházak képviselőivel, az Európai Egyházak Konferenciája szervezésében. A pécsi konferencia megelőző, hasonló témájú konferenciák folyta-

tása volt, de jóval szélesebb körben, mint eddig. Egyházi vezetők, lelkészek és laikus egyháztagok voltak jelen az ortodox, római katolikus és a protestáns helyi egyházakból, együtt a zsidó és mohamedán vallási közösségek képviselőivel. Utazási nehézségek miatt csak a boszniai mohamedán delegáció nem tudott megjelenni, és velük való szolidaritásból a horvátországi mohamedánok küldöttei is távolmaradtak.

A széleskörű egyházi tancáskozás újra kifejezte, hogy a jugoszláviai véres tragédia nem vallási ellentétekből keletkezett, hanem etnikai és történelmi gyökerei vannak. A volt Jugoszlávia egyházai és vallási közösségei a nemzetközi egyházi szervezetek sokoldalú támogatásával minden tőlük telhetőt meg kívánnak tenni a mérhetetlen szenvedést és halált okozó kegyetlen vérontás megállítására, a békés tárgyalások sikeréért és az ellenfelek közötti kiengesztelődésért a lelkek mélyén. A volt Jugoszlávia egyházai, vallási közösségei és Európa egyházai folytatják erőfeszítéseiket a háború áldozatainak megsegítésére és a menekültek százezreinek befogadásáért.

cec news

*
A debreceni európai egyházi konferenciát követően az EEK főtítkára egyik vezető munkatársával látogatást tett Romániában. Tájékozódni kívántak az egyházak helyzetéről, felkeresték az ortodox, protestáns, római katolikus, baptista egyházi vezetőket és a teológiai főiskolákat, valamint az Emberi Jogok Intézetét. Látogatásuk végén Jean Fischer főtítkár kifejezte azt a reménységét, hogy az új alkotmány biztosítja majd a teljes vallásszabadságot és a vallási és etnikai kisebbségek jogait. Az európai egyházak ökumenikus szervezete tagegyházain keresztül is segíteni kívánja a romániai szegények, betegek és otthonlalnok ügyét is.

cec news

NÉMETORSZÁG

A német evangélikus, uniált protestáns és reformá-

tus tartományi egyházak közös szervezete, az Evangelische Kirche in Deutschland (EKD) novemberben tartotta 8. zsinati ülését Osnabrückben. A német protestánsok legfőbb vezető testülete ezidén is egy sor fontos kérdéssel foglalkozott.

Első témája a katonalelkési szervezet új formája volt a német egyesülés után. A volt NSZK területén eddig a katonák lelképásztorolásával, a két nagy egyház egy-egy tábori püspökének vezetésével, 140 katonalelkész foglalkozott. A zsinat most hosszabb előkészítő munka után két új javaslatot vitatott meg. Mindkettő lemondana a katonalelkészek állami státusáról és közvetlenebb egyházi irányítás alá helyezné őket. Hosszú és eredménytelen vita után a döntést későbbre halasztották.

Nagy többséggel fogadtak el viszont egy „Nyilatkozat a békéért való felelősségről” című dokumentumot, amely a béke biztosításában föltétlenül elsőbbséget ad az erőszakmentes módszereknek. A hírek szerint az EKD részéről még egy állásfoglalást várnak, amely a nemzetközi (katonai) beavatkozást csak végső határesetként és az ENSZ keretében fogadná el.

Tárgyalták a protestáns egyházak közös akcióját („Reménység Kelet-Európának”) a közép- és kelet-európai országok segítésére. Ezen belül támogatták a tartományi egyházak már meglévő és új segítő akcióit a közép- és kelet-európai egyházak iránt.

Miután minden eddigi közös egyházi fáradozás sikertelen volt, a zsinat a jugoszláv tragédia esetében tanácsatosan maradt, kérve mindenesetre a tartományi egyházakat a háború áldozatainak és a menekülteknek további fokozott támogatására. Külön felhívást tett közzé a Kirchlicher Entwicklungsdienst (Egyházi szolgálat a fejlődésért) további segítésére a „harmadik világ” szenvedő, éhező milliói érdekében, különösen Afrikában.

Legközelebbi ülését az EKD zsinata 1994. novemberében Halle/Saale-ban

tartja ezzel a témával: „Felnőni nehéz időkben – Gyermek a gyülekezetben és a társadalomban”

epd - ev inf - lwi de

*

Az EKD-zsinat ülését követően november végén a Hannoveri Evangélikus Tartományi Egyház zsinati ülése váltott ki heves vitákat. Nemcsak a német, hanem nemzetközi egyházi és világi körökben is nagy feltűnést keltett a tartományi zsinatnak az az egy szavazattöbbség hozott döntése, amely elfogadhatónak tartja olyan lelkészek és egyházi alkalmazottak szolgálatát is az egyházban, akik homoszexuális életközösségben élnek. Ezt a javaslatot a „Nyílt Egyház Csoport” nyújtotta be, és többszörösen heves vita után 44 igen, 43 nem és két tartózkodó szavazattal fogadták el.

A szavazást megelőző nagy vitában Horst Hirschler hannoveri püspök, a Német Egyesült Evangélikus Egyház elnök-püspöke és a LVSZ egyik alelnöke, határozottan szembeszállt a javaslattal. A Szentírás csak a férfi és a nő házasságát ismeri el Isten teremtési rendjének, a homoszexuális életformát nem – mondotta. A zsinat világi elnöke is úgy nyilatkozott számos egyházzogással együtt, hogy a tartományi egyház továbbra sem alkalmaz az említett életformában élő lelkészeket és tisztségviselőket addig, amíg az egész egyház nem változtatja meg az egyházzogot. Strecker göttingai teológiai professzor az egyházszakadás veszélyére figyelmeztetett ebben a kérdésben. A szavazás után Hirschler püspök úgy nyilatkozott, hogy az „egyetértés széleskörű hiánya miatt” ez a döntés nem hajtható végre és a végső döntés az Egyesült Német Evangélikus Egyház zsinatára tartozik. A heves vita tovább folyik a tartományi egyházban.

Ezzel egyidőben tartotta ülését Fürtben a Bajor Evangélikus Tartományi Egyház zsinata, amely túlnyomóan nagy többséggel elutasította a homoszexuális életközösség egyházi megáldását. Ugyanakkor hangsúlyozta, hogy az egyház nem zárja ki tagjai közül az ilyen életköz-

össégben élőket és kész lelképásztori gondozásban részesíteni őket. A homoszexuális életközösségben élő lelkészek egyházi szolgálata ügyében a bajor zsinat nem foglalt állást, mert az szerinte az egész német evangélikus egyház (VELKD) zsinata elé tartozik, abban egyedül a VELKD-zsinat illetékes

lwi de — epd - ev inf

*

Az elmúlt év végével jelentős változások történtek a német evangélikus és uniált protestáns tartományi egyházak vezetésében. Két héten belül három közismert evangélikus egyházi vezető utódját választották meg Berlinben, Drezdában és Braunschweigben.

Először Braunschweig evangélikus tartományi egyházában történt meg Gerhard Müller püspök utódjának megválasztása. Az új püspök Christian Krause lett, aki hosszú éveket az afrikai Tanzániában szolgált, majd a Német Egyházi Napok fő szervezője volt. Júniusban iktatják be tisztségébe.

Berlinben nagy érdeklődés kísérte a már 17 éve püspöki szolgálatát végző, hazánkban is jól ismert Martin Kruse püspök utódjának megválasztását. Több választási menet után, két keletnémet jelölttel szemben, végül Wolfgang Huber heidelbergi rendszeres-teológiai professzor, ismert etikus, nyerte el a szavazatok többségét. Az új püspök áprilisban veszi át hivatalát. Első nyilatkozataiban a társadalommal és az állammal való nyílt, független kapcsolatok fontosságát és a mai „korkérdések” megoldásában való egyházi részvétel szükségességét hangsúlyozta.

Drezdában is váltás történt a Szász Tartományi Egyház kormányrúdjánál. A világ-ökumenében is közismert Johannes Hempel püspök, az Egyházak Világtanácsa egyik elnöke, áprilisban nyugalomba vonul. December elején választották meg utódát Volker Kress egyházfőtanácsos (65) személyében. Kress püspök nagy egyházi tapasztalataira szükség lesz majd a sokféle gondtól gyötört, volt keletnémet tartományi egyházban.

Eredménytelenül végződött viszont – 16 szavazási forduló után – a püspök-választás Stuttgartban, a Württembergi Tartományi Egyházban. Theo Sorg nyugalomba vonuló püspök utódát ezért a márciusban újra összetülő tartományi zsinaton kívánják megválasztani.

lwi de — epd - ev inf

FINNORSZÁG

A finn és a kisebbségi svéd nyelv mellett az egyház harmadik hivatalos nyelvén ismert el a számi (lapp) nyelvet a Finn Evangélikus Egyház. A zsinat elhatározta, hogy az egyházi énekeskönyvet számi nyelven is megjelenítik a mintegy 6 ezres lélekszámú kisebbség használatára. A lappok Finnország legészakibb részén élnek, de ezenkívül nagyobb számban Svédországban és Norvégiában is. A zsinati döntés folytán az egyházi cselekményeket kívánásra ezután a lelkészeknek számi nyelven is el kell végezniük.

lwi d

SVÁJC

Nyugat-Európa egyházaiban széles körben megemlékeztek a századunk legnagyobb protestáns teológusaként elismert Karl Barth halálának 25 éves évfordulójáról. Bazelben született és ott is halt meg 82 éves korában. Élete során felmérhetetlenül nagy hatást gyakorolt Európa, sőt a világ teológiai gondolkodására. A hitleri diktatúra elleni harcával vált igazán közismertté, ő volt a Barmeni Hitvallás (1934) igazi atyja. Ő tartotta a főelőadást az Egyházak Világtanácsa amszterdami alakuló ülésén (1948). Ebben felhívta a világ egyházait „Jézus Krisztus királyi uralmának” elismerésére és meghirdetésére az élet minden területén, és az „egyház prófétai szolgálata” öröklő betöltésére a közéletben. Főműve, egész teológiájának foglalata, a 9185 oldalt tartalmazó, 14 kötetes „Egyházi Dogmatika”, amely egyúttal a keresztény etika részletes kifejtése is. Egész teológiai hitvallását kifejezte már 1909-ben, Genfben

tartott első igehirdetésében: „Kezdetünk és végső célunk Krisztus!” Ezt tette utolsó nyilvános megszólalásakor is a svájci rádióban, közvetlenül halála előtt: „Az utolsó szó, amelyet mint teológus és politikus is mondani kívánok, nem egy fogalom, hanem egy név: Jézus Krisztus”.

Ma újra nagy szükségünk lenne Barth „radikális krisztocentrizmusának” végig gondolására, az „egyetlen Ige” felrázó üzenetére a pluralizmus és a liberális egyházi vélemények zürzavarában, amint tette ez a nagy teológus a II. világháború után a „világ zürzavarában”.

ref forum — epd-ev inf

NAGYBRITANNIA

Az Anglikán Egyház egyetemes zsinata novemberben döntő többséggel véglegesen jóváhagyta a nők lelkésszé szentelését. A zsinat már 1992 végén meghozta elvi döntését az évekig vitatott kérdésben. A mostani zsinati ülésen a végleges döntést a püspöki konferencia 39 igen szavazattal, a papi kamara 175:12 arányban és a laikusok kamarája 194:14 arányban hagyta jóvá. A parlament alsó- és felsőháza már megadta hozzájárulását a zsinati döntéshez. Így az életbepéshéz már csak a királytól formális aláírására van szükség. Tavasszal már megtörténhetnek az első női lelkésszi ordinációk is Nagybritanniában. A zsinat közlése szerint eddig összesen csak 30 lelkész lépett ki tiltakozásul az Anglikán Egyházból.

A zsinat másik témája az államegyház anyagi helyzete volt. A pénzügyi deficit ugyanis az elmúlt évben meghaladta a 800 millió fontot az egyházban.

epd - ev inf

BALTIKUM

Egyháza súlyos gondjairól számolt be Genfben Jean Vanags, az új lett érsek. Különösen nehéz a személyi ellátottság és a gyülekezetek anyagi helyzete - mondotta. A lelkészeknek és az egyház laikus munkásainak száma elégtelen a sok új földadat ellátására és a lelkészképzés különösen is nehéz anyagi helyzetben van. Az elvett

egyházi javak visszaadása még csak a jövő reménysége. Vanags érsek megválasztása után élesen állást foglalt a női lelkészek további fölavatása ellen. Noha a jelenlegi 100 lett evangélikus lelkész között 10 lelkész nő is van és a lelkészek száma elégtelen, az érsek nem járul hozzá újabb lelkésznevelés fölavatásához. Ha az egyház zsinata azt mégis megszavazná, lemond hivataláról.

Az Észt Evangélikus Egyház zsinata is heves viták közt tárgyalta meg egy javaslatot a nők lelkésszé avatásának megszüntetésére, de végül is elhalasztotta a döntést. Jelenleg 5 lelkész nő véggez szolgálatot az egyházban.

lwi de

JUGOSZLÁV UTÓDÁLLAMOK

A nemzetközi egyházi szervezetek, a Vatikán és a helyi egyházak, illetve vallási közösségek minden fáradozása sem hozott eredményt az utódállamok véres háborújában. A katonai hadműveletek a karácsonyi ünnepek alatt is folytatódtak. A szenvedés és halál sötétsége borulott az emberek millióira.

Az egyházi segítségnyújtó szervezetek az Egyesült Nemzetekkel és a Nemzetközi Vöröskereszttel együtt különféle segélyakciókkal próbálják enyhíteni a mérhetetlen emberi szenvedést. A legújabb közös egyházi és világi segélyakció, az Európai Parlament felhívására 16 ország kiemelkedő személyiségének részvételével, azon fáradozik, hogy az európai államok feltételek nélkül nyissák meg határaikat és fogadják be a katonai szolgálat elől menekülő fiatalokat. A volt Jugoszlávia területén és a szomszédos országokban 180 ezerre becsülik a katonai szolgálat elől menekülőket számát.

ref forum

IZRAEL ÁLLAM

A palesztinok által lakott Betlehemben, a megszállt területeken 1987 óta tartó felkelés (intifada) óta a helyi hatóságok betiltották a Karácsony nyilvános megünneplését. Az elmúlt év végén - azóta első alkalommal - újra megünnepelehetők a

Karácsonyt nyilvánosan is Jézus születése városában. Mintegy 50 ezer külföldi zarándok vett részt az ünnepeken. A híres karácsonyi éjféli misét *Michel Sabbah* jeruzsálemi latin pátriárka celebrálta, és azt milliók láthatták-hallhatták az egész világon a tömegkommunikáció segítségével. Karácsony betlehemi megünneplése egyúttal reménységet adott arra, hogy a megindult zsidó-palesztin béketárgyalások végre elvezethetnek a régen várt békére a Szentföldön.

epd - ev inf

AMERIKAI EGYESÜLT ÁLLAMOK

Negyedszázaddal ezelőtt, 1968 Karácsonyán érték el először emberek a Holdat, tíz kört téve meg a Föld társbolygója körül. A világ akkor feszült figyelemmel kísérte a három amerikai asztronauta vakmerő útját az Apollo-8 űrhajón. Az űrutasok utolsó TV-adása a Hold közeléből a szentestén került kisugárzásra. Az Asztronauták felváltva bibliai szakaszokat olvastak fel a tereméstörténetből és ezzel fejezték be karácsonyi üzenetüket az embervilághoz: „Boldog Karácsonyt, jó éjszakát! Isten óvjon benneteket, mindenkit a Földön!”

epd-ev inf

FÜLÖP-SZIGETEK

November végén az Egyházak Világtanácsa, a Lutheránus Világszövetség és a stockholmi Béke Intézet közös szervezésében 27 ország női delegátusai tanácskoztak Manilában, 65 hazai női szervezet részvételével, a nők helyzetéről és feladatairól a háborúellenes és az erőszak elleni akcióban világszerte. Megvitatták a nőkkel szemben alkalmazott erőszak mai jelenségeit és az ezek elleni védekezést is. Főleg Szomália, a Közel-Kelet, a jugoszláv utódállamok és Délafrika női delegátusainak felszólalásait kísérte a résztvevők és a nemzetközi média figyelme. A konferencia határozatai szerint szükség van a nők nemzetközi összefogására és az emberi jogokért való fáradhatatlan küzdelmükre a háborúk és

az erőszak minden megnyilvánulása ellen, a világ minden részében.

lwi e

HÍREK A TEOLÓGIA VILÁGÁBÓL

Megrendítő és a német „harmadik birodalom” korszakára (1933-1945) újabb fényt vető könyv jelent meg Németországban, a Bajor Egyháztörténeti Egyesület kiadásában. A könyv 250 oldalon, egykorú hiteles dokumentumokkal számol be a nemzetiszocialista „euthanázia-program” tömeggyilkosságairól. A legújabb adatok szerint a német birodalom területén mintegy 70 ezer súlyos beteg, testi- szellemileg sérült ember esett áldozatul ezeknek a kegyetlen, embertelen akcióknak. A könyv az egyik legnagyobb német evangélikus diakóniai intézmény, a Neuendettelsauer Diakoniszsa Anyaház és Otthon, 1800 ápolójából a negyvenes évek elején állami betegápoló intézetekbe erőszakkal elhurcolt és ott nagy többségükben azt „euthanázia” módszereivel megölt 1238 súlyosan sérült gyermek és felnőtt tragikus sorsáról ad megrendítő beszámolót.

Ezt a könyvet ismernie kellene mindenkinek, aki meg akarja ismerni a hitleri birodalom igazi arcát és akit ma is foglalkoztat az „euthanázia” sokat vitatott kérdése. A könyv Teológiai Akadémiánk könyvtárában is megtalálható: Ch. R. Müller - H.L. Siemen: Warum sie sterben mussten? Leidensweg und Vernichtung von Behinderten auf den Neuendettelsauer Pflegeanstalten im „Dritten Reich” (Miért kellett meghalniuk? A Neuendettelsauer Betegápoló Intézmények sérülteinek szenvedése és megsemmisítése a „harmadik birodalomban”). Verlag Degener, Neustadt/Aisch. 1991 és 1992.

*

JEGYZET: A német protestáns hírszolgálat (epd) új, heti összefoglalót jelentet meg 1993. november 6-án ezzel a címmel: EPD - Evangelische Information. Az ebből feldolgozott híryanag megjelölése lapunkban:

epd - ev inf -

D. dr. Nagy Gyula

Az ökumené Lutherje – Luther ökumenéje

Elhangzott a Luther Szövetség Budapesti Tagozatának ülésén

Örömmel készültem, hiszen Lutherral foglalkozni mindig örömet jelent, Deák téri lelkész-koromban minden októberben örömet találtam abban, hogy egy hónapig Lutherral foglalkoztunk. Most annak is örülök, hogy tíz évvel a nagy évforduló után (1983: 500 éves születési évforduló) újra szóba kerülhet Luther és szolgálata a világkereszténységben.

Valóban tág horizont, amit címünk igényel, széles perspektíva áll előttünk. Szorongás is van bennem, hiszen rövid 50 percben össze lehet-e foglalni azt, amiről könyvet kellene írni? El tudok-e annyit mondani, amennyire könyvtáramban lévő Luther iratok és Lutherről szóló könyvek köteleznek (kb. 75-80 könyv), – s mindezt ma, március 15-én, amikor a magyar közvélemény mással van elfoglalva.

*

Az ökumené Lutherja

Ha Goetheről életrajzírója elmondhatta, hogy inkább hegység, mintsem hegy (Gebirge és nem Berg), amiben bolyongani, vándorolni, sőt eltévedni is lehet... és ha Bachról Liszt azt írhatta, hogy inkább tengernek kellett volna nevezni, mintsem pataknak (Meer-Bach), olyan végtelen, lenyűgözően sokszínű és mély, úgy Lutherről mindkettőt elmondhatjuk: Hegység és tenger - vándorolni, utazni, kalandozni, sőt eltévedni is lehet személyében és művében... Ha az EVT első főtítkára, Visser't Hooft joggal mondhatta Dietrich Bonhoefferrel, hogy ő az, akivel nem tudunk megévezni, úgy Lutherről még inkább elmondhatjuk ugyanezt...

Ha tavaly Columbusról annyi ellentétes képet festettek, Amerika felfedezésének 500. évfordulója alkalmából s a végén mégis nyitott kérdés maradt, vajon a hite vitte-e vagy az arany utáni mohó vágy az Új Világba, úgy érthető, hogy kortársáról, Lutherről is írtak sokféle véleményt, ellentétes nyilatkozatot. Nem is könnyű eligazodni személyével, művével és egyetemes jelentőségével kapcsolatosan. Nyilván több oldalról is meg lehet közelíteni őt és ugyanígy több oldalról be lehet mutatni. Sem a teljességet nem igénylem, sem az egyedüli tökéletes megközelítést.

Néhány előzetes vallomással tartozom, mielőtt tételeimet bejelenteném: nem vagyok fundamentalista lutheránus és nem szeretnék Luther-idolatriába esni. Luthert homo deinek, de nem homo divinus-nak tartom. Volt idő, a lutheránus orthodoxia időszaka ez, amikor a végső érv ez volt: Lutherus docet, unser Luther sagte so, és ez azt jelentette: Lutherus locutus, causa finita. Nem kell mindent elfogadnom, mert Luther így mondta, sőt szembe is beszélhetek vele, hiszen Zinzendorffal vallom: „Ich habe nur eine Passion: Jesus”. Még csak konfessionalista lutheránus sem vagyok, csak vállalom a confessio-t mind a bűnvallás, mind a hitvallás értelmében. A hit dolgában azonban nagyon figyelek rá. Amit ő tanított, hogy az a fontos, mi vagy ki áll középen (in der Mitte), számomra sokat segít a Szentírás értelmezésében és a felekezetek közti eligazodásban. Nem tanulok Luthertől természettudományt, hiszen Galileit kinevette és a geocentrikus világképet tartotta helyesnek. Nem tanulok Luthertől földrajzot, hiszen Amerikáról fogalma sem volt például. Nem tanulok népismeretet, hiszen a németeken kívül csak az olaszokat ismerte, a törököket meg a zsidókat, esetleg a mórokat, ahogyan akkor a szerezseneket, a négereket nevezték. Nem tanulok tőle durva beszédet, ahogyan néha, kora szokása szerint, asztali beszélgetéseiben meg-megszóltat (grobianizmus), nem hiszem, hogy a pápa valóban az antikrisztus, hogy a török istencsapása. Még a fejedelmek vagy a császár megszólítását sem venném át tőle, ellenfeleinek kigúnyolását (Erasmus), a damnamus természetességét, antijudaizmusát, amiből antiszemitizmus lett. Tanulok azonban tőle Jézus Krisztus iránti egzisztenciális, odaadó szeretetet, szorgalmat a Szentírás lázas kutatásában, krisztó-

centrikus és sztaurocentrikus igehirdetést, ami nem rabja a textusnak, élő nyelvet, ami megmozgatja a képzeletet, nem a németet, mint szent lutheránus nyelvet értem ezen, hanem a nyelv kezelését, az interpretációt az Übersetzung helyett. Tanulok tőle humilitas-t, ahogyan a Magnificat-ban ezt kifejti, hilaritást, ahogyan tudott jóízűen kacagni és ahogyan megnevettette derék szász parasztjait. Tanulok tőle éneklő kedvet, ahogyan kiénekelte magából a félelmet vagy megtanította gyermekeit az incarnatio csodájára egyszerű karácsonyi énekekben. Kemény munkát, ahogyan ez a bányászfiú keményen dolgozott, hogy felszínre hozza, ami a mélyben rejtőzött: az evangélium kincsét, buzgó gyermekimádságot, ahogyan tudott hivatkozni Isten ígéreteire, és ahogyan tudott bízni szinte naívu Edesatyjában, ahogyan realisan számolt Urunk jelenlétével az igehirdetésben, úrvacsorában. Életében, az élő Isten, a Deus in actu volt az ő Istene, nem a filozófusok isteneszménye vagy istenképe. Ahogyan coram deo állt és nem coram historia ecclesiae. Nem szégyelek ma sem tanulni Luthertől, minden reális kritika ellenére sem. Elfogadom, hogy ő és munkája az egyháztörténelem egy epizódja, de nagyon jelentős epizódja. Nem abszolútizálom őt, de nem is bagatellizálom. Nem tartom óriásnak, mint Reményik Sándor szép Luther-versében, úgy tekintem őt, amint önmagát látta: szegény koldusnak tudta magát élete legvégén: wir sind Bettler, das ist wahr - írta egyik utolsó mondatában. Mintha Barlach kisplasztikája mintázná őt helyesen: a két nagyraformált kinyújtott kéz. Ugyanakkor ez az egykor szegény kolduló barát, aki később is koldusnak tudta magát, sokakat gazdagított, koldustarisznyájából jutott másoknak is, nemcsak a lutheránusoknak, hanem az egész ökumenének.

Alaptételelem: ő, aki vízvázalstónak számított vagy sokak szemében a szakadék ásója volt, *ma inkább összekötő kapcsolata, mint szétválasztó tényező az egyházban, felekezetek találkozási pontja, s arra ösztönöz, hogy mi evangélikusok vállaljuk a híd szerepét keresztény felekezetek között.*

I. Az ökumené Lutherja nem volt simulékony, irénikus jelenség, sőt nagyon sok emberrel szemben állt. Így többek szerint inkább antiökumenikus lélek volt, robusztus fenegyerek, több fontos küzdelmet folytató harcos, mint ökumenikus jelenség. Jeremiásra hasonlított, aki szinte mindenkivel szembe került, mert Urához ragaszkodott. Életrajzát úgy is meg lehet írni, hogy diadalút az, de ekkor nem mondunk igazat. Eislebentől Eislebenig, 1483-1546-ig Luther sokat küzdött, szinte állandóan harcolt. Nemcsak az 1522-25 közötti éveket lehet Sturmjahre-nek nevezni (Ritter), vagy a tudatos szakítást Rómával (1517-19), vagy 1537-et, s Schmalkaldeni cikkek írásának idejét, amikor a Mantuában készülő zsinatnak írt, vagy élete utolsó előtti évében készült iratát: Wider des Papstums zu Rom vom Teufel gestiftet... Ne feledjük, ebben az évben nyílik meg a Trentói Zsinat (1545. december 13.), aminek végén készül el a Tridentinum, az első római katolikus katekizmus. Támadja ő a mennyei prófétákat (1525), nem tud megegyezni a Marburgi Kollokviumon (1529), szellemi harcot vív a kor óriás humanistájával, Erasmus-szal (1524-25, Vom unfreien Willen), harcol az antinomisták ellen (1537), nem helyesli Melanchthon lágyágát, amikor az Eck-kel újra szóbaáll (1541 január), már nem akar megegyezni a pápai nunciussal, Vergerio-val, amikor az 1535-ben Wittenbergben jár. Genezis kommentárt ír, héber nyelvben a zsidó rabbikra támaszkodik Ószövetség fordításánál (1537) de megírja a zsidók elleni híres, hírhedt iratát 1543-ban: Von den Jüden und ihren Lügen. Igaz ugyan, hogy tudott békíteni családokat, fejedelmeket, de sokakkal állt szemben és sok irányzattal harcolt: a moralizmussal, a

humanizmussal, az egyházi struktúrával, a klérussal és magával a pápával, fejedelmekkel és magával a császárral is. Milyen más volt a másik Martin: Martin Butzer, a született diplomata, az igazi közvetítő. Más volt, mint az irénikus Melancthon vagy a jogász Bugenhagen. Idézzük csak Jeremiás könyvéből: „Lásd én a mai napon népek és országok fölé rendellek, hogy gyomlálj és irts, pusztíts és rombolj, építs és plántálj”. (1,19). „Harcolnak veled, de nem bírnak veled, mert én veled leszek, így szól az Úr” (7,2). „Állj az Úr házában kapujába és ott hirdesd így az igét: jobbitsátok meg utaitokat... ne bízzatok ilyen hazug szavakban - az Úr temploma ez, az Úr tomloma ez” (20,7). „Rászedtél Uram és én hagytam, hogy rászedj, megragadtál, hatalmadba ejtetél, nevetnek rajtam egész nap, engem gúnyol mindenki, halom, hogy suttogják: jelensétek fel, fel is jelentjük. Mind bukásomra várnak. Átkozott az a nap, amelyen születtem”. Jeremiás szemben népével, uralkodójával, vallásos rétegekkel, állandó fenyegetettségben él. Franz Werfel: Halljátok az igét című könyvében szenzációsan írja le Jeremiás szerepét. Nehéz ember volt Jeremiás. Nehéz ember volt Luther is. Ugyan ki gondolta volna, hogy egykor az ökumené Lutherjéről beszélünk, négy és fél évszázaddal halála után, méghozzá legitim módon?

II. *Az ökumené Lutherja: már nemcsak a miénk*, más felekezetekben is értékeli őt. Jézus Krisztus tanújának, bizonyágtevőjének nevezik. Így titulálja őt az LVSZ-Vatikán Közös Bizottság 1983. május 11-i Nyilatkozatában, címként adva a nyilatkozatnak: Luther Márton - Jézus Krisztus tanúja. A Nyilatkozat hangsúlyozza, hogy sem az evangélikus, sem a római katolikus kereszténység nem mehet el Luther személye és műve mellett szótlánul. Hiszen egészen a legújabb korig Luther meghatározó jelentőségű mind egyháztörténeti, mind társadalmi és szellemtörténeti vonatkozásban. A Nyilatkozat szerint az évszázadok folyamán Luther egészen ellentétes módon ítélték meg. A római katolikusok számára kimerítette az eretnek fogalmát, azzal vádolták, hogy ő a nyugati egyházszakadás valódi okozója. Evangélikus oldalról viszont már a 16. században megkezdődött Luther személyének dicsőítése, hithősként emlegették. Ehhez nem ritkán még nacionalista heroizálás is járult. A Nyilatkozat szerint Luther megítéléséhez kapcsolódott a másik egyház megítélése is. Személyével hozták kölcsönösen összefüggésbe az igaz hit és a valódi egyház létét is. Évszázadunk kezdte óta a reformátori teológiában és általában az egyházakban Luther felfedezése és új értékelése kezdődött meg. Hamarosan római katolikus részről is intenzíven kezdtek foglalkozni Luther személyével és művével. Ez új értékelés szerint Luther az evangélium közös tanúságtevője, a hit tanítója és a lelki élet megújulásának hírnöke lehet. Így kezdődik a közös Nyilatkozat, amiből részleteket kellene idéznünk, hogy igazoljam tételemet. Megjegyzem, hogy örülök, hogy az aláírók között az én nevem is szerepel és ezzel az európai kisebbségi evangélikus egyházak véleménye is.

Nem ez az egyetlen *római katolikus* gesztus Lutherral kapcsolatban. Utalok például *Cassidi* bíboros szavaira, amelyek 1992. novemberében hangzottak el Thüringiában. A leghíresebb Luther-értékelés római katolikus részről Otto Hermann Pesch professzoré (Walberbergi domonkos). Könyvet írt a Luther-évforduló alkalmából (1983) *Hinführung zu Luther* címen. Ez a könyv Luther-életrajz, de egyben értékelés is. Jellemző, hogy Pesch milyen alcímet választott: „Ein theologischer Aufstand der Kirche gegen die Kirche und für die Kirche”. Idézi Luthert, aki kijelentette, hogy nem akar eretnek lenni (Ich will nicht zu einem Ketzer werden). Pesch kitűnő bibliográfiát hoz. Ilyen nevek szerepelnek: Althaus, Gogarten, Watson, Pinomaa, Ebeling, Iserloh, Albert von Brandenburg, Jaroslav Pelikan, Walter von Loewenich, Friedrich Heiler stb. Valamennyi általunk is értékelt Luther-kutató.

Az egyik LVSZ-Vatikán Közös Bizottsági ülésen mondta nekem a jezsuita Martensen kopenhágai püspök: „Lut-

her nekünk a római egyházban újdonság... már nem polemizálunk vele, már tanulunk tőle”. Szennay főpát úr előadását hallgatva és olvasva, Sulyok Elemér professzor úr szavait hallgatva, kérdezem, hol van már az az idő, amikor XIII. Leó rebellio lutherana-ról szólt, amelynek következménye ruina ultima morum? Ma római katolikusok is olvassák Luther Magnificát-magyarázatát, krisztológiai előadásokon szívesen idézik Luther prédikációit, Joseph Lortz római katolikus egyháztörténész már az 1960-as évek elején rettenthetetlen bátorsággal szólt Luther mély vallásosságáról, példamutató jámborságáról. A zsinat után holland, spanyol, francia római katolikus szemináriumok tartására kérték az evangélikus Luther-kutatókat. - A többi felekezettel sajnos ebben a keretben nem foglalkozhatunk ugyanilyen részletezőséggel. A megelőző sorokat az indokolja, amit Karl Rahner így mondott: „Egymás sorsa lettünk, nem vehetjük a tövist ki testünkéből, és az evangélikusság pusztá léte állandó kérdést jelent számunkra”. Az *orthodoxok* számára Luther alig érthető, hiszen az egyház mindig tökéletes, mind tanításában, mind életében (Orthodoxia és orthopraxis). Nincs szükség reformációra, különben is az egész Luther-ügy - amint ezt 1991-ben Tutzingban hallottam - a „nyugati egyház belügye” és a keleti egyháznak ehhez nincsen érzéke. Idetartozik, hogy Melancthon átkaroló kísérlete a *Confessio Augustana* görög fordítása és Konstantinápolyba küldése nem talált visszhangra. Csak a Söderblom féle kezdeményezés (1920-25) járt eredménnyel, de ez nem Luther kapcsán született. Van a német lutheranizmusban egy bizonyos nosztalgia az orthodoxia iránt, (pl. Dr. Roepke), mint ahogyan az orthodox szerzetesideál az északi evangélikusságban is bizonyos magasegyházi körökben nagyon szimpatikus. A helsinki orthodox patriarcha, Johannes evangélikus teológiát végzett, Rättvik-ben (Svédország) a Davidsgården evangélikus retreat home vezetője 1969-ben orthodox szerzetes volt. - *Az anglikánoknál* sokáig gyanú élt Lutherral kapcsolatban. Ez részben az Erasmus-szal való ellentétből fakadt. Az angolok reformátorukként nem Luthert, hanem Wycliffe-t emlegetik. VIII. Henrik egyházszakadása nem teológiai jellegű volt (noha amatőrként foglalkozott teológiával is). A 39. cikkulus az Ágostai Hitvallás kivonata, a Common Prayer Book-ban is benne van, de ma már nem számít hitvallási iratnak. Az anglikánok számára idegen a két birodalomról szóló tanítás, sőt a hitlerizmus ideológiája ősenek tekintették tőben. Olyan érsek, mint Bell és Temple, a német lutheranizmust vádolták a hitlerizmus őseként a 2. világháború alatt és után. Két teológus tette helyére a lutheranizmust századunkban: *Bonhoeffer* (Bethge kiadásaival) és *Philip Watson* methodista teológus, a *Let God be God* című könyvével, ami Luther teológiájának a summázása svéd megközelítésben. Ma kétfajta párbeszéd folyik az anglikán és evangélikus egyház között: egy angol-német és egy angolskandináv. Lényegében azonban a kapcsolatok nem Lutheren keresztül, hanem a középkori örökségen és az apostoli successioen keresztül létesültek. Köztudott, hogy az anglikán egyház és a svéd államegyház között intercommunio áll fenn. Az amerikai episzkopálisok zsolttárimádságokat adtak ki Luther tollából (*Devotions and Prayers of Martin Luther*. Translated by Andrew Kosten).

Reformátusok. Kálvin tisztelte Luthert, a nála idősebb mestert. Zwingli kortárs volt, katonás, politikus, racionalista, különösen az urvacseratanban nagy különbség volt közte és Luther között. A holland szigorú reformátusok Jesulatriával vádolják Luthert (Kuyper és a magyar Sebestyén). A skót reformátusok a hierarchia megőrzésével gyanúsítják. Karl Barth szeretete Luthert olvasni, gyakran idézte, de a lutheranizmust már nem kedvelte. A lutheri teológiát egyoldalúsággal vádolta, túlságosan evangélium-centrikusnak tartotta, Szentírás-kezelését redukciónak tekintette, az első hitágazat témakörét a kapcsolópont kérdésében gyanúsnak látta (Barth - Brunner vita). Az un. rendek teológiáját (az erlangenit Althaus és Elert) elvetette. Nálunk Magyarországon Révész Imre egyháztörténetében nagyon pozitív képet festett Lutherről. Egyértelműen Luthert tekintette a reformá-

ció úttörőjének. Ravasz László 1915-os homiletikájában felsőfokon beszél Lutherről, az igehirdetőről:

„Luther ezer év szomjúságát és lelki éhségét élte át, benne tört ki századok keresése, egy hatalmas jajszóban és az a felelet is, amelyet Luther kapott erre a kérdésre és az az ital is, amely e nagy szomjúság csillapítására lábai előtt fakadt, szintén nemzedékek és évezredek számára szól”. Luther igehirdetéseiről Ravasz így beszél: „Már nyoma sincs a skolasztikának, egyszerű, népies nyelven szól, mint a dajkamések vagy az evangélium”. „Luther minden idők legnagyobb szónoki tehetségei közé tartozik, abban, hogy ugyanazt az alapigazságot új meg új változatban, színezésben, megvilágításban mutatja be... a szó legteljesebb értelmében építő prédikátor. Luther tette a prédikációt egyházi nagyhatalommá, amely mellett minden más eltörpül”.

Bottyán János, sokat olvasott népszerű egyháztörténetben (Hitünk hősei), Lutherral kezdi a sort. Különösen dicséri az énekköltő és bibliafordító Luthert.

– *A methodisták.* Lutherral a két Wesley fivér révén kezdődött a methodizmus. Mindkét testvérré Luther Galata-levél magyarázata tett nagy hatást. Amerikában van olyan vélemény, amely a methodizmust a lutheranizmus angolszász változatának tekinti. Gyülekezetfelfogásukban jelentkezik az, amit Luther az érett keresztények konventikulumjairól írt és a megszentelt életéről tanított. Egyházunk a magyar methodistákkal igen jó kapcsolatot tart fenn, mai szuperintendensük, Hecker Frigyes Luther teológiájából készítette disszertációját. – *A baptistáknál* Spurgeon talán nagyobb név, mint Luther, de egyértelműen elismerik Luther Bibliaszeretétét. Kifogásuk, hogy Luther szentség-tanításában és ekkleziológiájában (van ilyen?) megmaradt a középkori kereszténységben, nem mert elég radikálisan változtatni. Urvasorai közösséget rendszerint nem vállalnak velünk, jellemző náluk a zwingliánus urvasora-tanítás, az emlékvacsora jelleg. Az egyszeri, időponthoz kötött megtérést inkább hangsúlyozzák, mint a Luther-féle naponkénti megtérést. Egy skót származású ausztrál baptista, F.W. Boreham Luther Biblia-ismeretét és Biblia-szeretétét tartja ma is példaadónak. Csak a Szentírás ismeretében vallhatta Luther, hogy az igaz ember hitből él. Külön érdekessége a 20. századi Luther-kutatásnak, hogy a quaker R.Bainton Here I stand Luther-könyve ma is standard munka angolszász területen. A szentségek iránt érzéketlen quakerok, akiknek kötött liturgiájuk sincs, az un. friends-ek egyike ámulva beszél Luther sokoldalúságáról és benső egységéről. A William Penn által alapított Pennsylvaniában Luthernek nagy becsülete van. Jaroslav Pelikan amerikai evangélikus egyháztörténész, Luther-fordító, elismerően nyilatkozik a quaker Bainton Luther-művéről és must-book-nak, kötelezően olvasandó írásnak mondja.

Luthert már valóban nem sajátíthatja ki a lutheranizmus. Luther az egész kereszténységé. Az nem véletlen, hogy a Luther-kutatók konferenciáin több felekezetből, több népből és több nyelvből vannak jelen. Itt villanásnyira legalább fel kellene mutatnunk, hogy történészek és szociológusok, kulturhistorikusok és színpadi írók miként foglalkoztak Lutherral. 1971 és 1977 között valóságos kulturharc folyt Luther színpadra vitt alakja körül (Zur kirchliche Aspekte heute und Sache - Luther als Bühnenheld). Loewenich manipulált történelemnek nevezte azt, ami ebben az időben történt. Heinz Dietrich Wendland pedig a reformáció tragédiájának. Dieter Forte: Martin Luther und Thomas Münzer als Symptom unserer Zeit írása mutatja, hogy Luther csak szimbólummá lett, akivel bármit ki lehet fejezni. Magyar vonatkozásban Sütő András is hasonló műfaj művelt. Külön kellene foglalkozni a volt NDK Luther-értelmezésével és azzal a fordulattal, amit az 1983-as Luther-évforduló kapcsán élünk át. Luthernek valósággal udvarolni kezdtek és még az akkor kiadott tankönyvekben is Münzer második helyre szorult. És Luther mint a német ős, a megbecsült zseni, a bátor hős, a mai kor (új kor) imázsa előtérbe került. Luther-leme-

zek jelentek meg. Luther-Biblia szekuláris kiadásban. Tanulmányok a német nyelv megteremtőjéről. Kiállítások és hangversenyek a reformációval kapcsolatban. A Luther városok turista nevezetességként revonálásra kerültek, stb., stb. A „leértékelt” Lutherre újra büszkéek lettek a kelet-németek.

III. *Az ökumené Lutherje nemcsak a felekezetek határain jutott túl, hanem kontinensünk határait is átlépte.*

Európa egy-egy országa Luther életének és művének értékelése szempontjából szintén megérte egy-egy előadást: spanyol, francia és olasznyelvű Luther iratok jelennek meg korunkban. Egyháztörténészek csemegéje lehet bemutatni, hogy a reneszánsz Európájában kik voltak krypto-lutheránusok (pl. az öreg Michelangelo és titkos köre). Spanyol szerzetesek és flamand dominikusok tanulmányozzák ma Luthert. De inkább beszéljünk most a többi földrésről. Az Egyesült Államokban és Kanadában már többé nem idegen Luther. Minden művét lehet olvasni angolul is. Latin-Amerikában spanyolul adták ki Luther legjelentősebb írásait (ebben a folyamatban a magyar evangélikus Leskő Béla is benne volt). Ausztráliában az oda kivándorolt Hermann Sasse népszerűsítette Luthert a volt német emigránsok között és a mai, már angol nyelvű evangélikusságban csakúgy, mint a többi protestáns felekezetben. Ázsiában Japánról, Indiáról, Indonéziáról tudjuk, hogy Luther iratai már nem ismeretlenek. Az LVSZ Tanulmányi Osztályán működő Yoshiro Ishida és Kishi professzor megmutatták, mit jelent Luther nekik, az előző buddhista családból származott és tért át evangélikussá. Afrikában Tanzánia Ugandához közeleső sarkában Kibira kubobai püspök, az LVSZ hat évig működő elnöke ugyan úgy nyilatkozott, hogy véletlenül lett lutheránussá (anglikán háttérrel), de azután nem maradt nyomtalan a Lutherral való találkozás. (Hat Luther uns erreicht? Antworten aus fünf Kontinenten, 1983 című kiadványból tudjuk ezt.) Emmanuel Abraham Etiópiából, ez a nagyszerű laikus munkás, Rolan Payne, a harcias törzsfőnök püspök Libériából igen meleg hangon beszél Lutherről. Ázsiára visszatérve egy pillanatra, három nevet hadd említsek meg: Indonéziából Andar Lubantobing, Koreából Won Sang Ji és Japánból Yoshikazu Tokuzen írásai mutatják, mit jelent az, amikor ott szólal meg Luther. Két ausztrál evangélikus teológust is megemlítek, mindkettőt Coburgból ismerem 1983-ból. Nürnbergből Coburgba kocsin én kísérhettem őket, majd két napig velük lehettem: Maurice *Shild* és Siegfried *Hebart*.

Az említett könyv lebilincselő olvasmány Luther szerepéről öt világrészen. Nem folytatom itt, mert a bőség zavara fenyeget, elvesznek a markáns vonások, a rengeteg adat és név elmoshatja a lényegeset, ti. Luther a mi századunkban az egyházi és szekuláris ökumené ismert alakjává nőtt és ahogyan hallottuk, átlépte Európa határait.

IV. *Az ökumené Lutherja* hátha tud valami speciálisat mondani és címünk megfordítva is érdekes: *Luther ökumenéje?*

Rögtön felcsattanhat bárki. Ez már anakronizmus! Miért várjuk, hogy egy 16. századi történelmi figura, aki ugyan a történelem egyik fordulópontján élt, de mélyen a középkorban gyökerezett, egyáltalán mondhat-e valamit a 20. században és éppen az ökumené vonatkozásában? Luther még a reneszánsz emberre sem volt, például Rómában sem azért járt, mert az antik szobrok és épületek érdekelték, hanem mert rendje külte és a pápaság központját akarta látni, a nagy hegyek túlsó oldalát (az ultramontan kereszténységet), de nem turistaként járt és nem az antik művészetek rajongójaként. Luther, ez a szegény koldusbarát, aki mezitláb járta az Alpok hágóit, s szállt meg kolostorról-kolostorra, hogyan tudna mondani valamit bonyolult modern korunkban? Mégis mint az egyház szolgája, sőt szerelmese, a Krisztus tanuja hátha tud valamit mondani nekünk is az ökumené századában! Hiszen ne feledjük, Luther számára a kereszténység kétségtelen egy volt. A congregatio sanctorum és a communio, sanctorum semmiképpen nem jelentette számára a lutheranizmust (a Kirche szót nem szívesen használta, mert téves

etimológia miatt a kuria szóból származtatta). Luther nem volt lutheránus. Így ír: „Kicsoda vagyok én, hogy rólam nevezzenek el egy keresztény csoportot?” - kérdezte joggal. A lutheránus megjelölés gümynév volt, amit tudtommal először Eck használt 1520-ban. Luther nem akart főszereplő lenni a történelem színpadán. A wormszi hős, az Isten harcosa, az óriás mind későbbi epiteton ornans-ok s Luther nem szívesen hallotta volna. A hősi interpretáció éppoly hamis, mint a szentek tisztelete. A szabadság és lelkiismeret bajnoka, az individualizmus előhírnöke, a kulturtörténeti zseni, a Goethe-féle emancipációs elmélet későbbi ráaggatások Luther személyére. Ha Goethe egy kirohanásában a Názáretiről azt írta, hogy paradicsommadárrá tették hívei, minden színes tollal felékesítették, hogy állunk Lutherrel? Az igazi érték kétségtelenül a Krisztus-központság mindenben. Hogyan is lehetne azzal az emberrel, keresztény testvérünkkel személyi kultuszt űzni, aki maga így ír: „Wer ist Luther? Luther sterbe, Christus lebe.” Vagy a mai Gottesfinsternisben - Isten-homályban egy ilyen mondat: „Aut nullus est deus - aut ille est” - ahogy egy Tischreden-ben olvassuk. Keleti misztikát ajánlgató szekták inváziójában, bensőnkben Istent kereső, felfedező utazásokban milyen hasznos tanács! De nem Lutherra mutat, hanem egyedül Krisztusra. A mai bibliamagyarázati zürzavarban megszólal Luther: „Tolle Christum e scripturis quid amplius in illis invenies?” Micsoda eligazítás! Vagy az a lutheri tanítás, amely szerint a Biblia az a hely, „ubi Christus Chistum purissime docet”. Amit Luther az univerzális Krisztus néperől tanít, az igazi ökumenikus tanítás ma. Az egyház katolicitása az egész ökumené alapvető kérdése. Ezt a svéd Aulen bányászta ki Luther irataiból már 1913-ban, Luther Egyházfelfogása című könyvében. Luther számára az egyház a bünösök egyháza, és az egyház katolicitása számára evidens. Semmi felekezetieskedést nem lehet kihámozni Luther irataiból. Vallotta, hogy nem nekünk kell megteremteni az igazi egyházat. Az igazi egyház már Krisztusban adva van. Ahol a Krisztus jelen van és működik, szavában és szentségeiben, ott valójában egy az egyház minden különbség ellenére. Luther nem szereti a „látható” és „láthatatlan” egyház kifejezést. Mert a látható elválaszthatatlan a láthatatlantól és fordítva. S az egyház egyben Krisztusban van!

Van egy kis dán könyvem Lutherről. Hall Koch, a reformátorról szóló rádió előadás-sorozata, benne még a Sasse féle felsorolásnál is jobb összefoglalás található arról, hogyan akarták kisajátítani Luthert orthodoxok, pietisták, racionalisták, liberálisok, egyházasok és egyháziatlanok. Hall Koch szépen mutatja ki, hogy Luther az egész egyházé és egy-egy kategória szűk neki. Luther még nem ismerte az ökumenikus mozgalom vagy ökumenizmus szót, de amit ezek a terminusok jelölnek, az Lutherben megvolt: egynek tudta magát minden Krisztus-hívővel, az Isten népét a juhocskák nyájához hasonlította, akik figyelnek Jópásztoruk szavára, ahogy a Schmalkaldeni cikkekben írta s tegyük hozzá, ezek a juhocskák bármely felekezetben meghallhatják Jópásztoruk hangját.

Walter von Loewenich (Martin Luther der Mann und das Werk, 1983) végiglemezte a különböző véleményeket Lutherről, Thomas Manntól Ernst Bloch-ig. A túlzó jelzőket külön is kiemelte: Bikanyakú Isten-barbára, anti-erudói, dühében és elvakultságában fejfel megy a fálnak... Végén azt szűri le, hogy „csupa túlzás, amit Lutherről írnak és mindig marad valami rejtvénytyszerű Lutherban. Amde hogyan is lehetne másképp? - kérdezi a szerző, hiszen a valódi élet sohasem szorítható sablonokba és Luther élő személye nem skatulyázható be. Luther alakja már a történelemhez tartozik, de aki a közelébe kerül, azt az élet érinti meg”. Hozzáteszem - ahogyan én értem Loewenichet - : Luther reformációja nem a korszellem gyümölcse, mégha korhoz kötött is. Valóban van valami rejtvénytyszerű Luthernél. Sem a politikai helyzet, sem a gazdasági struktúra vagy a társadalmi állapotok nem magyarázzák. S had idézzem megint Loewenichet: „A reformációt csak vallásosan értjük meg igazán, azon az emberen

keresztül, aki felülről kapta a fényt és erőt”. Ez az ember komolyan hitt az egyház Urában és nem ellene egyházat vagy ellendogmát akart létrehozni, hanem az ősi egyházat kívánta megtisztítottat látni, mert találkozott az evangéliummal. Luther ökömenéje nem emberi, veritékszagú munka és törekvés eredménye, hanem tisztító munka, amely játékeret enged az egyház Urának, aki megígérte, hogy tanítványai-val marad minden napon a világ végezetéig.

Észrevehették hallgatóim, hogy nem vagyok Luther-kutató szakember, sem egyháztörténész vagy dogmatika professzor, aki rendezni tudná Luther tanítását, szerteágazó mondanivalóját. Valójában csak az igehirdető Luther érdekel, de látok fantáziát abban is, hogy az ökömené Lutheréről és Luther ökömenéjéről szóljak. Hiszen izgat az ökömené kérdése s benne evangélikus identitásunk kérdése is.

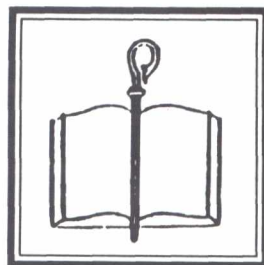
Summázok

1. *Luthert ma elfogadják az ökömenében, ezen belül a római katolicizmus egy részében is.* Hadd álljon itt egy idézet az LVSZ 1970-es Eviani Világgyűlése idejéből Willebrands biborostól: „Ki az, aki tagadni merné ma, hogy Luther Márton mélyen vallásos személyiség volt, aki becsületesen és teljes odaadással kereste az evangélium üzenetét? Ki tudná vagy akarná tagadni, annak ellenére, hogy harcolt a római katolikus egyház ellen és az apostoli szentszék ellen - az igazság érdekében nem szabad hallgatnunk erről sem - megtartotta az ősi katolikus hit jelentős részét? Hát nem az az igazság, hogy a 2. Vatikáni Zsinat olyan követeléseket teljesített, amiket először Luther Márton juttatott kifejezésre? Olyanokról van szó, amelyek a keresztény hitet és életgyakorlatot jobba tették, mint azelőtt voltak. Minden fennálló különbség ellenére ezekről beszélni számomra nagy öröm és nagy reménység”. Túl minden naivitáson vagy romantikus várakozáson, ezt a megállapítást igen jelentősnek tartom.

2. *Valóban sok olyan elem van a 2. Vatikáni Zsinat pásztori tanításában, amely Luther szándékát tükrözi:* pl. a Szentírás mértékadó jelentősége az egyház életében. - Az Isten népe meghatározása. - Az egyház történelmi formája állandóan megújulásra szorul. - Jézus Krisztus keresztények megvallása döntő jelentőségű. - Az egyházi hivatal szolgálatként értékelése. - A püspökök újra pásztorok elsősorban. - Minden megkeresztelt hívő papsága, az egyetemes papság több, mint a volt laikus apostolság kifejezés. - Az egyén szabadságának ügye vallási dolgokban. - Más lutheri követelések is a mai római katolikus teológiát és praxist ismerve, teljesítettnek mondhatók, pl. a népnyelv használata az istentiszteleti életben, az urvacsora kétszín alatti kiosztásának lehetősége, az eucharisztia és igeliturgia szerves összetartozása.

3. *Az egész ökömenében közösen tanulhatunk ma is Luthertől.* Néhány permanens feladat: Hadd legyen Isten Isten, valóban Úr! - Legfontosabb emberi válasz Isten szeretetére a gyermeki bizalom (fiducia). Abszolút bizalom kell és egyértelmű imádás. - „Ézt én is elfogadom”, mondta Willebrands. - A sokoldalú Luther: teológus, igehirdető, a lelkipásztor és az énekköltő, az imádkozó a Szentírás mondanivalójára összpontosított és ezzel felismerte és tanította, hogy az Isten szabadító és ajándékba kapott igazságáról kell tudnunk és bizonyosságot tennünk. - Luther nem a theologia doctrinalis, hanem a theologia experimentalis híve volt (ezt nem győzőm hangsúlyozni orthodox teológiára hajlamos magyar teológusoknak). A gyülekezet a teológia laboratóriuma és a teológia a gyülekezet előkészítő műhelye. Luther számára a teológia az egyház tudománya volt és maradt, ő nem ismerte a későbbi Kathedertheologie fogalmát. Mind a tudományban (teológia), mind az egyházi életben (praxis) a középpozíció Luther

(Folytatás a 61. oldalon)

Csöndsziget a párizsi repülőtéren

Accueil Interconfessionnel
(Aumônerie)

Accueil pour la PRIERE
le PARTAGE
et l'ECOUTE

Où ?

Quand ?

Comment ?

Avec qui ?

**BIENVENUE
A TOUS !**

dán „mecsetre” és a zsidó zsinagógára. – Ez a felekezeti központon (Accueil Interconfessionnel Aumonerie) a másik két vallási meditációs helyiségtől finoman elkülönítve, teljes csöndet, nyugalmat biztosított. Az oltárasztalon ikon, ékes gyertyatartóban égő gyertya, a kis asztalkán és polcokon angol, francia nyelvű Szentírás és francia nyelvű spirituális irodalom. Néhány szék, egy térdeplő. Rejtett fényvilágítás. Valóban alkalmas imádságra, meditálásra, igelovlásra. Fél órát töltöttem benne. Mintha kicseréltek volna, amikor kiléptem a repülőtér forgatagába.

Hálás voltam Istennek, hogy mégis voltam vasárnap délelőtt istentiszteleten. Láttam már ilyen kápolnát Frankfurtban, Koppenhágában, Amszterdamban, de csak most „használtam először”. Mint a tusoló a testnek, olyan az a kápolnahasználat a léleknek.

„Nem azt kérem Istenem, hogy változtasd meg a rámneheződő terhet, inkább azt, hogy erősítsd meg hitemet terheim elhordozására” – ez állt a bibliajelzőn franciául. S magammal hoztam az egyik szórólapot. Gyöngye francia ismeretlemmel is csaknem mindent megértettem. Boldogság töltött el. A 103. zsoltárral kezdődött, s volt rajta számomra ismerős és ismeretlen imádság vagy meditációs anyag: a 4. századból (Szt Bazil liturgiából), Augustinus imádsága, veronai sekrestyeimádság az 5.sz.-ből, Szt Patrick ír hittérítő szavai az 5.századból, Assisi Ferenc ismert békeimádsága, a spanyol Avilai Teréz imádsága a 16.sz.-ből, két Loyola Ignác imádság, egy Morus Tamás könyörgés, egy Lisieuxi Szt Teréz az isteni szeretetről áradó dicsérete a 19.sz.-ből és a Szahara 20. századi nagy remetéjének Pere de Foucauldnek két imádsága, a kereső könyörgése megtérése előtt és megtérése után. Nagyszerű, mély Istenismeret, alázatos emberi szavak. Hadd osszak meg most valamit annak az órának örömeiből Olvasóimmal:

Basil/Vazul „Fogadj minket országodba. Tégy a világosság gyermekeivé. Add békédet és szeretetedet Urunk, adakozó Istenünk. Engedd, hogy egy szívvel és egy szájjal dicsőítsünk Atya, Fiú, Szent Lélek most és évszázadokon keresztül mindörökké Ámen”.

Veronai sekrestyéből – „Engedd meg egyháznak Urunk, hogy ne legyen érzéke a fölényeskedésre, de növekedjék alázatosságban, hogy gyönyörködhes népedben s az megvetve a gögőt, lelki érettségre vágyva felszabadult szeretetben gyakorolja hitét.”

Patrick: „Krisztus velem van, Krisztus bennem van, Krisztus mögöttem van, Krisztus előttem van, Krisztus mellettem van. Krisztus meghódít engem, Krisztus megvigasztal engem, Krisztus meggyógyít engem. Krisztus alattam és fölöttem, Krisztus békében és veszélyben, Krisztus azok szívében is ott van, akik szeretnek, Krisztus ott van barátaim ajkán és az ismeretlen idegenek ajkán is”.

E.Joly (Fr): – „Uram, aki útközben születél, s úgy haltál meg, mint egy csavargó gonosztevő, előtte pénz nélkül jártad végig utadat, vezess ki önző kényelmes életemből. Tégy késszé az élet nagy kalandjára! Egyesek azt tanácsolják: higgyek a rendben: Te azt mondtad: *higgyek a szeretetben*. Volt, aki arra tanított, hogy mindent őrizzek meg: Te azt mondtad: *adjak*. Volt, aki tanácsolta: rendezkedjek be itt örökre. Te azt mondtad: *menjek*, legyek kész kudarcra, eredményre – ne magamban bízzak, hanem Benned, s ha kell, még életemet is kockáztassam a szeretetért. Uram, én egy akarok lenni az elszántak közül, akik életüket is kockára teszik Érted.”

Robert H.Adams: „Örök Isten, minden ember szívében él valamilyen kép Rólad. Olyan emberek között lakom most, akik idegenek nekem: szokásaikban, hitükben sem ismerem, nyelvüket sem értem. Engedd, hogy ne felejtsem:

Úgy esett, hogy október 10-én vasárnap tudtam csak hazajönni Párizsból az előző heti UNESCO konferenciáról. Sajnáltam, hogy nem tudok templomba menni. Hiányzott. – A hatalmas repülőtér 2.sz. óriási várótermében az Informacionál megláttam a kiírást, van egy csöndsziget az alsó szinten: Au centre spirituel: l'accueil, la chapelle oecumenique. Boldogan mentem le, az áruház közelében rátaláltam az ökumenikus kápolnára, mellette a mohame-

ők is a Te néped, Te őket is végtelenül szereted és hogy minden vallás valamilyen módon Téged keres. Te ismered őket és jól tudod, szívük kívánsága hasonló az enyémmé. Istenem, Te már itt voltál érkezésem előtt is. Segíts, hadd

ismerjek Rád az igazság beszédében, a szépségben, a szeretet cselekedeteiben. Jézus Krisztus nevében kérlek Atyám, aki sehol sem idegen, s akit senki sem sajátíthat ki teljesen”.

Olvastam *Mahatma Gandit* is,

Rabindranath Tagorét is, de ezek voltak legközelebb szívemhez – ott a hatalmas forgalmú De Gaulle repülőtér kelles közepén a csend szigetén, e lelki óázisban ...

HK- (A.E., AR segítségével)

KÖNYVISMERTETÉS

Böröcz Sándor: Kiáltás a mélyből

Mottó 1) „A Szovjetunióban nincsenek politikai foglyok, csak önkéntes munkaszolgálatosok” (Rákosi Mátyás)

Mottó 2) „A Magyar Evangélikus Egyháznak egyetlen lelkészét sem internálták vagy deportálták” (Káldy Zoltán)

Böröcz Sándor – az Édesapánk – személye élő cáfolata mind a két fenti állításnak. Az elmúlt év júniusában – az Ordass Lajos Baráti Kör kiadásában megjelent könyve egyszerre személyi, történelmi és egyháztörténelmi kordokumentum. Ez azt jelenti, hogy könyve elsősorban neki magának és családjának, azután minden magyarnak és nem utolsósorban minden evangélikus kereszténynek szóló üzeneteket hordoz.

Miről szól ez a könyv? Arról, hogy a könyv szerzőjét – aki a Magyarországi Evangélikus Egyház lelkésze, és egyúttal az akkori Magyarország erős politikai érdeklődéssel megáldott állampolgára is volt – 1948. kora őszén letartóztatták. Ezt követően magyar, majd szovjet hatóságok által lefolytatott koncepcióes pörök után 25 évre ítélték. Büntetéséből hat és fél évet az akkori Szovjetunió területén lévő munkatáborban – főként szénbányában dolgozva töltötte el. A könyv nagyobbik része ennek az időszaknak hiteles krónikája.

A könyv rövidebb része a szabadulást követő egyházi és világi kálvária történetét tartalmazza. A sorrend szándékos, hiszen Böröcz Sándornak, az első passiója után azért kellett újabb keresztet magára venni, mert az Ordass Lajost és Turóczy Zoltánt erőszakkal elmozdító világi felsőbbség és az ő belső – egyházi kiszolgálóik nem engedték vissza egyházi szolgálatba. Az okok között – kétségtelenül adva volt egy erős politikai nyomás. A legfőbb ok azonban máshol rejlett. Ez pedig az volt, hogy Böröcz Sándor nem illett bele a képbe. Azért nem illett bele, mert a pusztaság létevel és a vele történelemmel alapjaiban „kontrázta meg” és „kérdőjelezte meg” az egyház új vezetőinek az akkori egyházi és világi világról szóló állításait. A „megteológizált arulást” és a világról szóló „dics-himnuszokat” csak nélkülük és a hasonló sorsra jutottak nélkül lehetett művészi szintre fejleszteni.

„Hazám és egyházam jóvoltából” a későbbi utam is kereszt-út maradt –

mondja a szerző. Itt bizonyára nem a „kötelező” keresztekre gondolt. A keresztény olvasónak ezen a ponton mély hiányérzete támad. Az egyik olvasói levél így fogalmazta ezt meg: „Valahogy az igazi szomorúságot az akkori egyház vezető lelkészeinek és munkatársaiknak magatartása jelentette számomra. De miért nem írt erről is részletesen? „Jómagam a könyv első kiadásakor ugyanezt a véleményemet így fogalmaztam meg: „Ahogy a haza iránti szeretetét könyve minden oldaláról éreztük, pedig nagyon nehéz és kemény dolgokat kellett személyekről és közösségről kimondania – ugyanígy érezni fogjuk az Isten, Jézus Krisztus és az Ő Magyarországi Evangélikus Egyháza iránti szeretetét és felelősségét akkor, ha részletesen, személyekre lebontva, dokumentálva elmondja azt, hogy kik és hogyan segítettek volna szívesen, és végül is kik gátolták meg abban, hogy fogsága előtti hivatását tovább gyakorolhassa. Egy hívő ember számára a személyi, történelmi és egyháztörténelmi emlékezés mindig ugyanazt jelenti. Azt, hogy Jézus Krisztus ott áll közte és az események, személyek és történések között, és pusztaság létevel megakadályozza azt, hogy az emlékezés ne váljék sem az utolsó ítélet meghirdetésévé, sem az „olcsó kegyelem” kiosztásának alkalmává. „Az a tény, hogy az Ordass Lajos Baráti Kör a könyvet ezzel a hiányosságával együtt vállalta és kiadta, számomra az evangélium tisztaságáért és az egyházi életünk megújulásáért folytatott harcuk őszinteségét mutatja. Egyházunk jelenlegi klerikus és laikus

vezetői pedig szememben akkor adnák „ékes bizonyítékát” annak, hogy tényleg átlépték az általuk sokat hangoztatott „egyházi megújulás” Rubicon folyóját, ha sürgősen felkérik a szerzőt, hogy pótolja mulasztását.

Für Lajos honvédelmi miniszter az elmúlt év nov.26-án a Gulag emlékmű felavatásán úgy fogalmazott, hogy a XX. századot a „gyűlölet századának” fogják nevezni. Ha „eredményként” érte ezt a terminológiát, akkor volt igaz. Ahhoz azonban, hogy egy ilyen eredmény megszülessék, oda „egy hazugságon alapuló” egyházi és világi világ kellett. Édesapánk, családunk és a hozzánk hasonló sorsúak kálváriájában számomra a mindig újra megfigyelhető konstans elem éppen a hazugság volt. A hazugság hozta létre egyház és világ identitás-zavarát, és ez eredményezte a gyűlöletet, mert csak az igazság képes szeretetet munkálni. Az elmúlt évtizedekben világ és egyház – egymástól függetlenül és együtt is – a vezetőik nagy részét illetően hazugságot vetettek és gyűlöletet arattak. Itt lenne az ideje annak, hogy mindkettő igazságot vessenek és szeretetet arassanak. Az egyház számára az igazság – Jézus Krisztus keresztjét – a kereszt evangéliumát, az erről szóló tanuskodást, az ehhez tartozó „via crucist”, odaadást és ellenállást jelent. Ígérete – isteni ígérete – csak ennek az igazságnak van. Böröcz Sándor könyve – remélhetőleg megszülető „pótlásával” együtt – ennek az ígéretnek egy apró fénysugara.

Böröcz Enikő

VÁRNAGY ANTAL:

Liturgika

– Lämpás kiadó 1993. Abaliget –

Évek óta híjával voltunk egy alapos liturgika-jegyzetnek. Evangélikus Teológiai Akadémiánkon, tudomásom szerint, legutoljára 1977-ben jelent meg dr. Groó Gyula tollából egy közel hetven oldalas anyag, amely azonban in-

kább alapozó jellegű, s elmélyedésre nem elegendő.

Apróbb jegyzetek, s előadások hallás után leírt anyagai közkezen forognak, de igazán alapos, s komoly stúdi-umra máig is csak Jánossy Lajos;

könyvformájában is megjelent doktori értekezése alkalmas.

Égetően szükség lenne arra, hogy istentiszteleti életünket tudatosabban, tartalmasabban, átgondoltabban éljük, gyakoroljuk. Ehhez azonban olyan permanens teológiai háttérmunkára is szükség van, amely a szolgálatba indulásnál kezdődik, s az utat végigkíséri.

Lutheránus identitásunkat is erősítheti, ha ezen a területen hajlandók vagyunk tanulni olyan testvéreinktől, akik kegyességük, teológiai alapállásuk szerint gazdagabb és színesebb liturgiával rendelkeznek.

Ezért vettem nagy-nagy örömmel kézbe az elmúlt év második felében napvilágot látott Liturgia könyvet, amely Várnagy Antal munkája, de társszerzőként még jeles neveket is olvashatunk a címlapon. (Szigeti Kilián OSB, Palatitz Jenő, Sólmos Szilveszter OSB). Katolikus testvéreink olyan munkával ajándékozták meg a magyar ökumenét, amely hasznos kézikönyv minden, istentiszteleti szolgálatba érdekelt keresztény embernek.

„Az Egyház nyilvános istentisztelete” alcímet viselő kötet a következő témaköröket jelzi leendő olvasójának: Liturgikus teológia; Bevezetés a Krisztus-misztériumba és a liturgiába; A szentségek, a szentelmények és a szolozsma liturgiája; Az Eukarisztia misztériumának ünneplése; A liturgikus idő – Az Egyházi év; a liturgia története...

Az egész anyag elsősorban főiskolai-egyetemi jegyzetnek készült, de felépítése, nyelvezete, információs bázisa alkalmassá teszi arra is, hogy laikusok is áttanulmányozzák. Ezért külön öröm, hogy a korábban csak szemnáriumi sokszorosítókbán beszerezhető anyag most a mindenki számára elérhető egyházi könyvkereskedésekben is hozzáférhető.

A teljes tananyag a II. Vatikáni zsinat szellemében szól az istentisztelet

multjáról, jelenéről, s jövőjéről. Megtalálható azonban igen sok utalás pápai enciklikákra is. Az igen jelentős, részben német nyelvű felhasznált és ajánlott irodalom-megjelölés sajnos azonban egyetlen evangélikus, vagy protestáns szerzőt sem hoz. Pedig úgy gondolom, míg a magyar protestáns irodalom elenyésző, addig a német evangélikus szakanyag ezen a területen egyházunkon túl, határokat átszelve fontos és meghatározó.

A nem katolikus olvasó természetesen elsősorban azokat a szakaszokat veszi kézbe, amelyek általános érvényűek, s az ökumenikus liturgikába beletartoznak. Mielőtt azonban ezeket a tartalomjegyzékből kikeresnénk, álljunk meg egy pillanatra éppen az idegennek tűnő szakaszoknál. Fontos lenne – éppen az összekötő, s nem az elválasztó jeleket megismernünk római testvéreink szentség-teológiájában. Sokszor az az érzésem, hogy hitoktatásunkban, s a felnöttek tanításában évszázadokkal ezelőtti római megfogalmazásokkal hadakozunk, s nem a mai alapálláshoz viszonyulunk.

Ugyanígy érdekes az a fejezet, amely a szolozsmáról, annak teológiai hátteréről, és gyakorlatáról ír. Aki kézbe vette az elmúlt évben megjelent négy kötetes szolozsmakönyvet, s belepillantott, tudja milyen kincset hordoz egyéni és közösségi elcsendesedésben ez a kegyességi gyakorlat. (Saját napi áhitatgyakorlatomat éppen az imaórák liturgiájának zsoltárai, evangéliumi és epistolai olvasmányai, evangéliumi kantikumai, költői de biblikus himnuszai tették újra színessé és gazdagabbá.)

Ugyanígy fontos a mi istentiszteleti gyakorlatunktól eltérő esztelenek megismerése, alapelveinek áttanulmányozása.

Természetesen igen nagy haszonnal forgathatók a számunkra is egy az egyben átvehető részek. Gondolok itt a li-

turgia történetre, a teológiai alapvetés jelentős részére.

Szomorúan vettem tudomásul, hogy az öt és félszáz oldalnyi anyag nem sok kitekintést enged más egyházakba. Néhány oldalt kap a keleti liturgiák rövid ismertetése, talán huszat a magyarországi görög szertartás de ezen kívül mintha nem is létezne liturgikus élet. Nem tudom, hogy a XX. század végén lehet-e ökumenétől így elszakadni.

Talán erről van szó akkor is, amikor teljes egészében mellőzik a reformáció hatásának értékelését. A részletesen elemzett Tridentinum és a szinte kiteljesedésként jelzett II. Vatikánium nem jöhetett volna létre a reformáció indítatása, s a lutheri hatások nélkül. Ez még fokozottabban igaz a liturgia világára! Gondoljunk csak a népnyelv használatára, vagy a biblicitásra, a laikusok bevonására, vagy a két szín alatti áldozás lehetséges voltára.

Összegezve: sok tanulásra ad lehetőséget Várnagy Antal liturgika könyve. Mindenkinek gazdagodást jelent, ha foglalkozik vele. Ugyanakkor ez a hiánypótló mű újabb hiányokat is felvetett: a közös teológiai munka, s alaposabb helyzetfelmérés az ökumenikus liturgika területén.

E sorokat éppen az ökumenikus imahét közös alkalmaira készülve vettem papírra. Szerte az országban, számtalan helyen, liturgikus keretek között ünneplik a találkozást egymással, s közös Urunkkal. Vajon értjük-e egymást a liturgia területén? Jó, ha érzelmileg fel tudunk oldódni a kiengesztelődés ajándékában, s még jobb lenne, ha tudatos liturgiában élhetnénk át az egység Krisztusban már adott ajándékát. Ehhez is lehet indító, gondolatébresztő, és vitaindító az új, s nem csak könyvespolcunkat, hanem hasznos ismereteinket gazdagító Liturgika könyv.

Ifj. Hafenscher Károly
Szelezkárd

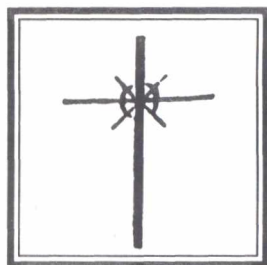
(Folytatás az 58. oldalról)

számára tisztázott: Jézus Krisztus helye az. Ezt semmi és senki el nem foglalhatja, sem személy, sem struktúra, sem dogma, sem hitvallás. - Luther megtanít arra, hogy Isten kegyelmét személyes viszonyban éljük át. Ez a pro me és pro nobis elem Luther teológiájának esszenciális része és nem egyszerűen a teológiai egzisztencializmus gyökere. - Luther mondanivalója megszabadít a rettegéstől, bizalmat ébreszt és felszabadít a felebarát szolgálatára. - Luther ma is tanuskodik, hogy a bűnbocsánat az egyetlen megoldás a keresztény életben s ez az alapja és reménysége a különben reménytelen emberi létnek, a keskeny út, a törvényeskedés és a libertinizmus között. - Luther állandóan figyelmeztet, hogy az egyháznak minden korban meg kell újulnia. De ez a megújulás csak az evangélium mint kreatív erő által lehetséges. - Meggyőződésem, hogy Luther nagyvonalúan tanít arra, a külső, különbségek ellenére megvan az egység az evangélium Krisztusában. - Luther, az imádkozó, figyelmeztet arra is, amit korunkban Karl Rahner „térdeplő teológiának” nevez, vagyis arra, hogy Isten irgalmának ismerete csak imádságban és meditációban nyílik meg, hogy csak az be-

szélhet Istenről hitelesen, aki Istennel is beszélni szokott. Ugyanakkor csak a Szentlélek győzhet meg az evangélium igazsága felől, és egyedül Ő tarthat meg ebben a hitben. A Kiskáté-beli 3. hitágazat magyarázat minden szavában friss, elven tanítás. - Etikai vonatkozásban, amit Luther a 8. parancsolat magyarázatában tanít, az iránymutató egy egymással acsarkodó, vitázó, ellenségeskedő világban és egyházban: mindig jót feltételezni a másiról, sohasem gyanakodni és mindig mindenáron menteni a másikat és mindent javára magyarázni. Micsoda perspektíva ez egyházunkban és az egész ökumenében a 20. század végén is!

Végül számomra imponáló, hogy mindezt Luther teológiai alázattal tanítja minden felekezetnek. Hiszen az ökumené minden tagegyházára érvényes, amit önmagára mondott: Koldusok vagyunk, ez így igaz.

JEGYZET: Luther Márton Jézus Krisztus tanuja – a Lutheránus Világszövetség és Vatikán Közös Bizottságának 1983. május 11-én kelt Nyilatkozata, ami még ugyanabban a hónapban megjelent fordításomban az Evangélikus Életben, ismertnek tételezett fel.

Tanít az egyháztörténet

ELFELEJTETT ELŐDEINK

Majba Vilmos – ahogyan kevesen ismerték

Az első találkozásunk különös volt, de nagyon emlékeztet. A kőbányai parókia előtt történt.

Engem a háború űzött el Kárpátaljáról, ahol ungvári parókusként négy rendkívül boldog, de verejtékes esztendő szolgálta egész Kárpátalja evangélikussága felkutatásának feladatával. Aztán még Raffay püspök küldött ki Szentotomrára a hadifogságban rekedt Koszorús Oszkár helyettesítésére. Ez nyolc hónapig tartott, s amikor Koszorús szerencsésen hazakerült, engem már Ordass püspök felrendelt a több mint 80 éves, de aktív Majba Vilmos kőbányai lelkész kíséretére azzal a figyelmeztetéssel, hogy az utódlásra ne számítsak, mert többen vannak Pesten szolgáló lelkészek, akik helyzeti előnnyel aspirálnak a hamarosan megüresedő állásra.

Ilyen előzmények után érkeztem meg kemény téli és hófúvásos napok közepette egy teherautó tetején Kőbányára, ahol életemben még nem jártam. Szép volt a kis parókia- és templomtömb, de bejutni nehéz volt. Öt ajtó- és kapulehetőség volt, de egyik sem nyílt meg hosszas csöngetésre sem. Végül is a főkapu fölött az emeleten kinyílt az ablak, kidugta fejét egy matuzsálem, s megkérdezte: „mit akar?” Kösztöntem, s mondtam, hogy én vagyok az idehelyezett kíséret lelkész. „És be akar jönni?” – jött fölülről a nem túl barátságos kérdés.

Hát így kezdődött. Majba lejött, kinyitotta a kaput, s még az utcán rám támadt: „nyolc napot késett!” Hiába magyaráztam, hogy háborús közlekedés, hófúvás, teherautó szerzési mizériák stb, ezt a vádat még évekig elemlegette. Rabbátus, állandó szembenállást kereső és provokáló ember volt. Mindig támadókész, kötekedő, utasítgató, de a saját utasításait be nem tartó „főnök” volt. Ő döntötte el, mikor melyikünk prédikál. Előfordult kétszer is, hogy ő volt soron, s tíz perccel az istentisztelet kezdés előtt bekopogott hozzám: „nézze, megvágtam magam borotválkozás közben, így nem mehetek szószékre, kérem végezze el az istentiszteletet”. (Húsvét vasárnap volt). Két kis vattapötty volt az arcán. Arra számított, hogy gyatrán összekapott gondolatokkal fogok hebegni a szószéken, s így lejárta a gyülekezet előtt. Ő maga felment a kórusra, figyelni. (Tévedett, mert akkor is készültem, ha nem én voltam soron, s mindig az előírt perikópa alapján. Egyébként is mindig intuitív igehirdető voltam.)

Azt már hamar észrevettem, hogy egészen más teológiai iskola van mögöttünk. Rájöttem, hogy egyhamar nem helyeznek tovább, figyelni kezdtem hát, hogy ki is ez az ember!

Fiatal korában pozsonyi teológiai levegőt szívott magába. A korszellemnek megfelelően ez általában racionális teológiát jelentett, amit meg-megtört az ifjúság részéről egy-egy pietista kegyességi hullám. Professzorai között magas szintű, tág látókörű tudósok is voltak. Bizonytalán meghatározta őt a korábbi modori levegő, ahol megelőző iskoláit vé-

gezte. (Modorban született 1865. okt. 31-én.) Modor abban az időben jelentős gyülekezeti góc volt. Pozsony megyének esperesi székhelye a 18. sz. végéig.

A teológiai tanulmányokat egy évvel Göttingenben fejezte meg. Három évig szülőhelyén, Modorban volt káplán.

„Engem Pestre Hunfalvy Pál hozott” – vallotta büszkén. Ez 1890. februárjában volt.

„Amikor megérkeztem s végigmentem a Vilmos császár úton, a végén láttam egy hatalmas magtárat. Azt mondták, az az evangélikus templom.” Így számolt be megérkezéséről később, nyugdíjba menetele búcsúösszejövételén. Ez az irónikus mondat rávilágít arra, hogy mindig is szemben állt – olykor harcosan és pörölve – az Insula Lutheránával, főleg annak későbbi papjaival (Raffayval, Kekennel). Pedig kezdettől fogva a Pesti Egyházközség alkalmazottja volt, haláláig. (Annakidején a főváros pesti oldalán egyetlen gyülekezet élt, a mai peremvárosok nélkül.)

Húsz évig volt vallástanár, majd vallástanítási igazgató. (A Pesti Egyháznak tucatnál több vallástanára működött). Az ő körzete Kőbánya volt. S amint abban az időben minden vallástanár a maga körzetében, lelkiismeretesen gondozta kőbányai tanítványait és látogatta a szülőket. Ennek a szervező munkának lett az eredménye, – mint más kerületekben is – hogy a körzet „lelkési kör” keretben a Pesti Egyházban viszonylagosan önálló életet kezdett élni. (Fasor után a második lelkési kör lett.) 1910. őszén iktatták be a Pesti Egyházközség harmadik parókusának, kőbányai kihelyezéssel.

A később hét lelkészre bővült egyházközség parókusai mind egyenrangú parókusok voltak azzal a kikötéssel, hogy bármikor bármelyik másik lelkész körbe közgyűlési határozattal áthelyezhető. Ám ezzel csak egy esetben éltek, amikor Kemény Lajost a Fasorból a Deák téri lelkész körbe helyezték át. A hét lelkész kör Dezséry László püspöksége idején önálló egyházközségekké szerveződött, de ekkor Majba Vilmos már nyugdíjban volt.

A kőbányai templom építése is Majba munkálkodásának a gyümölcse. Ügyes manőverezéssel jutott a telekhez. A fővárostól 90 éves ingyen bérletre kapott az egyház templomépítés céljára telket a kőbányai un. „Éles sarok”-nál, rendkívül előnytelen környezetben. Forgalmas útkereszteződés, villamos, vasúti pálya, autóbuszvonal, lakóházak a közelben sehol, csak gyenge munkáslakások, gyárak viszont annál inkább. Majba ügyes összeköttetésekkel a városi tulajdonban lévő 90 éves ingyenbérletet pénzért „eladta” a fővárosnak, s az összegben vett egy remek saroktelket Kőbánya közepén, s ott építtette meg a templomot. Amikor később Raffay ugyanezt szeretne volna keresztülvinni az angyalföldi templomtelek esetében, Folkusházi főpolgármester mosolyogva hártotta el a kérést, így: „ez csak egy Majbának sikerült”. Majba ezt élete végéig büszkén emlegette.

A gyülekezet életét hallatlan energiával, igen mozgalma-

san szervezte. Kultúrprotestáns és belmissziós irányban, amint ezekben az irányzatokban érezte otthon magát ő maga is. Ennek tükré a temploma is: központi fűtés (aóban a korban !), lent tágas gyülekezeti terem, korszerű színpaddal, öltözőfülkékkel, sügőlyukkal, ruhatárral, vetítőfülkével. Egész Budapest legmodernebb temploma volt ez abban az időben. Sajátos kultúrprotestáns szerkezet. Ilyen volt a gyülekezet élete is.

Legnagyobbat a *Luther Társaság* szervezésében alkotott. Különösen is a könyvkiadás és terjesztés megszervezésében. A mainál sokkal sanyarúbb gazdasági körülmények között. 1901–1918-ig volt a Társaság főtítkára, s rendkívül felvirágoztatta annak működését és termését.

A Társaság megalakításának gondolatát Pozsonyban vetette fel dr. Masznyik Endre teol. tanár, a reformáció 400 éves jubileumi ünnepségén, hogy a „vallásos életet fejlessze, a tudományos műveltséget terjessze, s a vallásos szépirodalmat teremtsen meg.” Hunfalvy Pál tette magáévá a törekvést, s hozta Budapestre, ahol 1886. okt. 14-én meg is alakult 199 taggal. Első termékeny irányítója Doleschall Sándor, Deák téri német lelkész volt (magyar nyelven), aki Majba Vilmos apósa volt. Három év alatt kilenc komoly hitbuzgalmi kiadványt jelentettek meg, s ezeknek piacot is teremtettek. Anyagi fellendülést a hittankönyvek tervszerű kiadása hozott. Ébbe a munkába lépett be Majba Vilmos, mint a Társaságnak főtítkára, s egyre inkább buzgó lelke. Remekül szervezte meg a könyvkiadást, különböző hitbuzgalmi, egyháztörténeti, építő, szépirodalmi sorozatokkal s a hittankönyvek mind tartalmi, mind tanrendszerű megjelentetésével, brossúrákkal és vaskos könyvekkel egyaránt, s minden kiadványnak egyidőben a piacát, a kolportálását is megszervezte. Tudta, hogy a könyvnek olvasótábor is kell, s azt is szervezni kell. Meghal a könyv, ha nem jut el az olvasóhoz. De meghal akkor is, ha nem az olvasótábor igénye előtt egy lépéssel halad, hanem mérföldekkel megelőzi. Majba megkereste a jó írókat. Ismerte az olvasótáborát is. S nem felejtett el a két tábor közé terjesztőket, eladókat, kolportőröket állítani. Szép utcai portáléval prosperált a Luther Társaság könyvesboltja az Üllői út 24-ben. De ez csak koronája volt annak a kiterjedt, alsó harcos munkának, amit Majba Vilmos bizony nem spórolt meg az egyházi irodalom terjesztése érdekében. Kiadványai pedig most is ott rejtőznek a hűséges, régi evangélikus családok könyvespolcán s kutatók, egyes kérdések feltárói nem nélkülözhetik lapozni a Luther Társaság egykori kiadványait.

Majba Vilmos *maga is irt* a kiadványok sorában. „A valástanítás rendezésének szükséges voltát”-tól Luther Kis Kátejának magyarázatos tankönyve 18 kiadásig számos könyv jelzi munkálkodásának egyházi irodalomtörténeti súlyát. Lapokat, folyóiratokat is szerkesztett. Az „Örtüzek”-et, a „Belmisszió”-t, az „Ev.Egyházi Értesítő”-t.

A két világháború közötti időszakot gyülekezetének szentelte. Belterjes, eleven gyülekezeti életet segített, lelkesített. Szinte minden mozgalmi jellegű tevékenységet kezdeményezett, segített. Cserkészet, ifjúsági Luther Szövetség, Nőegylet. Vallásos estek gazdag kultúrműsorral, kihasználva a színpad adta lehetőségeket. Hiszen ezért tervezette így a templomot. Valóban pezsgő gyülekezeti élet folyt.

Hibául róhatjuk-e fel abban a korban, hogy szinte háttérbe szorult az evangélium hirdetésének mindent megelőző szerepe. Persze volt az is, főleg az istentiszteleteken. Ott csorbítatlanul ezért volt minden. Még az akkor szokásos „sorozatokat” is tartatta. Az „ébredéssel” azonban nem tudott mit kezdeni. Pedig az ekkor söpört végig az ország evangélikuságán.

Teológiai meggyőződése szerint *szemben állt mindenfajta pietizmussal*. Meggyőződése közel állt Szimonidesz Lajos radikális felfogásához, és jó viszonyban volt a budai Hüttl Árminnal. Következésképp szemben állt, s egyre élesebben Raffay Sándor püspökkel s később Keken Andrásval. Ez a szembenállás kicsücsösödött az egyre keményedő zsidótörvények idején. Majba könnyedén keresztelt meg hozzá forduló zsidókat, s ennek híre ment. Antedatált keresztlevele-

ket is adott, s mindezt persze jó pénzért. Ezért az egyház eljárását indította ellene. Az anyagi vádak ellen egy „ágyalapítvány” létesítésével védekezett.

Közben már nyolcvan felé közeledett. Megöregedett. Testileg megfáradt, szellemileg elzűsmedesedett. Mindenkiel, akivel szembe került pörösködött. Örök gyanúval telt emberré lett. Mindenkiel konfrontálódott. Alig volt jó embere.

Három nyelven beszélt, s egyikén sem tisztán: magyarul, németül és tótul. Ezért, és olykor érthetetlen, konok tetteiért viccifigurává vált. A fiatalabb nemzedék szimatolta szavait és groteszk tetteit, hogy viccet csinálhasson belőle a háta mögött. A „majbaiadák” szélteben-hosszában keringtek róla a negyvenes években.

Nem akarta észrevenni, hogy megérett a nyugdíjra. Valaki azt mondta, hogy akkor kell nyugdíjba menni, amikor azt gondoljuk először, hogy még nem. Onála a „még” hiányzott. Csak a „nem” élt. Budapest ostroma idején az utcán elütötte egy autó. Keze-lába összetört. Kórházba vitték. Mindenki a halálát várta. Míg nyakig begipszelve feküdt, bombatámadás is érte a kórházat. Mindenki hanyatt-homlok menekült az óvóhelyre, őt egyedül hagyták az ágyon. Ő maga így mesélte el: „egyedül maradtam. A bomba ott bejött, itt megpihent”- s a szoba két sarkára mutatott. Nem robbant fel. Amikor annyira felgyógyult, hogy bottal járn tudott, átvette Kőbányán a hivatalát.

Ekkor kerültem én mellé „kisegítőnek” „Átmenetileg” – gondoltam én. Nem akartam Kőbányán maradni. Aztán hét (7) évig gyötörtük egymást, s voltunk a másik tövise. Hét évig tanított Isten arra, hogy mi a „hypomone”. „Visszahozzuk a régi szép idöket” – mondogatta konokul Majba, de azok nem akartak visszajönni.

A nyugdíjazása sem ment simán. Közelebb volt már a kilencvenhez, mint a nyolcvanhoz, amikor Reöck Iván túljárt Majba ravaszágán is. Akkortájt „mellékállásban” az egyetemes egyház sajtóelkésze voltam. Munkám folytán olykor be kellett mennem az Üllői útra. Így történt, hogy az irodába belépve, kértem a dossziémat. Nem vettem észre, hogy Majba ott ül egy fotelban, audienciára várva. Méltatlankodva dűnnyögött: „No ez létezhetsen, ennek már dossziéja is van?” Ebben a pillanatban lépett ki szobájából Reöck Iván, akkori egyetemes felügyelő, meghallotta Majba dűnnyögését. Be is hívatta mindjárt magához: „Vilmos bácsi ! Te egy kincs vagy az anyaszentegyház számára. Amire te még emlékszel, azt ma már senki nem is tudja. Le kell írnod az emlékeidet, hiszen te élő történelem vagy ! Nem egy dossziét, de egy íróasztalt biztosítok itt neked, s megbízlak az egyetemes egyház nevében, fogj hozzá mielőbb...” s csak úgy ömlött belőle a dicséret és a biztatás. Majba beugrott. Másnap már ott rendezgette a papírjait. Ám a felügyelő napok múlva szólt neki, hogy az egész embert kívánó munka, a parókiáról hát le kell mondani. Vonuljon nyugdíjba. Nem volt visszaút.

Mondanom sem kell, hogy egyetlen emlék le nem íródott. Az egész egyháznak valóban nagy kárára.

Az egész pesti egyház nagy ünnepséggel búcsúzott tőle. Kőbányán prédikációban mondta el élete élményeit, a Deák téri gimnázium dísztermében pedig szeretetvendégségen előadásban folytatta ugyanezt. Mindkettőt Süle Károly gyorsírásban rögzítette. Az is nagy kára az egyháznak, hogy ezt sem át nem tette, sem át nem adta senkinek. Az egyháztörténetnek, a papi életnek, rég elment embereknek, s az egyház humorának kincsesbányája volna, ha megvolna.

Ki volt ez az ember ? – teszem fel ma is a kérdést. Sok reménnyel indult tehetséges fiatal, akit Hunfalvy Pál fedezett fel egykor ? Kiemelkedő vallástanár és igazgató ? Gyülekezeteservező lelkész, aki két templomot épített ? Építő könyvek írója ? A Luther Társaságot virágkorba lendítő főtítkár és könyvkiadó ? Zsémbses, pörösködő öreg lelkész ? Az egyház humorát gazdagító figura ?

Emlékezzünk meg azokról, akik előttünk jártak, mert nem légüres térben mozgunk ! Ők is talaj, amiből kinőttünk. Mindent megpróbáljatok, ami jó azt megtartsátok !

D. Koren Emil

A teológia szomszédságában

Dr. ANDORKA RUDOLF:

Szabadság – nemzeti közösség – társadalmi igazságosság – kereszténység

– A fő értékek kérdései –

Max Weber (1970) klasszikus problémafelvető tanulmánya és Mannheim Károly tudásszociológiai munkája (1929) óta a társadalomtudósokat állandóan foglalkoztatja az ugynevezett „érték” vagy „értékmentesség” probléma. Lényegében arról van szó, *lehetséges-e értékmentes társadalomtudomány*, másképpen hogyan lehet azt biztosítani, hogy a tudós által elfogadott értékek ne, vagy minél kevésbé befolyásolják tudományos megállapításait. Egyrészt elfogadom, a tudósnak minden erejével arra kell törekednie, hogy tárgyilagosságot nyújtson az általa vizsgált jelenségekről, végül soron arról a társadalomról, amelyben él, másrészt *Gunnar Myrdall* érték egyet, aki szerint egyetlen tudós sem tudja teljesen kikapcsolni értékeit a kutatásából, mert már a téma kiválasztását, továbbá az alkalmazott elméleti hipotéziseket, végül a társadalmi és politikai gyakorlatra vonatkozó esetleges következtetéseit is szükségképpen befolyásolják azok az értékek, amelyeket magáénak vall. Ezért Myrdal (1972) szerint a leghelyesebb eljárás, ha a tudós világosan közli, milyen értékeket fogad el, mert így olvasója – ezeknek ismeretében, ezeket az értékeket hasonlóképpen elfogadva vagy azokat elvetve – jobban képes a tudományos megállapításokat értékelni. *Ezzel a rövid írással elsősorban a saját tudományos munkásságom értékhatárát szeretném tisztázni.*

Remélem azonban, hogy az alábbiakban elmondottaknak ennél szélesebbkörű érdekessége is van. Közhelynek számít ma az a tétel, hogy *értékválságot élünk át*. A rendkívül gyors gazdasági, társadalmi és kulturális változásokkal összefüggésben az összes európai kultúrájú fejlett országban megkérdőjeleződtek a hagyományos értékek (Bellah et al, 1986). Különösen éles ez az értékválság azokban a társadalmakban, amelyek évtizedeken keresztül totalitáriánus kommunista diktatúrákban éltek. (Andorka, 1992.) Ugyanakkor *minden társadalomnak ahhoz, hogy működőképes legyen, létre kell hoznia és fenn kell tartania bizonyos konszenzust az értékekre vonatkozóan a társadalom tagjainak túlnyomó többsége körében*. Ezért érthető, hogy keressük azokat az értékeket, amelyeket illetően kialakulhat a modern és demokratikus Magyarországon az egyetértés, és amelyek képesek mindennapi társadalmi életünknek, viselkedésünknek szilárd alapot, keretet adni.

Látványosan zajlik az értékek versenye, a különböző értékrendszerek híveinek konszervatívizmusa a liberalizmus és a szocializmus értékeit fordítják egymással szembe e vitában.

Természetesen, hogy az értékek versenyében az egyházak, a vallások hívei is résztvesznek, hiszen a vallásnak az

az egyik funkciója az emberi társadalmakban, hogy végső értékeket hirdessen, amelyeknek alapján az egyes emberek el tudják rendezni életüket. Ezért az alábbiakban előadott gondolataim az értékekről talán alkalmasak lesznek arra, hogy elgondolkozzunk, talán vitát is kezdjünk arról, hogy *mi magyarországi evangélikusok milyen értékeket vallunk magunkénak, milyen értékeket tartunk a lutheranizmus lényegéhez tartozóknak*. (Andorka et.al, 1990).

Értékválasztásaimat természetesen sokan alakították, apámtól és Keken Andrától kezdve tanáraim és barátaimon keresztül olvasmányaimig. Itt most mégis kiemelten hivatkoznék *Bibó Istvánra* (1986), aki szerintem nemcsak a 20. század legnagyobb magyar társadalomtudósa volt, hanem az általa elfogadott értékek – a *szabadság, a társadalmi igazságosság, a nemzeti érzés és a (liberális protestáns) kereszténység* – tekintetében is példát mutathat, amikor az értékválság leküzdésén gondolkodunk. Elsősorban abban lehet példánk, hogy az említett négy értéket egyszerre, együtt vallotta magáénak, ellentétben sok mai magyar állampolgárral, politikussal, szerzővel, aki ezek közül egyet vagy kettőt elfogad, a többieket a legélesebben itéli el.

Mit jelent a *szabadság* értéke és miért fontos nekünk? A szabadság értékének fontosságát az angolszász liberális szerzők – Locke, Jefferson, John Stuart Mill – hangsúlyozták. Gratz Gusztáv (1904) a Társadalomtudományi Társaság 1904. évi vitájában a liberalizmus lényegét abban látta, hogy az egyén lehető legteljesebb szabadságát kívánja biztosítani, más szóval a társadalom nem kényszeríthet senkit, hogy tegyen valamit vagy eltűrjön valamit, csak akkor, ha cselekedetei másnak kárt okoznak. Más szóval: az egyént nem szabad feláldozni semmilyen eszme vagy közösségi cél érdekében. (Ennek nagyon világos ellentéte volt Kajafás álláspontja Jézus halálraítéléséről: Jobb, ha egy ember hal meg a népert és az egész nép nem pusztul el, tudniillik a rómaiak megtorlása következtében.) Ez a *negatív szabadság-fogalom*. (Berlin, 1990.) Miután évtizedeken keresztül éltünk nemzeti szocialista és kommunista totalitáriánus diktatúrában, a bőrünkön, a mindennapi életünkben tapasztaltuk, mennyire fájdalmas a negatív szabadság. Azt gondolom, hogy a legtöbb magyar állampolgár, sőt a legtöbb európai kultúrájú ember, talán minden ember számára fájdalmasabb a szabadság hiánya még az alapvető létszükségleteket kielégítő javak hiányánál is. Inkább választanák a szűkösség és szabadság kombinációját, mint az anyagi jólétet egy elnyomó rendszerben. *A szabadság pozitív fogalma viszont azt jelenti, hogy minden egyes ember beleszóllhat abba, ki és hogyan kormányozza, más szóval demokrácia van. Karl Pop-*

per (1988) definíciója szerint az a lényege, hogy a rossz uralkodóktól meg lehet szabadulni vérontás, erőszak nélkül. Minden társadalomtudós elfogadja és remélem, hogy az állampolgárok többsége is átlátja, hogy a politikai demokrácia konkrét esetekben sokszor sok hibával működik, kiábrándító eredményekhez vezethet, de – mint Churchill mondta – mégsem tudunk nála jobbat. A nem demokratikus rendszerek lényegéhez látszik tartozni az a hajlandóság, hogy a negatív szabadságot korlátozzák, ezen kívül úgy látszik, hogy a gazdasági, társadalmi és kulturális fejlődést is jobban elősegíti a demokrácia, mint a nem demokratikus rendszerek.

A szabadság értékéből következik a más nézeteket képviselővel szembeni *tolerancia*, az erőszakesszűzők elutasítása a politika, filozófiai, tudományos és mindennapi vitákban, ehelyett a türelmes érvelés és a *másság* elfogadása. Ebben az értelemben Robespierre, noha a demokrácia hívének mondta magát, a liberalizmussal a legélesebben ellentétes magatartást tanúsított, amikor a francia nemzet és a forradalmi rendszer vélt ellenségeit kivégeztette.

Ha Bibó munkáit, különösen a zsidókérdésről és a magyar demokrácia válságáról 1945-ben írott tanulmányait olvassuk, nem lehet kétségünk, hogy elkötelezett liberális és demokrata volt.

Miért fontos érték a *nemzethez tartozás* ma, amikor éppen a liberális álláspont képviselői sokszor elutasítják a nemzeti érzés minden formáját? Azt gondolom, hogy e kérdés megválaszolásánál érdemes az ember természetére vonatkozó szociológiai felfogás szélesebb körű kérdéséből kiindulni. A szociológia szerint az ember alapvetően közösségi lény, közösségen kívül, elszigetelt individuumként valójában életképtelen, elemi életszükségeitiekénti kielégítéséhez is alig-alig képes gondoskodni, és még kevésbé tud olyan személyiséggé kifejlődni, amilyent az emberi lét lényegének tekintünk. Ezért az individualizálódás tendenciája, amely a modernitás egyik jellemzője, végső konzekvenciájáig tulhajtva, az emberi élet ellehetetlenüléséhez vezet. Ezt hangsúlyozza a kommunitarizmus új és hazánkban alig ismert amerikai társadalomfilozófiai irányzata (Andorka, 1993.)

Sokféle emberi közösség létezik a családtól a gyülekezeten, a helyi közösségeken, az egyházakon keresztül az olyan nagy, nemzeteken felüli közösségekhez mint Európa, sőt az egész emberiség. Ezek közül az egyik a nemzet. A nemzeti közösség elsődleges fontosságát nagyon eltérően ítélik meg a társadalomtudósok. *Gellner* (1983) szerint bármennyire kézenfekvőnek látszik, nem igaz az a tétel, hogy az egyének valamilyen nemzethez kell tartoznia. *Bell* (1987) szerint a modern világban a „nemzetállam túlságosan kicsi a nagy problémák megoldásához, viszont túlságosan nagy az élet kis problémáinak kezeléséhez”. Mások, pl. *Scruton* (1988) szerint az individumnak szüksége van az identifikációra egy olyan nagyobb közösséghez, mint az állam, a társadalom, a nemzet.

Mindenesetre a *nemzeti érzés* létezik. Még azt az állítást is megkockáztathatjuk, hogy az *elmúlt évtizedek szociológiájának egyik legnagyobb hiányossága volt*, hogy – elsősorban a marxista és a liberális elméletek hatására – *elhanyagolta a nemzeti összetartozás-érzés vizsgálatát*, feltételezve, hogy az rövid időn belül ugyanis eltűnik.

A nemzet-fogalomnak két eltérő értelme van. Nemzetnek szoktuk nevezni az egy adott államban élő, magukat ezen állam polgárainak tekintő egyének közösségét. Nemzetnek szokták nevezni azokat is, akik egy kulturális közösség tagjainak tekintik magukat (legtöbbször ugyanazt a nyelvet beszélik, bár ez nem feltétlenül szükséges kritérium), még akkor is ha nem ugyanannak az államnak polgárai. Természetesen lehetséges, hogy valaki más-más nemzethez tartozik az állampolgárságon alapuló és a kulturális közösségen alapu-

ló definíció szerint, sőt előfordul – egyre gyakrabban – hogy valaki több nemzeti kulturális közösség tagjának tekinti magát.

Az, hogy egy állam polgárai között *nemzeti összetartozás* érzése éljen, kívánatos és szükséges, mert számos társadalmi problémát állami keretben kell kezelni (pl. a szegénység mérsékelését segélyek útján) és ezt megkönnyíti, ha az állampolgárok egymás iránt szolidárisak, mert egy nemzet tagjainak vallják magukat. Azt, hogy a nemzet mint kulturális közösség létezik, talán legszemléletesebben bizonyítja, hogy az Amerikába kivándorolt európaiak unokái körében milyen erővel támad fel a nemzeti származásuk iránti érdeklődés, az ősök nemzetével való azonosulás. A nemzet tehát realitás és érték, csak nem szabad azt hinni, hogy az egyetlen fontos közösség és mindenek fölötti érték. Nem fogadhatjuk el az „akár jót tesz, akár rosszat, a nemzetemet szolgálom” elvét és fel kell ismernünk, hogy a jövőben egyre inkább többkultúrú, vagyis több kulturális nemzet tagjait egybefoglaló országokban fogunk élni. Európa pedig, amely egyre több állami funkciót fog lassan átvenni, szükségképpen sok nemzetet fog tömöríteni. Ezért meg kell tanulnunk a más nemzetek tagjai, más kultúrák iránti toleranciát, a velük való együttélést. De ez nem jelenti a nemzeti összetartozás-érzés feladásának szükségességét.

Bibónak a keleturópai kisállamok nyomorúságáról és az eltorzult magyar alkatról írott tanulmányai és talán mindezeknél is világosabban egyik utolsó műve, a Borbándi Gyulához írott levele egyértelműen példája ennek a korszerű és mások iránti toleráns nemzeti érzésnek.

A legnehezebb helyzetben akkor vagyunk, amikor a *társadalmi igazságosságot* próbáljuk definiálni és fontosságát akarjuk bizonyítani. Neheztí helyzetünket, hogy a szocialista rendszerek, amelyek a társadalmi egyenlőséget legfőbb értéknek hirdették (de a gyakorlatban távolról sem valósítottak meg), Európában összeomlottak és ezáltal minden a marxizmussal rokonságot mutató és szocialisztikus érték nagymértékben hitelét veszítette. Vannak liberális társadalomtudósok, mint a ma Magyarországon igen divatos *Hayek* (1992), akik károsnak tartanak minden tudatos társadalmi beavatkozást az egyenlőtlenségek mérsékelése céljából, a „szociális igazság” eszméjét az ésszerű és mindenki számára előnyös rend legnagyobb akadályának mondják. Attól tartok, hogy egy ilyen elveket megvalósító társadalmi rend teljesen embertelen lenne és hosszabb távon szükségszerűen összeomlana, mert a társadalom többsége elutasítaná.

Míg a *társadalmi egyenlőséget* igen egyszerű definiálni (mindenki minden jószágból egyenlő mértékben részesül), a *társadalmi igazságosságot*, amely az egyenlőséggel rokon, de nem azonos fogalom, sokkal bonyolultabb kérdés. Itt a különben ugyancsak liberálisnak számító *John Rawls* (1971) két alapvető idézem definícióként. A társadalmi igazságosság (social justice) azt jelenti, hogy 1. *mindenkinek egyenlő joga van az alapvető szabadságokra*, amíg azok összeegyeztethetők mások szabadságával, 2. *a társadalmi és gazdasági egyenlőtlenségeket úgy kell elrendezni*, hogy a) azok a leghátrányosabb helyzetben lévők számára hosszútávon a legnagyobb hasznot hozzák, b) mindenkinek esélye legyen minden társadalmi pozíció, tehát köztük a legelőnyösebb pozíciók elérésére. Vagyis annyi egyenlőtlenség (pl. jövedelem különbség) fogadható el, amennyi hosszútávon az egész társadalom helyzetét a legjobban javítja, és törekedni kell az esélyek egyenlővé tételére.

Egy szociáletikai kérdéssel foglalkozó vatikáni tanácskozáson legutóbb *Jacques Dreze* belga közgazdász ezt úgy fordította le a hétköznapi nyelvére, hogy „mindannyian azt gondoljuk, hogy a legszegényebbekre fordított elsődleges figyelem fontosabb a gazdaságosság szempontjainál” (Dreze, 1993.56.p.). A gyakorlati gazdaság- és szociálpolitikában ezt

próbálja megvalósítani a szociális piacgazdaságnak német társadalomtudósok (Müller-Armach, 1981) által felvázolt rendje.

Bibó István az ilyen eszmék iránti rokonszenvét talán legvilágosabban életművének összefoglalásában, az íróasztalfiók számára írt „Az európai társadalomfejlődés értelme” című könyvben fogalmazta meg. Beszél a társadalom egészét kielégítő igazságosságról, a tulajdoni viszonyok felbontásáról és humanizálásáról, a kevés személyre koncentráló mammut-tulajdon felszámolásáról, egyáltalán mindennemű funkció nélküli hatalmi helyzet és funkció nélküli privilégium felszámolásáról.

Jézus tanítása, a kereszténység igazi alapelvei (amelyeket sokszor csúfoltak meg a kereszténység nevében), azon kívül, hogy a két évezreddel ezelőtti Palesztina nyelvében megfogalmazva tartalmazza mind a szabadság, mind a közösségek, mind az igazságosság értékeit, *ezekhez hozzáteszi az emberek közötti szeretetet*, mint második legfontosabb parancsolatot. Az emberek szeretetteljes kapcsolatainak hiányában a legszabadabb és legigazságosabb társadalom is embertelen marad, az egyéni emberi élet értelmetlen.

Bibó István az európai társadalomfejlődés értelmét kutatva, arra a következtetésre jut, hogy fejlődésről akkor beszélhetünk, ha csökken a gyűlölet, az erőszak, az emberek egymástól való félelme, vagyis ha terjed a „keresztény válasz az erőszak, a félelem, és a gyűlölködés görcsére”, „az aktív szeretet központba helyezése” (Bibó, 1986. 3.kötet, 44.p.).

Túl azon, hogy a magam tudományos munkájában e négy értéket próbálok követni, azt hiszem, hogy csak *e négy érték együttes elfogadása* nyújthat kiutat a mai magyarországi értékválságból.

IDÉZETT SZAKIRODALOM

- Andorka Rudolf 1992, Társadalmi változások és társadalmi problémák, 1940-1990. Statisztikai Szemle.vol.70.no.4-5. 301-324. p.
- Andorka Rudolf 1993, Szabadság és/vagy rend a mai magyar társadalomban az autoritárius rendszerből a demokratikusba történt átmenet után. Lelkipásztor.vol.68.no.10. 358-359.p.
- Andorka Rudolf, id. Fasang Árpád, Liska Endre, Sólyom Jenő, 1990. Vallomások a lutheranizmusról. Diakónia.vol.12.no.1.5-14.p. Bell,D., 1987, The world and the United States in 2013.Daedalus.vol.116.no.3.1-32.p.
- Bellah, R.N. Madsen,R., Sullivan,W.M., Swindler, Tipton,S.M., 1985. Habits of the heart. Individualism and Commitment in American Life. New York.
- Bellah,I., 1990. Négy esszé a szabadságról. Budapest.
- Bibó István, 1986. Válogatott tanulmányok. 1-3 kötet. Budapest.
- Dreze, J.H., 1993, Etika, hatékonyság és az egyház társadalmi tanítása. A közgazdaságtan társadalmi és etikai vetületei, Budapest. 49-62.p.
- Gellner, A., 1983, Nations and nationalism. Oxford.
- Gratz Gusztáv, A liberalizmus. A társadalmi fejlődés iránya. A Társadalomtudományi Társaság által rendezett vita. Budapest. 1-20.p.
- Hayek,F.A., 1992, A végzetes önhittség. A szocializmus tévedései. Budapest.
- Mannheim, K., 1929. Ideologie und Utopie. Frankfurt.
- Müller-Armach,A., 1981. Geneologie der Sozialen Marktwirtschaft und weiterführende Konzeption. Bern.
- Myrdal,G., 1972., Érték a társadalomtudományban. Budapest.
- Popper,K.R., 1988, The open society and its enemies revisted. Economist.ápr.23-29. 25-28.p.
- Rawls,J., 1972, A theory of justice. London.
- Scruton,R., 1988, Authority and allegiance. Donald,J., Hall,S., szerk:Politics and ideology.Milton Keynes.
- Weber,M., 1970., Állam, politika, tudomány. Budapest.

**Országos evangélikus
papné csendesnap lesz
1994 március 19-én,
szombaton, 10 és 16 óra között
a Budapest Deák téri
Gyülekezet termében.
Minden papné szeretettel várnak
a rendezők!**

A Hermeneutikai Kutatóközpont ismertetője.

A Hermeneutikai Kutatóközpont alapítói a következő intézmények: ELTE Bölcsészettudományi Kar, Dunamelléki Református Egyházkerület, Károli Gáspár Hittudományi Egyetem, Evangélikus Teológiai Akadémia, Baptista Teológiai Akadémia. Magyarországon ez az első intézmény, amely az új Felsőoktatási Törvény szellemében, a felsőoktatási intézmények integrálása jegyében egyetemközi és felekezeti alapon jött létre.

A Kutatóközpont célja, hogy a hermeneutika területén oktatási, kutatási teendőket lásson el, kiadványokat jelentessen meg és konferenciákat szervezzen.

A Kutatóközpont alapítványként működik, amelynek legfőbb döntéshozó szerve a Kuratórium. Az Alapító Okirat értelmében minden résztvevő intézmény delegálhat egy tagot a Kuratóriumba. Az alapító tagokon kívül az Alapítványnak lehetnek csatlakozó tagjai is, akiket az alapító tagokkal azonos jogok illetnek meg. A csatlakozás feltétele az Alapítványhoz való anyagi hozzájárulás, amelynek mértékét a Kuratórium szabja meg. Pártoló tagok jelentkezése is lehetséges.

I. ALAPELVEK.

A Kutatóközpont egy aktuális tudományos igényt kíván kielégíteni.

Az intézmény református kezdeményezésű, de ökumenikus hátterű. Az egyes felekezetek sokszor hermeneutikai szempontok szerint különültek el egymástól, ezért a hermeneutikai kérdések tudományos vizsgálata csakis az egyes felekezetek szakembereinek bevonásával történhet. Vagyis: a hermeneutikai kutatómunka egy közös nyelv kidolgozásával hivatkozhat ma, az egyházak közötti, illetve az egyházakon belüli megosztottság korában.

Ma érdemi kutatómunkát csakis a teológiai és bölcsészettudományi fakultások közös erőfeszítésével lehet végezni. A teológia és a bölcsészettudományok több évtizedes mesterséges elszigetelése után az intézmény példát mutathat a tudományok napjainkban nélkülözhetetlen integrálására.

II. CÉLKITŰZÉSEK.

1. Oktatói munka.

A Hermeneutikai Kutatóközpont keretében az egyes intézmények oktatói előadásokat ill. szemináriumokat hirdetnek meg, amelyeket a résztvevő intézmények hallgatói indokoltan felvehetnek, s azért a tanév végén kreditet ill. osztályzatot kapnak. A következő tárgyak oktatása indokolt pl: „A Biblia értelmezésének története”, „Írányzatok a mai filozófiai és teológiai hermeneutikában”, „Irodalomkritika és hermeneutika”, „Retorika és szövegtan”, „Teológiai témák az irodalomban” stb.

2. Kutatói munka.

Megfelelő anyagi támogatás (pl. elnyert pályázatok) segítségével rendszeres kutatói munkát folytat az intézmény, amely szervesen kapcsolódik az egyes munkatársak által más intézményekben folytatott kutatásokhoz.

3. Kiadói tevékenység.

A Hermeneutikai Kutatóközpont a kutatás eredményeit rendszeres kiadványokban (füzetekben vagy könyvekben) publikálja, megfelelő anyagi háttér esetén periodikát indít.

4. Tudományszervezői munka (konferenciák).

A Hermeneutikai Kutatóközpont a hermeneutikai kérdések megvitatása végett konferenciák szervezését tervezi, ahova a szakembereken kívül egyes aktív értelmező közösségek, ill. egyházi csoportok tagjait is meghívja.

(Folytatás a 76. oldalon)

Szociáletikai nyilatkozat tervezete

Zsinati előterjesztés

– Vallástétel az életünket meghatározó értékekről és normákról –

I.

(1) A Magyarországi Evangélikus Egyház Zsinata, ami kor törvények alkotásával megszabja az egyházi élet rendjét, tudatában van annak, hogy Jézus Krisztus követése és a keresztyén élet egésze *nem foglalható jogi előírásokba*.

Korunk társadalmában a nézetek és életformák olyan sokfélesége található egymás mellett, hogy a Krisztust követő *élet tartalma* sokszor bizonytalanná válik és még az egyházzal tartók számára is elhomályosul. Jogos és szükséges, hogy számba vegyük azokat az *értékeket és normákat*, amelyek a mai kihívások közben is meghatározzák keresztyén életfolytatásunkat.

(2) Tisztában vagyunk egyrészt azzal, hogy lehetetlen a helyes cselekvés minden normáját és valamennyi összefüggését rövid vallástétel keretében a szükséges mértékben kifejteni, másrészt azzal, hogy nem szólhatunk mindezek tökéletes tudóiként és követőiként, hanem csakis úgy, hogy a felsoroltak minket magunkat is újra meg újra *cselekvésre* serkentenek.

(3) Nem áltatjuk magunkat azzal a reménységgel, hogy emberi erőfeszítés nyomán tökéletes lesz a világ. Az emberi élet tartalma és világunk minősége szempontjából mégsem közömbös az emberek igyekezete még akkor sem, ha csak *jelt* ad arról, hogy jobbá lehet a világ és Isten országában helyre is áll. Az ember *mindezzel!* az ítélő Istennek tartozik felelőséggel. De már emberségünk is arra kötelez, hogy *felelősen éljünk*. Jézus Krisztus élete, halála és feltámadása is azzal a reménységgel tölt el minket, hogy a benne hívők fáradozása nem hiábavaló (1Kor 15, 58).

II.

(4) *Valljuk*, hogy a világ Isten jó teremtése. Isten azt akarja, hogy az ember emberhez méltó, megelégedett életet éljen. Az ember nem tulajdonosa, hanem *sáfára* a világnak: számot kell adnia a Teremtő előtt. Szükségesek az *anyag javak*, de önző, kíméletlen és felelőtlen használatuk visszaélés. Önmagát csapja be az ember, ha minden kérdésének megoldását ezektől várja.

(5) *A világ javaival* akkor élünk helyesen, ha használva megőrizzük azokat nemcsak saját magunknak, hanem utódainknak is. Még nem tudatosodott eléggé sem a társadalomban, sem az egyes emberekben, hogy a természeti környezettel is összhangban kellene élnünk. Szűkebb és tágabb természeti *környezetünk* védelemre szorul, a technikai civilizáció és a népesség növekedése miatt. Miközben keressük a kivezető utakat az emberiség létét fenyegető olyan problémákban, mint a környezetrombolás, a túlnépesedés, a hasadóanyagok felelőtlen kezelése és az információ-robbanás, *remél-*

jük, hogy Isten még időben megoldásokra vezet. A teremtő Atyára nézve keressük és találhatjuk meg az élet olyan távlatait és örömeit, amelyek nem járnak pusztítással.

(6) *Mindenféle életet*, de különösen is minden emberi életet, ugyancsak Isten ajándékának tartunk. Az ember kiváltsága, hogy tudatosan plántálhat új életet, de az élet vége felőli *döntés nem lehet kiszolgáltatva* az ember kénye-kedvének. Meglévő élet kioltása nem lehet eszköz sem emberek közötti konfliktusok megoldására, sem egyesek előmenetelére, sem társadalmak vagy egyének életminőségének megőrzésére. Ezekkel szemben követendő útnak tartjuk:

– minden emberi élet külső veszedelmektől való megvédését,

– az emberek közötti megbékélést,

– a felelősen elöretekintő és mégis bátor szülői magatartást,

– az életünk értelmében elbizonytalanodottak felkarolását,

– a társadalom peremére szorultak beilleszkedésén való fáradozást és az öregekről, fogyatékosokról, betegekről való gondoskodást.

III.

(7) *Valljuk*, hogy Isten, ha nem is egyformának, de egyenlőnek teremtett minden embert. Összetartozunk, mint egy vérből teremtett emberiség. *Valljuk*, hogy Isten minden embernek nyújtja az új kezdet lehetőségét Jézus Krisztus evangéliumában. *Valljuk*, hogy a tökéletes világot nem mi emberek teremtjük meg, hanem Isten hozza el.

(8) Bár különbözőségünk és sokféleségünk elviselése nem mindig könnyű, mégis *nagy ajándék* és lehetőség. Igyekezünk így tekinteni egymásra és így megbecsülni egymást. Megengedhetetlennek tartjuk, hogy emberek hátrányos megkülönböztetésben vagy éppen megvetésben, részesüljenek csak azért, mert másfélék, – *akár faji, akár vallási hovatartozásuk, akár életkoruk, akár iskolázottságuk, akár családi származásuk tekintetében, vagy azért, mert férfiak ill. nők*. Azon vagyunk, hogy a másik embert a maga valójában értékeljük, értékei felismerésében és fejlesztésében javára legyünk. Mindezt megtehetjük úgy, hogy ki-ki a saját meggyőződéséhez ragaszkodik. A másik ember nem vetélytárs, hanem felebarát.

(9) Elhúzódo viszályok sem jogosítanak fel *gyűlölködésre*, a rossz viszonzására, sem mások eltiprására. Az ellenségeinket a kereszten megbocsátó Krisztus mindezekkel ellentétben bocsánatkérésre és megbocsátásra, kiengesztelődésre hív.

(10) Istentől kapott feladat, ugyanakkor általános emberi kötelesség egyrészt *a jó előmozdítása*, másrészt *a rossz megfékezése*. Ennek a feladatnak teszünk eleget a közéletben való részvétellel. Evangélikus keresztyéneken is múlik, hogy

országunkban jó törvények szülessenek és érvényesüljenek, a jogos érdekek képviselést kapjanak, a képviselők alkalmas emberek legyenek, a társadalmi konfliktusok érett és megnyugtató megoldásokkal végződjenek. Ezért veszünk részt az ifjúság nevelésében és oktatásában, a társadalom minden rétege és korosztálya erkölcsi és kulturális színvonalának emelésében. Mindezt hirdetjük önmagunk számára is Isten követelő akaratát és jó rendjét, tudva, hogy azok megtartása személyes lemondást, sőt áldozatot is igényel tőlünk.

(11) Minden ember *egyenlősége nem jelentheti pusztán a politikai és társadalmi jogokat*. Az igazi egyenlőséghez hozzá kell tartozni az életlehetőség biztosítása minden ember számára:

- hogy az ember ne legyen kiszolgáltatott másnak,
- hogy minden ember minél teljesebben tudjon gondoskodni magáról és övéiről,
- hogy minden ember egyre inkább hozzájárulást adó és közreműködő tagja legyen az emberi családnak.

(12) A társadalom és a gazdaság *rendszer* alkotó egészében is arra törekszünk, hogy meglessük az *igazi célt*, az embert, és az ember mögött az egyes embert. A szakszerűség követelménye semmilyen téren sem feledheti az ember szempontját. Az emberi élethez szükségesek megtermelt javak, de az emberi élethez sokkalta több szükséges, mint csak az anyagiak.

IV.

(13) Valljuk, hogy Isten a *férfit és a nőt* egymás segítő-társául rendelte. A szerelem és a szexualitás ajándéka emberségünk része, melyben elengedhetetlen a hűség az ajándékok igazi mélységének megélésére, a társ emberségének megbecsülésére, valamint a társadalom jó rendje érdekében is.

(14) A házasság az egész életre szólóan hűséges szerelem rendje, amelynek megőrzéséért, egészségéért, támogatásáért sokat lehet és kell is tenni, mert pl. a válás Isten rendje ellen van. Egymás hivatalos vállalása a hűség tehervállalását is jelenti. Sem magunkban, sem körülöttünk nem nézhetjük tétlenül mindazt, ami a házasság rendjét kikezdi, ami a szerelmet pusztán *megromlott ösztönök* kielésévé torzítja. Életünknek olyan területe ez, ahol különösen is rászorulunk az isteni és emberi irgalmasságra.

(15) A két ember partneri kapcsolatán túl a házasság gyümölcse a *gyermek*. A családtervezés a szülők joga és felelősége, módjai körültekintő figyelmet igényelnek. A gyermek jogaihoz és élete teljességéhez tartozik, hogy testvére, testvérei legyenek. S az is, hogy apja és anyja legyen. A társadalom berendezkedése és az egyének életvitele könnyítse meg a gyermekek vállalását és felnevelését. A *csonka családban* és család nélkül felnövő gyermekek különösen rászorulnak a gyülekezeti és a társadalom kézzelfogható szeretetére.

(16) A *nemzedékek* közötti feszültségek természetesen a változások mai üteme és a problémák súlyossága közepette. Minden nemzedék számára nagyszerű, ha az eltérő korosztályokhoz tartozók a másokra utaltak tudják magukat és megbecsülik egymást, ha képesek együtt hordozni a felelőséget, ha készek egymást tanítani és egymástól tanulni.

(17) Az *oktatást és a nevelést* egyformán, és a kettőt együtt fontos feladatnak tartjuk. Az Istenre, a világra és az emberre vonatkozó ismeretek továbbadása és ezek helyes használata elengedhetetlen ahhoz, hogy az ember gondoskodhassék magáról és segíthessen felebarátján. A tudatlanságból fakadó előítéletek leküzdésével az emberi fejlődést fékező és az emberi együttélést bomlasztó akadályokat mozdíthatunk el. A nevelés nemcsak módszer dolga, hanem mindenek előtt a *személyes szeretet* és példaadás.

(18) Valljuk, hogy a *haszaszeretet* azoknak az értékeknek megbecsülése, amelyeket ki-ki hazája földjén a népek közönségében, a történelem folyamán Isten ajándékaként kapott. Ezek az értékek ki vannak szolgáltatva a mulandóságnak és változásnak, ezért szükséges megőrzésük, gyarapításuk és szüntelen felülvizsgálatuk. Felebarátunkként szeretjük ha-

zánk különböző anyanyelvű lakóit és a szomszéd országok lakóit.

Reméljük, hogy szomszédaink is így látják minket és hazájuk különböző anyanyelvű lakóit. Magyarországi Evangélikus Egyházunk története, a más ajkúak benne maradása arra tanít, hogy a nemzetiségek azonosságukat megőrizzék, és ellenségeskedés helyett egymás megbecsülésén és megértésén (*vagy: békén és barátságban*) fáradozzunk.

V.

(19) Valljuk, hogy a *gondolkodás és a beszéd* is a teremtő Isten ajándéka, melyet javára kapott az ember. Az emberi beszéd lehetősége és hatása, akár rombol, akár épít, szinte felmérhetetlen. Az emberi szív rejtett mélységei fogalmazódnak meg a gondolatokban, a gondolatok fejeződnek ki az emberi szóban. Amikor ellenséges és gyűlölködő, amikor durva és alantas, amikor szeretetlen és hamis a beszéd, nemcsak stílusváltásra, hanem az ilyen beszéd forrásának, a *szívnek*, az ember valójának megváltozására is szükség van. Olyan érzékeny pont ez, ahol sokszorosan igazolva látjuk azt a hitünket, hogy az életvitel módja és az erkölcs szorosan összefügg az Istenbe vetett hittel és Jézus Krisztus követésével. Ezért különösen becses és hathatós számunkra Istennek emberi szavakba öltözött igéje és az imádság.

(20) Az emberek közötti *személyes érintkezésben*, a politikában és a tömegtájékoztatásban olyan közlésmód elterjedésére törekszünk, amely elkertüli a rágalmozást és a valótlanosságokat, valamint az igazság látszatában a teljes igazság hiányát. Olyan közlésmódot igyekszünk gyakorolni, amelyből hiányzik a megtévesztés, az ellenségeskedés és a gyűlölet, ehelyett az igazat szólja szeretettel.

VI.

(21) Még ha nehéz is sokszor elfogadni és elviselni, *számolunk azzal, hogy e vallástételbe foglalt elkötelezésünk ellenkezéssel találkozunk*. Semmiképpen sem szándékunk, hogy a másként hívőket és gondolkodókat megbélyegezzük és életüket mi értékeljük. Ragaszkodunk azonban hitünknek ahhoz az alapjához, hogy *Isten: Úr*, akihez igazodunk, akinek engedelmeskednünk kell, akinek hálás étellel tartozunk. Meggyőződésünk, hogy Isten akarata és rendje az egész világ és minden ember számára *jó*. A konkrét tettek helyessége felől a konkrét helyzetekben lehetnek vitáink nemcsak hívők és nem hívők, hanem különböző keresztyének között, és az evangélikusok között is. A jó és helyes keresésében szükséges, hogy Isten igéjére figyeljünk, egész magatartásunkban pedig elkerülhetetlen a szabadságunkat is korlátozó szeretet.

(22) Valljuk, hogy amit hitben Istenre figyelve az ő akaratának és rendjének ismertünk fel, életet jelent az egész világnak. Ennek a rendnek az érvényesítését nemcsak Isten várja el, hanem joggal várja el tőlünk minden embertársunk is. Joggal várja el egyházunk is, hogy minden tisztviselője, munkása, tagja e rendet élete mértékének tartsa.

Jézus is figyelmeztet: „Amit tehát szeretnétek, hogy az emberek veletek cselekedjenek, ti is ugyanazt cselekedjétek velük” (Mt 7,12).

*

A zsinat 1993. október 8-10-i 10. ülészakán előterjesztett beszámoló nyomán a szociális- és szociálpolitikai nyilatkozattal foglalkozó albizottság háromszor ülésezett:

1993. november 1-én – dr. Hafenscher Károly, dr. Koczor Miklós, dr. Reuss András, dr. Szentpétery Péter részvételével – tovább pontosította a nyilatkozat jellegével kapcsolatos elképzeléseket és megbízta dr. Reuss András egy szövegtervezet elkészítésével;

1993. december 8-án Benczúr László, dr. Koczor Miklós, dr. Muntág Andor, dr. Reuss András, Seben István, Zászkaliczky Pál, dr. Zsigmondy Árpád részvételével, és

1993. december 10-én Benczúr László, dr. Cserháti Sándor, dr. Koczor Miklós, dr. Reuss András, dr. Szentpétery Péter, Zászkaliczky Pál, dr. Zsigmondy Árpád részvételével elkészítette a fenti tervezetet.

1993. december 11.

HOZZÁSZÓLÁSOK

DR. REUSS ANDRÁS:

1. A tervezetet a zsinat megbízásából, a Teológiai Bizottság javaslatára egyrészt a Teológiai Akadémia előadói-ból, másrészt a korábbi tervezetek munkálataiban résztvevőkből (Benczúr László, dr. Hafenschner Károly, Seben István és dr. Zsigmond Árpád) álló albizottság készítette, ezért kötelességünknek érezzük, hogy a zsinat elé terjesszük.

2. Világos, hogy hat oldalon nem lehet a világ és a keresztyénség egyetlen etikai kérdését sem elég mélyrehatóan tárgyalni, ezért bárki bármely ponton felfedezhet hiányosságokat. Ha csupán megemlíteni akartunk volna minden fontos kérdést a tervezetben, már akkor is a jelenlegi terjedelem többszörösére lett volna szükség.

3. A fentiekre való tekintettel emlékeztetni szeretnék azokra a szempontokra, amelyek a tervezet elkészítésénél meghatározóak voltak:

(a) Mindenek előtt arra törekedtünk, hogy a tervezet végső kicsengése ne mások elítélése legyen.

(b) Határozottan akartuk, hogy a tervezet legyen kihívás azok élete számára is, akik maradéktalanul egyetértenek vele. Semmiképpen sem akartuk azt a benyomást kelteni sem másokban, sem saját magunkban, hogy itt most olyanok szólalnak meg, akik mindig mindent a legjobban tettek és tesznek.

(c) A jóról és helyesről úgy akartunk szólni, hogy közben ne vessük meg és ne becsljük le a világot.

(d) Érzékeltetni akartuk, hogy olyan erkölcsről van szó, amely nem csak a hívőkre és keresztyénekre érvényes.

(e) A meggyőzés szándékával beszélünk értékekről és normákról, ezzel az egyetemességre törekedtünk, s elkerültük a kategorikus kijelentéseket, melyek a jót és a rosszat egyes konkrét tettekkel azonosítják, de ezzel a kontextusban ragadnak.

(f) Az értekező jelleg elkerülésére mellőztük a terminus technicusokat. Szándékos, hogy a cím és az első bekezdés után formálisan nem utalunk az értekekre és normákra. Úgy gondoltuk, hogy a keresztyén hit és a Szentírás világában élő egyháztagok számára sem, teológus szakértők számára még kevésbé jelentene nagy feladatot akár minden mondathoz bibliai idézeteket vagy egyéb kommentárt fűzni, mint például Luther Kiskátéjának jelenleg használatos magyar kiadásban is találunk ilyen megoldást.

(g) A tervezet szövege határozott, mégsem helyez kilátásba szankciókat a nyilatkozatnak meg nem felelő magatartást tanúsító személyekkel szemben. Ha azonban a zsinat jelenti ki, hogy „joggal várja el egyházunk” a tervezetben foglaltak megtartását, akkor ez quasi törvény.

(h) Végül, miután elkerülni akartuk, hogy elítélés, kioktatás, öngazság, világmegvetés, partikularizmus, törvény jellege legyen a szövegnek, adódott a „vallástétel”, műfaji megjelölés és cím. Nem az ünnepélyességet vagy túlzott ünnepélyességet érzem benne, sokkal inkább azt, hogy e szöveg olyan értékek megbecsülésére és olyan normák betartására szólít, amelyek érvényesek a szóló és hallgató személytől, hitétől és erkölcsi minőségétől függetlenül.

4. A zsinat első feladata most, hogy határozzon ennek a szövegnek a sorsáról. Véleményem szerint nincs értelme a szövegről általános vagy részletes vitát folytatni, ha nem világos, lesz-e s zsinati munkában funkciója ennek a szövegnek, s ha lesz, mi lesz ez a funkció, hiszen a funkció határozza meg a

DR. HAFENSCHER KÁROLY:

I. *Köszönet a munkáért, a sok töprengésért.* Erre az iratra valamiként szükség van, s közös gondolkodással lehet valamiféle konszenzusra jutni. Hálásak lehetünk Reuss Andrásnak, aki kézbevette a 2. sz. Teol. Bizottság albizottságának un. Zsigmond-féle iratát és más módon kezdett hozzá a téma feldolgozásához. A most beterjesztett irat szerint november 1-jén, december 8-án és december 10-én készült el a tervezet.

II. *Ez az elaboratum* jobb szöveg, mint az előző, de a magam részéről nem tekintem véglegesnek. A Teol. Bizottság tagjainak véleménye különböző. Sem nyelviileg, sem tartalmilag nem tartom még olyanoknak, ami a zsinatról akár nyilatkozatként, akár erkölcsi vallástételként kikerülhetne.

III. *Kellene egy általános* elfogadott erkölcsi alaptanítás, amire épülhetne ez az irat. Amennyire Zs. dolgozata túlságosan biblikus volt (tele citátummal), úgy ez az irat nélkülözi a bibliai alapot: akár a *10 parancsolatra* (annak második táblájára első-sorban!) gondolhatnánk, akár az *új parancsra* vagy a Jn által is újra meghirdetett *kettős szeretetparancsra*, de számba jöhetne Pál apostolnak (Róm.12) az okos hétköznapi istentisztelete (a logiké latreia) és annak kifejtése.

Feltétlenül számba kellene venni a ma felvetődő etikai kérdéseket és bűnöket, amikre feleletet, megoldást kellene találni, esetleg a megoldatlanságával kellene demonstrálnunk... nem biztos, hogy mindenre van feleletünk...

Megítélésem szerint nemcsak a válaszadás pozíciójába kell kényszerülnünk, hanem a *kérdézés pozíciója* is lehetséges, az utolsó 200 évben megszoktuk, hogy a vádlottak padján ülünk és próbálunk felelni a nem egyház kérdéseire, noha mi is tudunk kérdezni (I. H.Thielicke Fragen des Christentums könyvét, ami most már 50 éves, mégis pozíciója újnak számít).

IV. *A végleges formába öntés előtt* tisztázni kellene: *kinek* írjuk – vagyis ki a cím-

szövegezést. A következő alternatívákat tartom lehetségesnek:

(a) a zsinat tudomásul veszi az albizottság munkáját, esetleg javasolja „egy beterjesztett tervezetként” való publikálását, de nem fogadja el és nem is foglalkozik vele többet;

(b) a zsinat átadja a tervezetet az Országos Egyház elnökségének azzal a kéréssel, hogy hasznosítsa ill. használja belátása szerint, tehát létrehozásában részt vesz, de további sorsával nem tördök;

(c) a zsinat nem teszi félre, sem nem utalja más testület elé, sem nem fogadja el, hanem tagjainak és evangélikus egyház tagjainak elfogadásra ajánlja: valamilyen keretben lehetőséget ad arra, hogy akik akarják, aláírják és így elkötelezzék magukat mellette;

(d) a zsinat – a szöveg általános és részletes vitája után – a „Vallástétel” – a törvényekhez hasonlóan, a törvények elfogadásához előírt eljárás szerint elfogadja, vagyis olyan zsinati dokumentummá teszi, mint a „Zsinati hitvallás”.

zett? Egyházunk népe? Kívülállók? Másodszor tisztáznunk kell: *hogyan írjuk*: a „valljuk, hisszük, tanítjuk” talán túlságosan ünnepélyes, inkább hittételekhez illik, s nem erkölcsi útbaigazításhoz (így esetleg mosolyt fakaszt). *Mi az apropó?* Jubileum? Zúrzavar? Megszólítottak? Benső kényszer? Nem tudunk hallgati a meggyőződésünkről? Segíteni akarunk abban, amiben mások kínlódnak?

Döntő kérdés: *Ki írja?* (vallja, küldi) Ki van a szavak mögött? Lehet-e itt konszenzusról szó? – A Zsinat egyszer már elvetette. Hitvallás vagy Nyilatkozat formájában? Lehet-e az ETA tekintély ebben az ügyben – előttem pl. sem erkölcsileg, sem tudományos igénnyel, sem a hit mértéke szerint, sem személyeiben nem olyan tekintély, hogy egy ilyen iratot hitelesíthetne.

Lehetne az országos Egyház Vezetőségének hozzászólása mai morális kérdésekhez – ez a javaslatom – az eddigi munkálalatokat így előmunkálatnak tekinteném, s mint ilyet, nem használnának...

Végül a *csoportosítást*, a témák rendszerezését egy bizonyos könnyebben követhető logika szerint lehetne elvégezni. *A cím*, vagy főgondolat lehetne *Istennek felelős élet ma*, vagy Isten rendje a mai emberi zúrzavarban (EVT 1948 Amszterdam; még ma is aktuális), így azokat a rendetlennek vélt témaköröket lehetne megcélolni, amiben van szavunk ma is: a ránkibizott környezettől – a kommunikáció etikájáig, a szét-hullóban lévő közösségektől az egyén kérdéseiig és bűneiig / az élet értelme, jövőkép, magatartás (teneo quia teneor, az élet védelme születéstől halálig).

Azt alapvetően jónak tartom, hogy ez a tervezet megfelelő alzáttal, jelzésértékűen szól és nem a mindent tudás, vagy mindent jobban tudás attitűdjével.

Akár a sajtóknban, akár püspöki külön körlevélben lehetne közzétenni a végleges szöveget – *de semmiképpen sem a Törvénykönyv keretében.* (Lehetne még kiegészítő irodalomra is utalni a két lutheri kátólól mai evangélikus jellegű szociáletikákig).

A lelkesi munkaközösség a holnap egyházában*

1. Bevezetés

A Zsinati törvényalkotás elvi, s törvényképpé formálódó kérdései között szerepel a Lelkesi Munkaközösség, az LMK jogi helyzetének, szervezetének és feladatainak átgondolása is. Ez a zsinaton a még egyelőre nem tárgyalt szabályozási kérdések egyike. Örömmre szolgálna, ha helyzetéről, jövőbeli szerepéről és működési kereteiről véleménycsere, vita indulhatna meg a Lelkipásztor nyújtotta keretek között. Nagy előny volna, ha a közös gondolkodás és az itt is megfogalmazott vélemények beleépülhetnének a zsinati munkába. Erre szükség van, hiszen mindnyájunk közös ügyéről van szó. Egyházunk életének jogi kereteit csak közös gondolkodással és munkával lehet megalkotni. Bizonyára fokozottan igaz ez a Lelkesi Munkaközösséggel kapcsolatos szabályozásra, amelyik lelkesi közéletünk egyik legfontosabb medre, találkozásaink fóruma, a továbbképzésnek műhelye és a fraternitás megélésének színtere. Minden hozzászólás személyes segítséget is jelentene, hiszen zsinati szakbizottságunk felelős egyházunk strukturális, szervezeti kérdéseiben a törvénytervezetek előkészítéséért és előterjesztéséért, s a széles körben megfogalmazott vélemények bizonyára közmegegyezést elősegítő módon befolyásolnák a jövő modellképét.

Előjáróban szeretném még hangsúlyozni, hogy szándékom kérdések felvetése, azok megvitatásának kérdésével. Ennek érdekében tűnhetnek tételeim olykor sarkitottnak, kiélezettnek, talán szélsőségesnek is. A kihívás eredménye egy közmegegyezés konszenzusa lehet.

2. A jelenlegi törvényi szabályozás

A Lelkesi Munkaközösséget hatályos törvénykönyvünk egyetlen paragrafus három mondatában szabályozza¹:

(1) A Lelkesi Munkaközösség azoknak a lelkeseknek, segédlelkészeknek, vallásitanítóknak és lelkesi munkatársaknak az egyházi-teológiai és kulturális-társadalmi továbbképző szerve és testvéri közössége, akik rendszerint egy egyházmegye területén szolgálnak, illetve laknak.

(2) Esetenként az esperes nyugdíjas lelkeseket is meghívhat a Lelkesi Munkaközösség üléseire.

(3) A Lelkesi Munkaközösségek szervezeti és működési rendjét külön szabályrendelet részletezi.

Ezen kívül az esperesi hatáskörnél történik utalás arra, hogy az esperes az egyházmegyei lelkesi munkaközösség vezetője², valamint a püspöknél, aki az egyházkerületi lelkesi munkaközösség elnöke³.

3. A szabályrendelet

A (3). pontban jelzett szabályrendeletet az országos presbitérium az 1966-os törvények után öt évvel, 1971. december 9-én tartott ülésén állapította meg, s 1972. január hó 1-jén lépett hatályba „A Magyarországi Evangélikus Egyház Szabályrendelete a Lelkesi Munkaközösségek működéséről” címmel. Ez a tizenegy paragrafusból álló szabályozás az első négyben az alapelveket rögzíti, mindenekelőtt a Lelkesi Munkaközösségek hármastagozódását: a lelkesek egyházmegyéenként az egyházmegyei munkaközösségeket, az egyházmegyei munkaközösségek kerületenként az egyházkerületi munkaközösségeket, majd az egyházkerületi munkaközösségek együtt alkotják az Országos Lelkesi Munkaközösséget. Az alapelvek között szerepel a Lelkesi Munkaközösség feladata: a) a lelkesek testvéri és szolgálati közösségének ápolása, b) a lelkesek továbbképzése, c) a lelkesek kölcsönös testvéri segítése lelki, anyagi és erkölcsi téren. A lelkesi munkaközösségek feladatukat munkakülések, értekezletek és teológiai konferenciák, valamint a lelkesi önszegélyezés megszervezésével végzik. A további szabályozás az egyházmegyei, egyházkerületi és országos lelkesi munkaközösségekre kapcsolatos.

4. A szabályrendelet kérdéses pontjai

4.1. A szabályrendelet tud az egyházkerületi Lelkesi

* A Pesti és a Budai Evangélikus Egyházmegyek közös LMK ülésén, Piliscsában 1993. április 12-én elhangzott előterjesztés átirat változata.

Munkaközösségről is, amelynek „elnöke az egyházkerület püspöke, elnökhelyettese az egyházkerületi főjegyző, jegyzője az elnök által esetről-esetre felkért lelkes”⁴. „Az elnök irányítja az egyházkerületi Lelkesi Munkaközösség életét, összehívja az üléseket, azokon elnököl, gondoskodik a munkaközösség javaslatainak továbbításáról és a munkaközösség munkájáról jelentést tesz az egyházkerületi közgyűlésnek”⁵. Nem tudok róla, hogy az egyházkerületi szint valaha is működött, hogy tartottak-e a két kerületben akár egyetlen egyházkerületi lelkesi munkaközösségi ülést is. Az egyházkerületi közgyűlések beszámolóísi mindig az egyházmegyek LMK munkáinak összesítései voltak. Egyszerűnek látszik, hogy azt, ami nem működik, vagy soha nem működött, hagyjuk ki a további szabályozásból, hiszen az élet nem igazolta. Az egyházkerületi LMK létrehozásának gondolatát azonban bizonyára nem az a formális ok motiválta, hogy ti. a lépcsősor teljes legyen, és az egyházmegyei és országos LMK között a kerület egyházkerületi szintje se maradjon ki. A szándék tisztességét ennél többnek érzem. Azt a célt érzem benne, hogy az egyházkerület legyen az a színtér, ahol az egyházmegyeknél tágabb körben is megvalósul „a lelkesek testvéri és szolgálati közösségének ápolása”, „a lelkesek továbbképzése” és „a lelkesek kölcsönös testvéri segítése lelki, anyagi és erkölcsi téren”. Ha viszont nem működnek az egyházkerületi lelkesi munkaközösségek, akkor ez a jelenlegi rossz egyházkerületi beosztás kudarca is, hiszen pl. a szentgotthárdi és a kölcei lelkesek 590 km-es távolságban élve aligha tudnak az egyházkerületi LMK-en belül „testvéri és szolgálati” közösséget ápolni. Az egyházmegyei lelkesi munkaközösségek izoláltságán pedig alig és csak ritkán segít az, hogy időnként szomszédos egyházmegyek közös LMK ülésre jönnek össze.

4.2. Az Országos Lelkesi Munkaközösség elnökségét a Szabályrendelet szerint az Országos Választmányunk kell segítenie, amelynek tagjai többek között „négy egyházmegyei lelkesi munkaközösség egy-egy küldötte, akinek megbízatása két esztendőre szól. Két egyházmegyei küldött az Északi, kettő pedig a Déli Egyházkerület egyházmegyei lelkesi munkaközösségeiből kap kiküldetést, az egyházmegyek betürendje szerint”⁶. Ez azt jelenti, hogy minden egyházmegye nyolcesztendőnként köteles egy lelkeszt delegálni az OLMK választmányába. Tudomásom szerint ez sem a szabályozás szerint működik, magam nem emlékszem, hogy több, mint három évtized alatt egyszer is átéltem volna ilyen küldöttválasztást.

5. Az LMK szervezeti kérdései

5.1. A lelkesi munkaközösségek ma törvényileg is szabályozott kérdései 1966 előtt nem tartoztak egyházi törvényeink közé. Mindaz, ami ma a lelkesi munkaközösségek szervezete és feladatai, utólagja a Magyarhoni Evangélikus Lelkesek Egyesületének illetékesége volt. Ez más egyházi testületekkel együtt a diktatúrává torzult állami politika áldozatává lett az 1950. április 25-én történt feloszlatásakor. Helyébe lépett az LMK, a lelkesegyesület szabadon választott vezetője helyébe hivatalból a püspök és az esperes, az öntevékeny működés helyébe az előírt kötelező politikai és egyházpolitikai témák és a jegyzőkönyvekkel fegyvelmezett hozzászólások, tehát a központilag ellenőrzött és irányított lelkesi közélet. Az LMK történetének értékelése és működésének véleményezése természetesen nem lehet itt feladat. Szeretnék mentes maradni a szélsőségesen tételek ítéletektől is. Vallom, hogy hálálal is tartozunk érte Istennek. Elfogadtuk, mint a lelkesi közéletnek a múltban egyetlen lehetséges fórumát. Tudom, hogy az LMK sok áldás közvetítője is volt, jó teológiai műhelymunka és közös készülések színtere is. De feljelentések, érdekdolgozatok és érdekhözszólások szervezete is. Az LMK mellett sokáig még a külön homiletikai célú összejövetelek is gyanúsak és támadottak voltak, ha egyes egyházmegyeiben ilyenek létrejöttek.

Ma már mindez múlt, az értékelés egyháztörténetírási fe-

ladat. De a struktúrát örököltük, benne élünk. Számomra azonban ebben sem az a kérdéses, hogy kényszerhelyzetben, ránk erőltetetten jött létre, s mint diktatórikus örökséget kellene önmagáért lebontanunk. Sokkal fontosabb a működőképesség vizsgálata, hogy ti. ez a múltbeli szabályozás megfelel-e a mai kihívásoknak, a ma ismét szabadon szervezhető és szerveződő feladatoknak.

5.2. A Lelkeszi Munkaközösség jelenlegi szabályozottságának legnagyobb hátrányát abban látom, ami létrehozásának célja volt: a lelkeszi közélet önszerveződését beépíteni az egyházkerület hivatalos szervezetébe, ezzel ellenőrzötté téve azt. Így legfontosabb működési területén, az egyházmegyénel az esperes „az egyházmegye lelkeszi munkaközösségének vezetője, aki a lelkeszi munkaközösségek országos vezetőjének irányításával végzi szolgálatát az illetékes egyházkerület püspökével összhangban”⁷. „Zóna túl, hogy az esperes irányítja az egyházmegyei lelkeszi munkaközösség életét, összehívja az üléseket és azokon elnököl, többek között „ellenőrzi a jegyző által készített jegyzőkönyvet” is⁸. Ez a feladatköri centralizáció az espereskenél egyszerűen túlterhelést jelentett és jelent: az LMK munka szervezése és sok tennivalója a legtöbb esetben gyülekezeti munkájuk mellett csak egyházkerületi teendők elhanyagolásával járhat együtt. Másrészt két olyan külön feladatkörrel van szó, amelyekhez az adottságok nem mindig találhatók meg egy emberben. Lehetnek valakiben jó egyházkerületi, vezetési adottságok esperesként, de esetleg valaki más tudná mellette jobban betölteni a lelkeszi-teológiai továbbképzés feladatkörét. Ugyanez vonatkozik az LMK egyházkerületi és országos vezetésére is. A szerteágazó püspöki feladatok között nem jutott és nem jut idő az LMK-ban folyó szellemi-teológiai munka kellő vezetésére, értékelésére, a dolgozatok eredményeinek összegzésére és közkinccsá tételére.

Véleményem szerint itt is a decentralizált munkamegosztásnak kell érvényre jutnia. Erre a zsinati előkészítés időszakában született javaslat is utal: „végig kell gondolni, hogy mely feladatok tarthatók meg a püspök kizárólagos hatáskörében. Tehermentesítése és a lelkeszi munkaközösség szabad önálló tevékenysége érdekében az egyházkerületi és országos lelkeszi munkaközösségnek nem püspök is lehet elnöke. (Ugyanezt a lehetőséget az egyházmegyei munkaközösségnek is meg kell adni: választhatja elnökül az esperest, de más lelkeszt is)”⁹.

5.3. A vezetés kérdésein túl meghaladtunk, merevnek érzem a minden egyházmegytől egyformán megkívánt formát, az elvárt évi kilenc-tíz ülést, amellyel ha megvan, a tervet teljesítettük, ha kevesebb, az esperes és az egyházmegye kérdőre vonható. Itt is meg kell engedni az egyházmegyei lelkeszeinek önszerveződését, sajátos igényeiknek és lehetőségeiknek megfelelően. A Somogy-Zalai egyházmegyei zsinatelőkészítő bizottságban született vélemény is ezt tükrözi: „Az LMK-munkát teljesen újra kell gondolni és szervezni. A lelkeszi összefüggések legyenek elsősorban az egymással való találkozás helyei, a helyi területi problémák megbeszélésének és megvitatásának szinterei. A kidolgozandó jóval kevesebb számú témát a terület lelkeszei maguk határozzák meg az őket érintő és érdeklő részterületekről. (...) A területi gyűlések elegendőek lennének negyedévenként. Ezen belül kisebb homiletikai munkaközösségek alakítása feltétlenül szükséges, ahol legalább havonta találkoznának a lelkeszek”¹⁰.

6. Az LMK jogi helyzete

6.1. A Lelkeszi Munkaközösségek természetesen nem illeszkednek az egyházi önkormányzati testületek, így az egyházmegyei, egyházkerületi és országos presbitériumok és közgyűlések közé. Nincs jogi hatáskörük, hiányzik az önkormányzati testületekben hagyományosan meglévő paritás, és az önkormányzati testületek összetételét meghatározó választás is, hiszen az LMK-ba „alanyi joggal” tartoznak a lelkeszek stb. De mert 1966-ban az egyházi törvények között kapott szabályozást, ezért ki kellett jelenteni, hogy „A lelkeszi munkaközösség nem jogi szerv”¹¹. Akkor viszont a legfelső szintű törvényi szabályozás csak a diktatúra helyzetének igényével magyarázható, amelyik ma már túlhaladottá teszi azt, hogy a törvénykönyv szabályozza a lelkeszek közösségének önszerveződését. A törvényeknél sokkal rugal-

masabb, alkalmazkodóbb, a változó igényekhez jobban illeszkedő, közgyűléseken módosítható egyházi egyeztetési forma alapszabálya lenne ismét a korszerűbb szabályozás.

6.2. Van a Lelkeszek között ma is olyan vélemény, hogy a Lelkeszi Munkaközösségnek jogi szerepet kellene adni, hatásköröket, hiszen ez a testület erre indokoltan hivatott. A fenti s még tovább részletezhető érveken túl néhai dr. Solyom Jenő véleményével teljesen azonosítom magam: „A törvénynek ki kell majd kerülnie azt a kísértést, hogy a lelkeszek összessége - akármely elágazódási fokon vagy körben - hatóság jellegű testületté alakuljon. Vannak, akik a lelkeszek összességének szívesen megadnák a hatóság-jellegét, csak a püspöktől irigylik a kollektív hatalmat (püspöki kar). Én mindegyik esetben helytelennek tartom azt a tendenciát, hogy a lelkeszek hatóság jellegű testületet alkossanak az egyházban. Álláspontom nem érinti a MELE becsületszékét és azt a vágyat, hogy a lelkeszek testvéri testületet alkossanak, testületi szellem legyen közöttük”¹². A Lelkeszi Munkaközösség jogi hatásköre az önkormányzati testületekkel történő szerepserét jelentene, jellegében zavart és torzulást okozna, és maga után vonná eredeti céljai elvesztését, amely a továbbképzésnek, a testvériség megélésének felvállalása. Másrészt jogi szereposztása egy egyházi hierarchia felé történő elmozdulást eredményezne, a klérus, a papi rend egyházunktól idegen szemléletében.

7. Megoldási verzió

7.1. Ismét egy lelkeszgyűlést, a MELE visszaállítását a lelkeszek által külön választott vezetéssel, az LMK által is felvállalt célok mellett a lelkeszi érdekvédelem és a lelkeszi becsületszék újra megvalósítható céljával is. Mit sem csorbítana az egyházunk kormányzati testületeinek és a kormányzásban felelősséget kapott személyeinek tekintélyén, hiszen az más terület, semmivel sem kevesebb fontossággal. Sőt éppen az egyházkerületi szervezés is erősödne mind esperesi, mint püspöki szinten, hiszen a felszabaduló idő és energia hatékonyabbá is tehetné a kormányzást a lelkeszgyűlést megalakításával. Természetesen nem arról van szó, hogy a lelkeszek most már az LMK mellett egy másik szervezetbe is tartoznának, hanem arról, hogy a Lelkeszi Munkaközösség alakulna át és formálódna tovább a maga belső öntörvényei szerint.

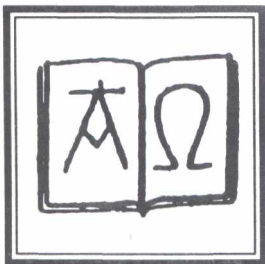
7.2. Segíthetnek ebben külföldi példák is, nem a kötelező utánzásban, hanem gondolkodásunk formálásával. Ezeket is megírhatnák a Fórum rovatban azok a lelkeszek, akik ismernek ilyet. Nem személyes tapasztalatom a württembergi egyház gyakorlata, ahol egy beszámoló szerint három szinten szerveződik a lelkeszi közélet: 1/ Dienst-versprechung. Kéthárom havonta az esperes hívja össze, az alkalmakon tájékoztat, véleményt kér, beszámoltatja a munkaágak vezetőit, szolgálati feladatokat beszélnek meg és osztanak el. Ezen az információs szinten minden gyülekezet kötelezően képviselteti magát. 2/ Kirchlich-theologische Arbeitskreis. Önszerveződő, havonta jönnek össze, nem kötelező, de „illik elmenni”, a hiányzókat észreveszik. Nem az esperes vezeti, a vezetője egy évre szóló megbízással és munkatervvel a továbbképzésért felelős. 3/ Diözese-verein. Tagja valamennyi nyugdíjas lelkesz is, a lelkeszfelelősök, az özvegyek is. Évi négy baráti összejövetelén áhítat, beszámoló, információk hangzanak el, és megélik a közösséget. Ez az egyeztetési keret még a nyugdíjasokat is védi az elszigetelődéstől.

Nálunk hogyan tovább?

Zászkaliczky Péter

UTALÁSOK

1. E.T. III. t.c. 3.§
2. E.T. II.t.c. 78.§.(4).
3. E.T. II.t.c. 94.§.(4).
4. Szabályrendelet, 7.§.
5. Szabályrendelet, 8.§.(1).
6. Szabályrendelet, 11.§.(2).
7. E.T. II.t.c. 78.§.(4).
8. Szabályrendelet, 6.§.
9. Veöreös Imre: Zsinati javaslat – a püspöki tiszt. Kézirat,
10. Somogy-Zala megyei zsinati előkészületek. Kézirat, 1990. július 15.
11. Szabályrendelet, I.1.§.(4).
12. Dr. Solyom Jenő: A lelkeszi szolgálat egysége, Lp. 1948/56.

Az igehirdető műhelye

BŐJT ELSŐ (INVOCAVIT) VASÁRNAPJA Lk 9,38-45 (Zsid 4,14-16)

Bőséges exegézist olvashatunk a 80-as Lelkipásztor januári számában és az 1969-es számban.

Bőjt homiletikumához ajánlanám elolvasni Jánossy: Egyházi év útmutatása c. munkájának Bőjtelőre és Bőjtre vonatkozó részeit. A VI. századtól kezdve – írja – a fordulatot jelzi az egyházi évben: „Előre tekint az egyház a húsvét felé”... Eredetileg a húsvéti örömnempre való előkészítő bőjt időszakra egyre jobban rávetődött a nagypéntek golgotai keresztyénje (im. 15-17. lap). Ugyanitt olvashatunk arról is, hogy a vasárnap örömnem a keresztyén értékelés szerint. Ezért helyesebb, ha bőjtben a vasárnap nem a bőjt elnevezéssel, hanem a zsoltár-introitus alapján (Invocavit, Reminiscere stb.) alapján különböztetjük meg az egyes állomásokat.

A 40 napos bőjt időszak bevezető bűnbánati idő folytatásaként a megtérésnek és gyógyulásnak az időszaka az egyházban. „Ez azt is jelenti, hogy visszatérünk a keresztségben kapott kegyelemhez.” „Valamikor ezeket a heteket használta az egyház a keresztség szentségére való előkészítés idejéül”. (Im. 17. lap)

Érdemes lenne elgondolkodni azon, hogy ez a régi kereszteselői előkészítő legalábbis egy ideig nem lenne-e időszaki gyülekezeteinkben? Felöltött nemzedék kimaradása a keresztségből, indokoltá tenné. Ez a gyermek-keresztség szokásos rendjét nem zavarhatná. Tudnunk illik azt is, hogy a reformáció idején ugyan a bőjtölés sok kritikát kapott a kényszerűség miatt, de van pozitív jelentősége is: Isten ígérete és a Káté is felajánlja az önmegtartóztatást és a testi bőjtöt eszközzül az önfegyelmzésre, elcsendesedésre, lelki koncentrációhoz. Így ideje és alkalmá lehet az életújulásnak, az új élet megszületésének, mely Krisztus Urunk áldozati halálából támadt.

A kijelölt textusok nem a Krisztus szenvedésével kezdődnek, hanem az Ő győzedelmes harcával a gonosz és sötétség birodalma ellen

Invocavit igéje így illeszkedik bele ebbe a rendbe.

„Az egyház „csődje?” Lehetne erről is beszélni. Szolgáltatunk megújulásának egyik nélkülözhetetlen tényezője, annak végzése során ismételtlen megmutatkozó „tehetetlenségünk”? Mit is kezdünk az elesettségek tengerével? A gonoszság, embertelenség, lelki bajok, ismeretlen, felfoghatatlan betegségek akadálytalanul pusztítanak. „Majd én”... „majd mi”! Szeretnénk valamiféle hősi pózban tündökölni. Sokan ismételtlen próbálkoznak ezzel. Lukács éppen azzal igazít el bennünket, hogy bár Jézus felé fordulnak – szerencsére – a tanítványokban csalódott emberek, Jézus szolgálatának lényegét nem abban látja, hogy Ő meggyógyíthatja és meg is gyógyítja a beteg gyermeket, hanem abban, hogy Jézus maga is „emberek kezébe adatik”. Saját erőtelenségére utal nyomatékosan. Nem lehet hát hősként csatlakozni hozzá. A hát-

tér, amely a titkot eltakarja, még nem világos. Jézus az Isten Fia, Istennek az a Báránya, aki a gonosz hatalmát azzal győzi le, hogy életét adja a bűnösökért. Istennek a nagyságát, dicsőségét és hatalmát éppen azzal bizonyítja, hogy szeretetét Jézus áldozati halálában bizonyítja meg. A jelek, a gyógyulások és szabadítások nem önmagukért beszélnek, hanem Isten szeretetének végső hatalmát hirdetik. Jézus az erőforrás a gonoszság és bajok elleni harcban.

1. A gonoszság és baj nem tágit életünkből. Az emberiség történetének nagy harca a rossz és a baj ellen nem csökkent napjainkban sem. Sok titok kiderült: pl. hogy a gonosz „magától” termi gyümölcsseit. Sokszorosan megbosszulja magát az az igyekezet, hogy mások terhére, kárára éljünk. Ki mint vet, úgy arat! Amit vet, azt aratja is! Mennyi kárt okozunk magunknak és másoknak is még jó igyekezetünkben is! A bajban viszont hamar elfordulunk egymástól. A kérdés ismétlődően ez: ki vétkezett? Tisztázandó: mi nem vétkeztünk-e? Hisz ősi törvény: minden baj valamiféle büntetése a rossznak. Sok mindent tudunk gyógyítani, de bőven akad, amit nem. Mi van a betegség mögött? Gonosz hatalom? Kiszolgáltatottság?

2. Gonoszság és baj láttán vagy elmenekülünk, vagy elfelejtjük a kérdést: mennyi ebben az én, a mi bűnünk? Vagy tehetetlenül szemléljük a bajba, betegségbe jutottakat. Jézus felveszi a harcot. A tanítványok magukra hagyatkozva csődöt vallanak. Az erőtlenségük hitetlenségükre utal: nem ismerik és nem fogják fel Jézus isteni hatalmát. Ez nem függetlenített, hanem az Atyától kapott mindenkoros és minden körülmények közötti hatalom! A félreértések elkerülésére mondja nekik Jézus: Az Ember fia átadatik emberek kezébe! A kiszolgáltatottságban dicsőül meg Jézus. Isten iránti feltétlen és teljes bizodalomban nem szegyenül meg. Ennek a bizalomnak a jele a tisztátalan lélek kiűzése és a gyermek meggyógyulása.

3. Jézus kifakadásai jelzik, hogy a tanítványok még nem fogják fel, hogy nem ügyeskedésükkel, nem erőszakoskodásukkal, saját képességeik latba vetésével, hanem az Isten iránti, az Ő kegyelmes, mentő, szabadító szeretete iránti bizodalomukkal, a Legfőbbnek való kiszolgáltatottságukkal jutnak eredményre, nyernek erőt a bajok és a gonoszság hatalmai ellen.

4. Jézus nemcsak tanítja őket, s bennünket is, hanem végigjárja az útját ennek. A reménység bizonyosan fordul a végső beteljesedés felé, melynek jelei itt is, ott is megerősítenek Isten, az Atya iránti bizodalomban.

Asbóth László és Lászlóné

BŐJT MÁSODIK (REMINISCERE) VASÁRNAPJA Mt 12,15b-21 (ApCsel 20,17-24)

Az ige környezete: A textus a szinoptikusokban található.

Máténál: Keresztelő János kérdése: Te vagy-e az eljövén-

dő? Kalásztépés, a sorvadtkézű meggyógyítása (meg akarják ölni, elvonul), sokak gyógyítása, vita arról, hogy Belzeub segítségével teszi mindezt, újabb jelkivánás.

Márknál: több gyógyítási történet, kalásztépés, gyógyítás szombatnapon, meg akarják ölni, elvonul, sokak gyógyítása, Belzeub szövetségese.

Lukácsnál: gyógyítási csodatételek, kalásztépés, gyógyítás szombatnapon, tanács Jézus elvesztésére, sokak gyógyítása, tanítások és csodatételek, Keresztelő János kérdése Jézushoz. Az ige és a párhuzamos helyek környezete megdöbbentő abból a szempontból, hogy a Messiás-váró Izrael ennyi jel és csoda tapasztalása nyomán még mindig kételkedő és elutasító. „Finoman” fogalmazódik meg ez Keresztelő Jánosnak Jézushoz intézett kérdésében és durva elutasítás formájában kerül bele az írásokba ott, ahol Jézust a Belzeub Szövetségésének bélyegzik. Jézus tiltása a körülötte való hírvérest illetően meglepő, de nem érthetetlen. Ennyi „bizonyíték” utáni újabb garanciakövetelés már arrogancia és lázadás Isten ellen. (Csak kontrasztként: a Magyar Köztársaság a II. világháborút követő békeszerződésben rögzített határállapotokat tudomásul veszi. De nem nyilvánítja ki, hogy nincs határrevíziós igénye.) Az emberi garancia-követelés háttere, hogy saját, emberi elvárásainknak akarnánk megfeleltetni Isten szabadítását és a szabadítót. Ez az ütközés jellemző ma is, nemcsak a Jézus korabeli zsidóság esetében. Jézus Krisztus éppen úgy az Úr szolgája: Ebed Jahve, hogy az isteni akaratra felel meg. Az Ézs, 42,4 kk. Máté szerinti értelmezése alátámasztja Jézus magatartásának Isten akaratába való teljes beilleszkedését.

Számára felesleges minden hangos vita, öngazolás, polémia, közhangulatot kialakító és formáló válasz ellenfelei felé. Isten maga bizonyítja meg Jézus Messiás-voltát, nem az emberi elvárás, hanem az Ő szuverén akaratja és jótetszése szerint. Abból, ami történik és történt, tudhatja meg Keresztelő János is és az egész nép az Úr szabadítását. Textusunk néhány gondolat-párt vet fel:

1. Ismételt gyógyítások után ellenfelei Jézusra támadnak, elvesztésére szövetkeznek – Ő elvonul, de továbbra is ugyanúgy gyógyít.

2. Hitetlen és ellenséges kikényszerítés igénye veszi körül – mégsem alkalmaz retorziót: nem töri el a megrepedt nádat...

3. Elutasítják, mint Messiást – mégis véghez viszi Isten művét.

4. Izrael nem fogadja el – kiterjeszti szabadítását a népekre. Vasárnapunk az Úr Szolgájára mutat rá. Oltári igénk a Krisztus szolgálatában álló apostol bizonyágtételét tartalmazza: Ura nyomdokában jár, annak sorsát is vállalva az Isten kegyelméről való bizonyágtételért, hogy az evangélium mindenkihez eljusson.

Az ige hirdetés felé:

Mai világunk reklámoktól hangos. Az emberek tudatába legtöbbször csak az jut el, amit át tud törni hangjával, különböző reklám-fogásaival mindenféle ellenállást és behatol a tudatalattinkba is. A többség ezt úgy fogadja, hogy ami nem hangzik, ami nem bizonyítja létét, az nincs is. Mert, aki először szól és a lehangosabban szól, annak helyzeti előnye van. Az első benyomás a legmaradandóbb.

1. Ez-e a Krisztus? Erre van-e szükségünk? Ő képes-e problémáink megoldására? Ez a kérdés kavargó az evangéliumok híradásában, a farizeusok polémiaiban vagy ellenkioldásokban és a tömegmozgás irányában, amellyel Jézust kísérik. Bármelyik csoportba tartozzanak is azonban a Jézust körülvevők, *mindannyian Isten irgalmas segítségére szorulnak* a maguk fizikai-lelki problémáival, nemzeti-politikai, vagy gazdasági kérdéseivel. Izrael népe tudta, vallotta és a próféciák ebben újra és újra meg is erősítették, hogy a szabadítás az Úrtól jön. Ez áll még arra a csoportra is, akik úgy

vélték, hogy problémáikat maguk már a maguk módján megoldották (vámsszedők), vagy ebben a kérdésben egészen magukra vannak utalva (pogányok). S ez áll a mai kor emberére is. A kérdés, vagy ki sem mondott segítség utáni kiáltás ma ez: Isten képes-e az én, a mi problémáinkat felvenni és megoldani, vagy legalábbis kezelni. Ezt a kérdést a múltban is és ma is körülveszik különféle várakozások és elvárások. Olyannyira, hogy meg is fogalmazódik, hogy mit és hogyan kellene Istennek tennie ahhoz, hogy mindenható Úr-voltát, mindenek felett való hatalmát és bölcsességét elismerjük és elfogadjuk.

2. Jézus Krisztus kivonul az igazolást és garanciát követelők hangzavarából. Ugyanazt teszi, amit eddig is – gyógyít, ahol csendben figyelnek rá. Istent nem lehet rákényszeríteni útjai és akaratai megváltoztatására. *Ő megmentésre jött.* Csatározók, vitatkozók, gúnyolódók, Őt kihívni akarók vitorlája nem tud mibe belekapaszkodni. Az isteni erő nem „fecsérelődik” bizonyításba, ellen-akcióba, erődemonstrációba, írásos vagy gyakorlati cáfolatok sorozatába. Jézus Krisztus nem azért jött, hogy legázoljon, megalázzon, elnémitson, – megrepedt nád, értéktelen, hasznavehetetlen mivoltában nem likvidálja az embert. Éppen ezzel a magatartásával igazolja, hogy a megmenekülés az Úrnál van. „Más” úr már megsemmisítette volna őket.

3. *Diadalra viszi az igazságot!* Az Introitus könyörgő szavai: „Emlékezzél meg, Uram irgalmadról és kegyelmedről...” – ebben a megítéltek, lebukottak és legyőzöttek könyörgése szólal meg. Az igazság diadala és a „nem népem” = pogányok reménységének feszültségét az „Ebed Jahve” tudja kiegyenlíteni. Ti. Isten igazsága éppen az, hogy a Jézus Krisztust bűnné tette, hogy ezáltal minket igazaknak fogadjon el. (Ld. Kámer: Isten igazsága 142-143. o.)

Bőjtjén a kiszolgáltatottságában, félreismertségében és megalázottságában járó Jézus Krisztust mutatja igénk. A „meggyógyította mindnyájukat” diadala nem képes elhomályosítani a szenvedést és kitiszítottságot magára vállaló Jézus Krisztust. Az evangélium bizonyágtétele is erre irányítja a figyelmet, s ebben hirdeti a reményteljes jövőt!

Asbóth László és Lászlóné

BŐJT HARMADIK (OCULI) VASÁRNAPJA Jn 1,35-40 (Jel 5,1-9)

Felhívom a figyelmet az 1969-es januári és a 80-as februári Lelkipásztor számokra, valamint Kámer: János evangéliuma magyarázatára, melyek a szöveg megértését segítik. Grünwald: Isenheimer oltárképe látványosan is segít abban, amikor János evangélista ily tömören és félreérthetetlenül fogalmazza az evangéliumot: Jézus, mint Isten Báránya halt meg bűneinkért. Mint igazi, egyetlen áldozat lett elégtételle bűneinkért. Az OT-i képszerűség emlékeztet az áldozati kultuszra. Ugyanakkor az egyiptomi szabdulás alkalmára utaló páska-bárányról is szó van, melyet Isten maga rendelt. Mindez egybekapcsolódik az Ézs 53-ban megígért szolgálival, aki a bűnösökért vállalta a szenvedést és halált. (Bővebben Kámer: Teszté lett ige 294. kk. oldalakon.)

A prófétai látásra jellemző, hogy a korokban eltérő események együttesen, egy szinten jelentkeznek. Mindez koncentráltan azt jelenti, hogy Jézus az egyetlen, igazi bárány, akit Isten rendelt áldozatul. Ez minden további bűnért való áldozatot feleslegessé tesz. Ezért értelmetlenné, üressé és tartalmatlanná lesz mindaz, amit az ember Istennek áldozatként bemutat. Mi nem engesztelhetjük meg Istent! Az értünk áldozattá lett Jézus, mint Isten Báránya egyedül „eltörli a világ bűneit”.

A keret, amelyben mindez elhangzik, ahogy azt itt János evangélista megírja a maga egyszerűségében és természetes-

ségében, arra a Jézusra mutat, aki által mindezt megismerhetjük és megtapasztalhatjuk.

Első mozzanata ennek, hogy odafigyelünk az üzenetre: várakozással hallgatjuk. A hit hallásból van. A Krisztusra való mutatás és utalás nyomán felébredt bizalom, hit Isten ajándékaként az evangéliumból merít és él. Meg kell állnunk, azaz időt kell szánnunk arra, hogy az evangélium hallgatása közben Isten megajándékozhasson ezzel a bizalommal. Hogy mi is mondassuk és bizonyosságot tehezzünk róla: Ő az Isten Báránya, aki valóságosan kiengesztelés a számunkra, hordozza bűneink ítéletét és a bocsánatot is nyújtja.

Minél inkább Vele járunk, követjük, hallgatjuk, annál inkább megismerhetjük és meggyőződhetünk arról, hogy Ő az Isten Báránya, aki a mi bűneinket, az én bűneimet is magára vette. Valójában az odafigyelésben és megismerésben és a személyes kontaktus kialakulásában érheti el minden ember a bizonyosságot, hogy ő is azok közé tartozik és tartozhat, akiért a Krisztus meghalt.

A böjti alkalmak, de minden egyes istentisztelet végső célja is arra irányul, hogy a személyes bizalom és kapcsolat révén a hozzátartozás, a megváltás öröme és ereje vigyen és vezessen az úton.

Az igehirdetés felé:

1. A szenvedés életünk kísérője. Mindenki csak a saját és tulajdon átélt szenvedését ismeri. És aki ezt felmérte, helyesebben felmérni próbálta, tudja, hogy a világ és az ember szenvedése felmérhetetlen. (Küng: Isten és a szenvedés, Einsiedeln 1967. Teol. Szemle 1993.6.sz.). A szenvedés igazi okait nem lehet áttekinthetővé tenni. Maga Jézus is elutasítja ezt a „kiszámolást” Jn 9, 1 (Teol. Szemle 1993. 6.sz. 322.lp.). Pedig tudjuk azt, szenvedéseink valamiféleképpen figyelmeztetnek a bűneink miatti ítélet, vagy büntetés végső veszedelmére. – Tudom, szívszorogva látjuk naponta emberek szenvedését. Nem maradnak nyomtalanul életünkben ezek a látomások, ezek az élmények: emberek szenvednek emberek miatt.

2. Nemcsak szívbemarkoló, de mélységesen megrendítő, ha felfedezem: más, mások értem, miattam szenvednek. Elűtöttem valakit, nem segítettem; a szükségben valakivel nem törődtem, akit megbántottam. Miattam szenvedett és halt meg valaki, aki a közelemben volt.

3. Jézus Krisztus halála Isten régi elhatározása alapján – miattam és érettem is történt. A próféták jövendölték, a tanítványok hirdették, amit itt Keresztelő ajkán hallunk felszendülni: Ő Istennek az a bizonyos báránya, aki magára vette és hordozta, vállalta és elszenvedte az ítéletet értem, értünk és helyettünk.

4. Nem mehetünk el e mellett az üzenet mellett! Ismételten is hangzik Keresztelő János óta.

5. Tisztázandó részünkről: aki felfigyelt, az nem tudja abbahagyni, végére kell ennek járnom! Időt kell szentelnem rá! András, Simon Péter testvére volt az egyik. Simon a tanúja is lett Andrással együtt annak, amit láttak és hallottak. Jn 1,41.

6. A miattam és helyettem, értem gyalázatosan meghalt Jézus a kereszten elindíthatja a szívemben, a szívünkben azt a bűnbánatot, melynek sötét fellegén keresztül az Isten mentő, segítő, szabadító szeretet-sugara tör át és tölt be, tölthet be sokakat, akik így szembe kerülnek az értünk minden szenvedést vállaló, helyettünk mindent elszenvedő Krisztussal.

Asbóth László és Lászlóné

BÖJT NEGYEDIK (LAETARE) VASÁRNAPJA Jn 6,48-59 (Róm 5,12-17)

Igének környezete: Az ötezer ember megelégitése, tengerenjárás, a sokaság mennyei kenyeret kér, vitabeszéd a

mennyei kenyérről, Jézus Krisztus az igazi kenyér, az élet kenyere.

Megrázó valóság, hogy az ötezer ember megelégitése után még mindig ez a kérdés: „milyen jelt mutatsz, hogy lássuk és higgyünk neked? Mit cselekszel?” (Jn 6,30.) A zsidók a pusztaban zügolódtak Mózes ellen. Az evangéliumi híradásban is zügolódtak Jézus ellen. Mindkettő gyökere tulajdonképpen lázadás Isten ellen, mivel a saját igény nem nyert kielégítést. Ez a zügolódás ellentéte a hitben való engedelmességnek.

Az igehirdetés felé:

Élet csak más élet árán van! Az ember, hogy éljen, sok növényt és állatot pusztít el. A még több élelem termeléséért a környezeti egyensúly felborításától sem retten vissza. A gazdag termőterületekért, természeti kincsek birtoklásáért emberek egymást ölik. Madách írja Az ember tragédiájának 14. színében „Eszkimó: Szomszédaimat, igaz, agyonverem már mind, de hasztalan, mindég kerülnek újak; s oly kevés a foka-faj. – Ha isten vagy, tegyed, könyörgök, hogy kevesb ember legyen, s több foka”. Beismerés az arról, hogy az életlehetőségeknek, az éltető környezetnek és az élelemnek a korlátai mindenkor szorongatták az embert. A manna története, az ötezer ember megelégitése, vagy akár a fenti drámai idézet is tanít arra, hogy a testi élelem is Isten ajándéka, ha nem úgy élünk vele, ahogyan Ő adta, átokká lesz.

Oltári igénk (Róm 5,12-17.) az élet elvesztését és az élet visszanyerésének lehetőségét adja hírül. Mit meg nem tesz az ember az életért! De az ezért való küzdelem felmorzsolja erejét, energiáját, elfogyasztja életidejét, s a végeredmény ugyanaz: a kérelhetetlen elmúlás.

A kenyérgkérdés kulcs-kérdés! Néhány kifejezés és mondat ezzel kapcsolatban: kenyérség, kenyérharc; Panem et circenses! (Kenyeret és cirkuszi játékokat!) Változtasd a kevert kenyerekké! Igénk környezetében Jézus szava: „mert ettetek a kenyerekből és jóllaktatok”, ti azért kerestek. (Jn 6,26.)

Laetare vasárnapnak az örömmüzenete éppen abban van, hogy Isten életet adó eledelt ad a világnak! Van megoldás! Nem ideiglenes, nem rész-megoldás, nem csak bizonyos körök számára megoldás, hanem végleges és teljes megoldás: örökké éltető, azaz örök életet adó eledel, az igazi, az élő kenyér! A földi szférán kívüli kenyér, az Isten által adott mennyi eledel oldja meg az élet-kérdést.

Jézus Krisztus nemcsak felmutatja, de adja is a kenyeret. Nemcsak nyújtja azt, hanem Ő maga az igazi, az örök életet adó kenyér. A manna Isten szeretetének a jele volt ott a pusztaban, a teljes lehetetlenség határán. Jézus Krisztus Isten legnagyobb szeretetének bizonyítéka. Az önmagát teljesen (existenciálisan és totálisan) értünk adó Jézus Krisztus az élet egyetlen lehetősége. Ahogyan nem kell azt bizonyítani, hogy a Nap fényt ad, mert lényege a fény, úgy Jézus Krisztus önmagában az élet, ezért ad életet.

A kenyérral élni kell. Meg kell enni. Aki nem él vele, nem táplálkozik vele, az elpusztul. Jézus Krisztust, mint életadó kenyeret nem lehet „félretenni”, „tartálékolni nehéz napokra”. A kenyér teljességgel „adja önmagát” életünkért. A hitel megragadott Jézus Krisztus örök életet ad! Ez az örömhír kell hogy áthassa a böjtnet ezt az időszakát! Az önmagát halálba adó Jézus Krisztus által van örök élet számunkra, számomra, az egész világ számára.

A kenyér és az azt megevő közt organikus kapcsolat létezik. Erről beszél Jézus, amikor azt mondja: „Aki eszi az én testemet és issza az én véretem, az énbennem lakik és én őbenne.” (Jn 6,54).

A Jézus Krisztus élete az egy Ádám vétke miatt kiáradt bűnt és halált (minden emberét) váltotta életre. Laetare! Örüljete! Valóban, megváltoztathatatlan, rettenetes hatalom alól szabadít ki Jézus Krisztus!

Igehirdetési vázlat:

1. Életet (igazi életet) adó kenyérré van szükségünk.
2. Jézus Krisztus adta életét a világ életéért.
3. A Jézus Krisztussal való teljes közösség (valóságos étel és valóságos ital) adja az örök életet.

Asbóth László és Lászlóné

BŐJT ÖTÖDIK (JUDICA) VASÁRNAPJA Jn 11,46-53 (Zsid 7,24-27)

„Ti ugyan gonosz gondolatok ellenem – mondta József testvéreinek –, de Isten azt jóra fordította, jót hozott ki belőle.”

Jézus mindenkor ura az eseményeknek. Látszatra kiszolgáltatott, Ő maga odaadja magát, de nem tehetetlenségében és nem is az események sodrában. „Én odaszentelem magam örettek” (Jn 17). Papok, vezető emberek testülete előtt kellett állnia, akik önféltésből, hatalomféltésből együtt keresték a „megoldást” az egész Jézus-kérdésre. A Jézus melletti erős szimpátia mellett, hogy ti. egyre szaporodik követőinek száma, hatalomféltésből és a néperért való hamis felelősségérzetből (milyen kellemetlen lesz számukra, hogy a nép egyszerűen Jézushoz pártol) ellene törnek. „A nép- és hazaszeretet apostolaiaként” önzésüket leplezendő, egyetértéssel fordulnak Jézus ellen. A főpap szava végülis próféciává lesz saját akarata ellenére. A földi főpap a mennyei főpapnak ítéletet hirdet és ezzel, anélkül, hogy sejtene, hozzájárul Isten üdvtervéhez. Jézus egész életét végigkíséri az ellene szövetszövő gonosz. Igaz, az is világos, hogy a gonoszság, mely Jézus élete körül egyre jobban kibontakozik, mindig keres ürügyet és alapot, hogy igazolja magát. Végülis meglepő, hogy Isten tervébe illeszkedik mindez. (Ld. Lp. 1980./1233 kk., 1969/58.kk, Kamer: A testté lett ige.)

Az igehirdetés felé:

Minden korban és időben kísértés a hatalmon levőknek, hogy saját érdekeik határozzák meg minden megnyilatkozásukat. Ez akkor is igaz, ha a köz érdeke, a nép érdeke a leplezője ennek.

1. A mindenkori hatalmon levők, az egyházban élő vezető emberek kísértése is lehet, hogy másoktól kívánnak bizonyos célok eléréséhez áldozatot. Jézus viselkedése és magatartása az ellenkezőjére figyelmeztet mindnyájunkat: Isten ügye, az ember ügye is, csak áldozatok árán teljeseedik be. „Szükség az Emberfiának szenvednie. Pogányok kezébe adják, kigúnyolják, meggyalázzák, leköpi és miután megostorozták, megölik, de harmadnap feltámad.” (Lk 18,12-14.) Jézus magatartásában a feltétlen, Atya iránti bizalom nyilatkozik meg, s e tekintetben irányt adó mindenkori életünk és szolgálatunk terén is. Ellenkező irányú minden olyan kísértés, minden olyan igyekezet, mely Isten ügyét mások áldozata árán próbálja szolgálni, azaz másokat marasztal el, másokat okol, mások magatartását kritizálja.

Jézus nem elítél egyeseket, hanem magára veszi az ítéletet, mások bűnei miatt is: „nem azért jöttem a világra, hogy elítéljem a világot, hanem azért, hogy megmentsem... Van aki elítélje, az az ige, amelyet szóltam.”

2. Isten szolgálatának a területe sohasem lehet versenypálya, melyen emberek egymás legyűrésén fáradoznak. Idegen lelkület ez, mely a farizeusi hatalom, és befolyás-féltés nagyon is világos és egyértelmű lelkületéből fakad. A másikkal szembeni ürügykeresés az elmarasztalásra a gyülekezetben és egyházon belül is, a romlottság jele. Ha valakinek az a döntő, hogy mást, másokat hogyan tud bemártani, leminősíteni, – minden leplezés ellenére is (közérdek és a köznéperért való érdeklődés) elmarasztaló a jézusi magatartás mellett. Végző kicsengésében Jézus szavai emlékeztetnek: „Atyám, bocsáss meg nekik, mert nem tudják, mit cselekednek!”

3. Isten gyermekei tudják, hogy életük és szolgálatuk a kegyelem és irgalom forrásából él. Ezért nem a környezeti tényezők, előnyök és lehetőségek határozzák meg, hanem az a boldog tudat és meggyőződés, hogy Isten kezében még én is, még mi is eszközök lehetünk. Ezt nem a helyünk, a beosztásunk, a környezeti tényezők, hanem Isten feltétel nélküli irgalma és kegyelme határozza meg. Még akkor is és ott

is, amikor a legnagyobb áldozatról van szó. Jézus rábízta magát arra, aki egyedül igazságosan ítél, s aki végbe is viszi azt, amit akar: ti. hogy emberek az evangélium hatására hitre juttanak és növekedik a megmentettek száma Isten dicsőségére. Jézus maga is előljár ebben: „Ha a földre esett gabonamag el nem hal, csak maga marad. De ha elhal, sok gyümölcsöt terem” (Jn 12,24). Ezért nem a gonosz elhatárolók, hanem Isten irgalmának a hordozói a legdöntőbb tényezői ma is az életnek és a történelemnek. Áldassék érte az irgalmas Isten! Ítéld meg minket Urunk!

Asbóth László és Lászlóné

VIRÁGVASÁRNAP Jn 10,17-18

Elsősorban a szövegkritikai eredmények, de nem kis mértékben homiletikai szempontok miatt is azt javaslom, hogy az Agendában zárójelben megadott további verseket (19-21.) ne olvassuk fel, s az igehirdetésbe se vonjuk be. Így textusunk „csak” a 17. és 18. vers.

Az írásmagyarázók szerint a zárójelben megadott versek helye a 9. fejezet végén lenne, tehát tartalmilag nem illenek bele a jó pásztor fejezetbe, s nem illeszkednek a 17-18. versekhez. A 17. és 18. vers olyan virágvasárnapi üzenetet közöl, amely bőségesen elegendő az igehirdető, a gyülekezet számára. S egyébként is így, önmagukban szép, kerek és egész a mondanivalójuk. A nagyhét elején, virágvasárnapon egészen sajátos hangsúlya és összefüggése van Jézus Urunk önmagáról szóló tanúságtételének.

Maga a szöveg nem okoz különösebb nehézséget. A különféle fordítások számba vétele elmélyítheti a textus fontos kifejezéseinek megértését. Az „odaadom az életemet”, a „hatalmam van” és a „küldetés” a következő sokszínűségben jelenik meg a fordításokban: *Vulgata*: pono animam meam – potestatem habeo – mandatum; *Luther*: ich lasse mein Leben – ich habe Macht – Gebot; *Zürcher Bibel*: ...weil ich mein Leben hingebe – ich habe Macht – Auftrag; *Fritz Tillman* (kat): ...weil ich mein Leben einsetze – ich habe Macht – Auftrag; *New English Bible*: I lay down my life – I have the right to lay it down – charge. De azért arra sem árt odafigyelni, hogy a *Bauer*-szótár az *exousia*-nál a következő jelentéseket sorolja fel: 1. szabadság, jog a cselekvéshez, 2. alkalmasság a cselekvéshez, képesség, hatalom, kényszer, 3. tekintély, teljhatalom. Jn 19,11-ben Jézus Pilátusnak mondja, hogy neki is felülről adatott az *exousia*, hogy elítélje.

Az élet odaadása, majd visszavétele az írásmagyarázók szerint a kereszt és feltámadás bizonyosságát jelentik. Vö. a szinoptikus evangéliumokban mind a három szenvedésjövendőléshez kapcsolódik a jézusi kijelentés arról, hogy „harmadnapon feltámad”.

Textusunk ezen a napon, virágvasárnap a jó Pásztor Jézusnak a tanúságtételét úgy szólaltatja meg, hogy abból szenvedésére, kereszthalálára és feltámadására nézve három alapvető kijelentés hallható meg.

1. Jézus Krisztus nem vereséget szenvedett, hanem győzelmet aratott. (Vö.: J.S.Bach János passiójának 58. sz. altáriája: „Es ist vollbracht... – Der Held aus Juda siegt mit Macht!”)

2. Halála nem szokványos, és szokásos kivégzés volt, hanem ő maga döntött úgy, hogy vállalja a halált, hogy „Isten szétszóródott gyermekeit összegyűjtse”. (Jn 11,52)

3. Nem üldözték halálra, nem kergették oda, üzték oda a keresztre, hanem ő önként felvette azt. (Vö.: Dsida J.:

Út a Kálváriára: Valaki lépked, felfelé tart. Bozót közt vig madársereg. Valaki lassan felfelé tart. Tövisről vérharmat csepeg. Valaki fel, a csúcstól tart, hogy önmagát feszítse meg.)

Ebben az évben nem hangzik el istentiszteletünkön a Palmarum nevét adó evangéliumi szakasz, Mt 21,1-9 vagy Jn 12,12-19. Így annál fontosabb, hogy a virágvasárnap homiletikai lényegét megfogalmazó *másik* igeszakasz, a Fil 2,5-11 Krisztus-himnusza ne maradjon el. (En személy szerint egyébként is helytelennek tartom, hogy eltérjünk az ún. ögyházi lektióktól – Közzezen nem is hagyjuk el őket, hiszen ez a sorozat teológiai kincsünk, egyháztörténeti örökségünk, és ökumenikus vonatkozású értékünk.)

A Jézus aláztos Királyságára vonatkozó, dialektikus feszültségeket hordozó Ágenda-téma a textusunk kijelentése Jézus hatalmának lényegéről és annak gyakorlásáról, indítást ad arra, hogy elgondolkodjunk a nagyobb hatalom lényege felől. Bizony, nagy hatalom a fegyverek birtoklása, de nem kell-e ahhoz nagyobb erő, hogy lemondjak rólok. Félelmetes erő van az öklökben, de nem kell-e ahhoz nagyobb erő, hogy a győztes ütést bevívó mozdulat simogatással szelidüljön, változzék a kezemben? Micsoda fölényt és félelmet kelto hatalmat jelent a másik nyomorúságainak, bukásainak ismerete, de mennyivel nagyobb hatalom a mentő szeretet! Nagy hatalom kell, hogy legyőzzek másokat, de milyen erő tesz győztesse önmagam felett?! S ugye, öelötte, a legirgalmasabb, a legmegesüfoltabb, a legrútább ábrázatu és mégis legragyogóbb előtt hajol meg minden térd, a mennyieiek és a földiek és földalattiaké, és minden öt vallja Úrnak! Neki még arra is van hatalma, hogy minket is meggyőzzön, és meghódítsa szívünket. Ha haragszik is, sosem ellenünk, hanem „értünk haragszik”. Hatalmát üdvösségünkért gyakorolja, igéjét hitünkért indítja harcba.

Előszó a nagyhéthez

(Így korrekt a cím: előszó: bár szívesebben mondanék nyitányt. Abban az értelemben, ahogy a nagy színpadi művek előtt felhangzik. A jó nyitányban megjelennek a mű fő-témái, a jellem- és helyzetábrázoló motívumok, jelzést és eligazítást kapunk, hogy mit várhatunk. Az események még a függöny – kárpit? – mögött vannak elrejtve, de a nyitányból már tudjuk, hogyan is értük, milyen összefüggésekben lásuk, ami ezután következik.)

A passió eseményeit nagyon sokan ismerik, szinte mindenki tud róla többet vagy kevesebbet. De hogy az mi valójában, azt olyan kevesen tudják jól. Valójában csak Egy valaki tudta és tudja igazán, és azok, akiknek ő jelenti ki a titkokat, a lényegét. (Mennyire árulkodó és leleplező e tekintetben, és milyen mélyeséges tudatlanságról tanúskodik pl. az antiszemitizmusnak a „biblikus” megalapozása; szörnyű még kimondani is! Milyen buzgón énekeljük, s milyen értetlenül: „Oka annak én vagyok, En és tenger vétkem...”. Bizony kell az eligazítás, kell az újra és újra való magyarázat, tanítás.)

Ennek az „előszónak” az ad igazán tekintélyt, és az teszi fontossá, söt nélkülözhetetlenné, hogy az evangélium tanúsága szerint a „szerző” maga Jézus. S az is milyen megnyerő, hogy maguk az apostolok is elismerik, hogy először ök sem így értették a dolgokat, velük is csak ö értette meg a lényegét, s töle tudják, hogy mi is az igazság. Hálásak lehetünk Istennek, hogy a tanúságtévök testvéreink abban a tekintetben is, hogy hitük és bizonyosságuk Jézus hatalmának és harcának gyümölcse és jele.

1. Jézus nagyheti „előszava” mindenk előtt azt közli, hogy ö maga az események Ura, irányítója. Más helyzetekben könnyebb ezt elfogadni, belátni, de a passiótörténet eseményeire nézve ez a közlés túl van minden emberi értelem, meghaladja a józan észet. Hiszen az események uralása emberi elgondolásunk szerint sosem áldozatot, lemondást, veszteséget jelent, hanem, aki ura az eseményeknek, annak ez a tény mindig több profitot, több elismerést, több dicsőséget hoz. Ami az egész evangéliumi hagyomány szerint is igaz, itt most Jézus szavaiban még nagyobb nyomatékkal hangzik:

Jézussal nem csak úgy történnek, megesnek a dolgok. Az ö hatalma irányítja a kereszt felé az útját. Mert ez a megbízatása, ez a mandátuma az Atyától. És ö a legerősebb, ezért hiánytalanul betölti küldetését.

2. Az Atya és Fiú teljes szeretetközösségének mennyei és mélyeséges mély távlatai nyílnak fel Jézus szavaiban. Szenvedése értelmet, és a halál – ember számára kilátástalan véget jelentő – óráján is távlatot kap Isten bünösöket üdvözíteni akaró szeretetében. Urunkun látjuk, mit jelent az a bizonyosság, hogy az „Isten szeretetéből ismerjük, mi a terve velünk. S az maga az örökélet. Jézusért hatalmat kapunk, hogy Isten fiaivá legyünk. S istenfiúságunk nem csak arra elegendő, hogy békességben viseljük el keresztünket, de azt a reménységet is ébren tartja bennünk, hogy üdvösségünk is készen van. Bizonyos értelemben még a „kárpit” mögött, de nagyon vígasztalóan és bátorítóan...

3. Így hódítja meg szívünket, s Király lesz ott is, s mi (egy tudatosan vállalt képzavarral mondva) ...földbegyökerezett szívvel” állunk, s „Ámulok, hogy mit tesz értem...”. Majd meghajol a térd, és minden nyelvvel együtt vallom, hogy „Jézus Krisztus Úr az Atya Isten dicsőségre.” (Fil 2,11)

Ittész János

(Folytatás a 66. oldalról)

5. Tudományos kapcsolattartás.

A Hermeneutikai Kutatóközpont rendszeres munkakapcsolatot kíván kezdeményezni más, külföldi hermeneutikai kutatóintézetekkel (pl. Zürich, Tübingen, Glasgow, Berkeley California, stb.)

III. MIT KAPHATNAK A RÉSZTVEVŐ INTÉZMÉNYEK A HERMENEUTIKAI KUTATÓKÖZPONTTÓL?

– Minden résztvevő intézmény delegálhat egy képviselőt a Kuratóriumba. A Kutatóközpont vezetője, aki egyben a kuratórium elnöke, minden tanév elején konzultál a Kuratórium tagjaival, s javaslatokat és tanácsait figyelembe veszi az évi program összeállításakor. Ugyanezen alkalommal a Kutatóközpont vezetője beszámol az előző tanév programjáról.

– A résztvevő intézmények hallgatói számára lehetséges a Kutatóközpont által meghirdetett előadások és szemináriumok látogatása.

– A Kutatóközpont a résztvevő intézmények oktatási helyiségeiben is tarthat előadásokat megbeszélés és kívánság szerint.

– A résztvevő intézmények oktatói és hallgatói részt vehetnek a Kutatóközpont által szervezett konferenciákon.

– A résztvevő intézmények a Kutatóközpont kiadványai-ból (akár alkalmi kiadványról, akár periodikáról van szó) a szerzői példányokon túl automatikusan kapnak öt példányt bérmentesen.

– A Kutatóközpont a résztvevő intézmények számára rendszeresen nyújt tájékoztatást, egyenlőre Hírlevél, később remélhetőleg periodika formájában. Az információszolgáltatás egyaránt kiterjed a hermeneutikával kapcsolatos elvi kérdésekre (tudományos könyvek, cikkek „abstract”-jai) és a hétköznapi gyakorlati információkra (pl. külföldi konferenciákról adott tájékoztatás).

– A Kutatóközpont rendszeres munkájával, kiadványai-val és egyéb szolgáltatásaival a felsőoktatási intézmények hermeneutikával kapcsolatos munkáját kívánja segíteni.

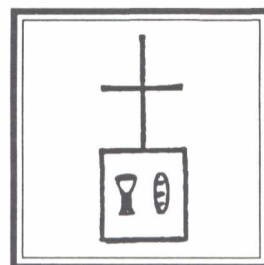
A Hermeneutikai Kutatóközpont Alapítvány (1993.)

A Kuratórium elnök:
Kuratóriumi tagok:

ifj. Dr. Fabiny Tibor egyetemi docens

Dr. Bencze Lóránt egyetemi docens
Dr. Bolyki János ref. teológiai tanár
Dr. Muntág Andor evang. teológiai tanár
Dr. Hetényi Attila bapt. teológiai tanár

Gyülekezeti szolgálat – lelkeszi közélet

Számadás az Ifjúsági Bizottság 1993. évi munkájáról

Több mint egy év telt el az egyházi bizottságok megteremtésétől. Ez az idő elég volt ahhoz, hogy kialakuljon a munkastílus és a munkák sikereit, kudarcait lelkészek, gyülekezetek is észrevegyék. Mégis azt gondolom, hogy rövid, de néhez szolgálatunkról számot kell adnunk, ezáltal is lehetőséget adva – munkánk ismeretén keresztül – megfelelő kritikák, kérések érkezéséhez. *Célunk* az volt, hogy a bizottsági munkánk minél szélesebb körű legyen. Ezért Fabiny Tamás, a már korábban megválasztott elnök – mérlegelve, hogy az ifjúsági munka különböző területeken hosszú évek óta többé-kevésbé szervezeten már működik –, ezek képviselőit kérte fel bizottsági tagnak. Így a Teológia, középiskolák, MEVISZ, KIE, ifjúsági rovat, cserkészet, országos konferenciák mellett az egyházmegyei ifjúsági előadók is meghívást kapnak minden bizottsági ülésre. Ennek nem titkolt célja, hogy az előadókon át minden lelkész és minden gyülekezeti ifjúság képviselve legyen és tájékoztatást kapjon.

Néhány gondolatban felelevenitem első munkatervünket:

1. Tájékozódás és tájékoztatás

Ennek egyik eszköze volt, hogy elkezdtem végigjárni az LMK-kat, hogy ott közvetlenül mondhassam el terveinket, illetve hallgathassam meg lelkészek véleményét és válaszolhassak kérdéseikre. Nagyon sokat jelentettek ezek a személyes találkozások. Azt hiszem, ezeken keresztül közelebb kerültem a szórványok és a kis gyülekezetek problémáihoz. Megszüntek a „Tisztelt Titkár Ur!, tájékoztatom, kérésére megküldöm, jelzem” kezdetű levelek és felcserélték a „Kedves Tamás!, örülök személyes találkozásunknak, kérek, várnunk” kezdetűek.

2. Munkaprogram

Ezt a kis füzetet minden lelkésznek megküldtük és már több írás is megjelent róla. Tartalmas anyaga mellett nagy értéke az volt számunkra, hogy elég erősek voltunk az elkészítéséhez.

3. Országos ifjúsági konferenciák

Látszólag ez indult a legegyszerűbb feladatnak, ugyanis Koczor Tamás vezetésével és a több mint tíz éves múlttal, itt minden gördülékenyen szokott menni.

Ezért itt okozott hatalmas meglepetést, hogy egyik pillanatról a másikra tudatta velünk a diakóniai osztály vezetője, hogy az otthonvezetővel történt egyeztetés alapján hosszú évek után csak négy konferenciát tudnak fogadni. Az Ifjúsági Bizottság minden erejét összeszedve próbált érvényt szerezni a később igazolódott jogos igényének. A bizottság véleménye kevésnek bizonyult az egyházi vezetés bölcsességével szemben. Ezek után a bizottság tagjai közül többen megkérdőjelezték létünk értelmét. Ehhez már csak egy gyenge

adalék volt a *Révfülp és/vagy Gyenesdiás* küzdelem, amely ügygel az olvasó akár e lap novemberi számában, akár az Evangélikus Életben találkozott. Két ilyen ügy után megdöbbenett az a vélemény, hogy a konferenciavezetők szándékosan hangolják a fiatalokat az egyház vezetése ellen.

4. Kapcsolattartás más szervezetekkel.

Az 1988-as „nyitás” után a MEVISZ volt az első olyan szervezet, amely felvállalta a magyar evangélikus ifjúság képviselőit és így egyházi feladatot is ellát. A később megalakult KIE - olyan feladatokat is felvállalt, melyek addig egyházunkban megoldatlanok voltak. Ilyen körülmények között a bizottság úgy tartja, hogy ezen szervezeteknek minden támogatást meg kell adni és elég a „lefedetlen” területek megoldásán gondolkodni. Természetesen az egy célért való együttműködésnek nem könnyű, de elengedhetetlen feltétele a folyamatos egyeztetés. Így igyekszünk más felekezetek ifjúsági szervezeteivel is tartani a kapcsolatot, esetleg újságjuk rendszeres olvasóival.

Az első lépések, mint általában, itt sem voltak könnyűek, de egy-két hónap elteltével folyamatosan jöttek a kérések, feladatok. Talán az egyik legnagyobb port keverő kérdés az országos *konferenciákra való jelentkezés*, a feltételek elbírálása volt. A jelentkezők száma még mindig magasabb volt mint a felvehetőké, a másik probléma pedig az az aránytalanság volt, ami egyrészt Gyenesdiás felé, másrészt néhány az évek óta jól sikerült konferenciák felé tolódott. Természetesen az átkéréseknél és a néhány jelentkezés visszautasításánál jó döntés nem jöhetett létre. Igyekeztünk a testvéreket, az egy helyről érkezőket és az először jelentkezőket előnyben részesíteni. Sajnos munkánkat megnehezítették azok a lelkészek is, akik a jelentkezési lapon a fiatal nevén kívül semmi más adatot nem tüntettek fel. A másik probléma az volt, hogy voltak, akik minden értesítés nélkül nem mentek el konferenciára. Amikor ilyen súlyos létszámproblémáink vannak, akkor minden helyre nagyon kell figyelnünk. Ezért idén a jelentkezéseket szigorúbb feltételekhez kell kötni, ezek részletesen a püspöki körlevélben fognak megjelenni, de az valószínű, hogy a hiányos jelentkezési lapokat nem tudjuk elfogadni és a jelentkezés megerősítésére a díjat előre kell befizetni. Az öröndetes növekvő igények miatt idén két felnőtt ifjúsági konferenciát szervezünk Balatonszárszón. Gyenesdiáson öt, Piliscsában három konferencia lesz.

Az országos konferenciák mellett nagy jelentőségű van az egyházmegyei és gyülekezeti ifjúsági alkalmaknak. Egyházunk évek óta igyekezett támogatni ezeket, de támogatást az kapott – esetleg –, aki megfelelő helyen kért. Tavaly igyekeztünk egyenlő esélyt adni 200 000 Ft-os összeg pályázati úton való szétosztásával. (A támogatottak névsora az Evangélikus Életben megjelent.) *Tervünk*, hogy a néhány hibából

tanulva, a pályázatot idén is tavasszal kiírtuk. A másik támogatási lehetőség az őszi pályázat, amelyet a MEVISZ harmadik alkalommal írt ki működési- és eszközbeszerzésre és idén az Országos Egyház 150 000 Ft-tal járult hozzá. Így a MEVISZ elnökségéből és az Ifjúsági Bizottság tagjaiból álló bizottság összesen 300 000 Ft-tal gazdálkodhatott, amelyből a negyven pályázat közül csak huszonhatet tudott támogatni. Az anyagi gondokkal együtt felismertük a *képzett ifjúsági vezetők* hiányának problémáját. Ennek orvoslására a KIE immár ötödik éve indítja nagyszerű ifjúsági vezetőképző tanfolyamát a nyár folyamán. Ezt akarjuk első lépésben a teológusok és a Budapest környéki lelkészek és nem lelkészek számára kibővíteni. A pontos tananyag, kurzus helye és ideje kidolgozás alatt áll, a tavasz folyamán már szeretnénk az olvasókat részletesen tájékoztatni.

A tájékoztatással kapcsolatos az a nagy tervünk, hogy Húsvétól egy evangélikus országos *ifjúsági lapot szeretnénk indítani a MEVISZ-szel közösen*. A lap szándéka fiataljaink legszélesebb rétegéhez eljutni. A lap szerkesztését Balla Emőke vállalta, akinek a lap profiljára és a szerkesztőbizott-

sága is pontos elképzelései vannak. Nagyon sok probléma még megoldásra vár, de egy lelkes és felkészült csapat dolgozik ezen és valószínűleg ezzel kapcsolatban is a közeljövőben bővebb tájékoztatást tudunk adni.

Számvetés, beszámoló, igazán nem tudom mi e sorok műfaja, de *szándékom nem burkolt: szeretném megmutatni az eddigi munkánkat, küzdelmeinket*. Szeretném hangsúlyozni, hogy a bizottság megalakulása előtt is nagyon sokan dolgoztak és sok feladatot láttak el. A bizottság legnagyobb előnye, hogy a korábbinál szélesebb rétegek figyelhetik, segíthetik a munkát.

Ez az írás röviden csak a legfontosabb történéseket és feladatokat próbálta összefoglalni. Mégis remélem, hogy átfogó képet ad eddigi munkánkról. Remélem, ahhoz is elég, hogy véleményekkel, kétségeikkel, kérdéseikkel akár a Lelkipásztoron, akár az egyházmegyei előadókon keresztül, akár közvetlenül segítenék.

Szeretném, ha ez az írás egy sorozat kezdete lenne, amiben bemutatnám részletesebben a különböző munkaágakat, és talán rendszeresebben tudnánk tájékoztatni munkánkról.

Marton Tamás

A GYÜLEKEZETI HITOKTATÁS KONCEPCIÓJA*

Az oktatás kérdése gyermekkortól felnőttkorig

„A tanítás egyetemes tevékenység – valamennyien csináljuk. A szülők tanítják gyermekeiket, a munkaadók tanítják alkalmazottaikat, az edzők tanítják játékosait, a feleségek tanítják férjeiket (és megfordítva), no és természetesen a tanárok tanítják diákjaikat.” A sort – amivel Thomas Gordon kezdi könyvét híressé vált pedagógiai módszeréről – kiegészíthetjük: a lelkészek, hitoktatók tanítják a gyermekeket, a gyülekezetet. De hogyan válhat a tanítás eredményessé, hogyan nyújthat nagyobb tudást, hogyan küszöbölhető ki az eredményes tanítást zavaró tényezők? T. Gordon két könyvet is írt ennek érdekében. Könyvei a TET (Teacher Effectiveness Training – A tanári hatékonyság fejlesztése) és a PET (Parent Effectiveness Training – A szülői eredményesség tanulása) néven világsiker arattak, sok pedagógust és szülőt segítve a tanítás és nevelés nehéz feladatának megoldásában.

Egyházunk tanítói munkájának átgondolása is megérne legalább ennyi figyelmet és energiáfordítást. Komolyan fel kellene mérnünk lehetőségeinket és eszközeinket. Milyen feladatok állnak előttünk? Hogyan tudjuk ezeket a lehető legeredményesebben megoldani? Tudunk-e és mit ebben egymásnak segíteni?

1. Új helyzetünk nehézségei

Egik jól képzett fiatal lelkészünk a Lelkipásztor hasábjain ezt írja önmagáról: „10-15 éve, amikor a Teológián tanultam, az égvilágon semmi pedagógiát nem tanultam. Éleven gyereket legfeljebb a játszótéren láttam, tanulmányaimhoz kötődően semmiképpen sem. Nemhogy iskolai, de gyülekezeti hitok-

tatásról sem igen tanultunk. Hályogkövacs módszerekkel kellett dolgoznom...” Bizonyos, hogy ez a nemzedék sok tekintetben hátrányos helyzetben van a régebbiekkal szemben. Mi még annak idején jártunk hittanórákra és a Teológián is alaposabb gyakorlati képzést kaptunk. Mégis úgy érzem, hogy mi lelkészek mindnyájan – bármelyik nemzedékhez tartozunk – új helyzet, új feladatok elé kerültünk. A gyermekek és a gyülekezeti tagok, akikkel találkozunk, akik között most szolgálunk, merőben más gondolkodású, élet-szemléletű embercsoport, mint volt a harmincas, vagy akár az ötvenes években.

Ennek az új helyzetnek megvannak a maga nehézségei:

1. *Az alapok hiánya*. Sok esetben nulláról kell kezdeni a keresztyén ismeretek átadását. Gyermekek kerülnek hozzánk, akik nem tudnak vagy nem szoktak imádkozni. Jézust csak valamelyik tévéfilmből ismerik. Fiatalok jönnek megkeresztelkedni, akiknek addig semmi egyházi kapcsolatuk nem volt. Egészen előről kell kezdeni. A minimális ismereti és érzelmi háttérre sem építhetünk.

2. *Kétfeltes támadás közt kell végezni tanítói munkánkat*. Egyrészt az ateizmussal szemben, ami elméleti, de még inkább gyakorlati szinten mély nyomokat hagyott az emberekben. Erdemes figyelni az utca emberére: hogyan vélekedik hitről, egyházzal, Istentől. Gyakran maga sem tudja, hogy vélekedése mögött az elmúlt évtizedek ideológiai nevelése rejtőzik. Másrészt egy gyorsan elharapódzó, sokszor ugyan primitív vallásosság hódít körülöttünk. Úgyesen használva a technika eszközeit, a külföldről jövő anyagi tá-

mogatást, kihasználva a vallásos dolgokban tudatlan és érzelmileg kiehézt emberek hiszékenységét.

3. *A családi háttér hiánya*. Nagyon messze kerültünk attól a helyzettől, amiben Luther a Kiskátét írta: így tanítsa a családfő a háza népét. Még a hittanra „küldött” gyermekek szüleit sem sikerül sokszor becsalogatni a templomba. Évek óta házások gyermekük keresztelője bejelentésekor nem tudják megmondani a házastársuk vallását. Temetéskor a szülők vallását. „Azt hiszem...” hangzik a bizonytalan válasz. Mindez mutatja: nem téma sok esetben a keresztyén hit, a vallási hovatartozás a családban.

4. *Különböző gyülekezeti adottságok*. Résztvettem néhány hitoktatással foglalkozó konferencián, ahol mindig újra rá kellett döbbernünk, hogy mennyire eltérnek egymástól az egyes gyülekezetek adottságai és feltételei. Van néhány nagy létszámú gyülekezetünk, többségében evangélikus falusi közepgyülekezetünk, de vannak városi szórványaink, egymástól kilométerekre messze szétszórt híveink. Rendszeres hitoktatásban részesültek és néhanapján a lelkiesszel vagy gyülekezettel találkozó evangélikusok; viszonylag gazdag hitismerettel rendelkezők és éppen hogy a leglényegesebb bibliai történeteket ismerők. Lehet-e ilyen körülmények között egy egységes, országosan használt anyagban megállapodni? Ez mindig újra felmerülő kérdés.

5. *Könyvhiány, eszközhiány*. Ez is mindig a nehézségek közt emlegetett probléma. Igaz, vannak, akik azt mondják: a jó hitoktató lelkész könyv nélkül is tud tanítani. Azért mégis jó, ha valami van a kezükben, méginkább a gyermekekben. Sóvárogva tekintgetünk a

*Elhangzott a Borsod-Hevesi Egyházmegye LMK-ülésén

nálunk sokkal több oktatási segédeszközzel rendelkező egyházakra. Ha az elmúlt években tettünk is előre lépéseket ezen a téren, még sok hiányt kell pótolni. Főleg azért sürgető ez a feladat, mert sokan végeznek pl. hitoktatást minimális felkészültséggel és igénylik ezt a segítséget.

II: Új helyzetünk előnyei

Új helyzetünknek természetesen megvannak az előnyei is:

Hirtelen megszokasodott az *alkalmak száma*. Gyakorlatilag ma egy lelkész annyi hittanórát, felnőttoktatást, legkülönbözőbb gyülekezeti alkalmat tarthat, amennyi erejéből és idejéből futja.

A *műtárhoz képest több eszköz* is áll rendelkezésünkre. Gondolok itt a flanelon túl a kölcsönözhető videofilmekre, másol írásvetítőre, a sokszorosítás lehetőségére, stb. Mindez óriási dolog, ha arra gondolunk, hogy néhány évtizede egy diafilm használata majdnem a hitoktatói engedély megvonásába került.

Építhetünk mások tapasztalataira is. A tanítás munkája nem képzelhető el tanulás nélkül. S itt nemcsak a saját tapasztalatunkból gyarapodhatunk, hanem mások tapasztalataiból is. Nyitott az információáramlás nemzetközi szinten, de itthon is sokakat segítenek az országos vagy kisebb körben megrendezett hitoktatói és katechetikai konferenciák. Jobban kellene élni velük. Vannak lelkészeink, akik óriási tudással és tapasztalattal rendelkeznek, s ezt szívesen megosztják másokkal is.

III. Új utak keresése

Amit eddig írtam, csupán a helyzet vázlatos felmérése. Nem tudom, arra merne-e valaki közülünk vállalkozni, hogy az adott helyzetben egységes, egész egyházunk számára használható oktatási koncepciót adjon. Véleményem szerint még egy kis időnek el kell telnie ahhoz, hogy ezt valamennyire is megvalósítsuk. A kritika és panasz mindig több, mint a munkát, kísérletezést vállalók száma. Egyik lelkészkonferencián elhangzott egy olyan javaslat, hogy tulajdonképpen egy vastag könyvre lenne szükségünk, ami a mai evangélikus embernek szükséges hitbeli ismereteket tartalmazná, fordostályoknak megfelelő szinten feldolgozva ugyanazt az anyagot. Az elgondolásban van fantázia, de ki tudná ezt megírni? Valóban használható lenne-e ez mindenütt? Bizonyára hamarabb előre jutnánk, ha ezekkel a kérdésekkel többen vívódnánk.

A megoldáskereséshez én csak né-

hány általam fontosnak vélt gondolatot szeretnék hozzátenni.

1. *A magunk útját kell megtalálni*. El lehet csodálkozni jobbnál jobbnak tűnő külföldi megoldásokon, lehet belőlük tanulni is, de a helyi viszonyokat nem lehet kikapcsolni. Ami megy Fancsalon, nem megy a miskolci viszonyok közt és fordítva. A magunk lehetőségeit kell minél pontosabban felkutatnunk, új utakat keresnünk, új módszerekkel próbálkoznunk.

2. *Közös erőfeszítésekre van szükség*. Erre nemcsak az időbeli korlátok és erők határai késztetnek, hanem az is, hogy „tanítani az egész egyház összefogásával lehet csak eredményesen.” Ehhez persze saját tudásunk elégtelen voltának ismerete szükséges és az az alázat, ami felismeri és elfogadja mások segítségét. Lelkészeket megszegyénítő az a tudásszomj, amit pl. az ember a hitoktatóképzőn tapasztal. Milyen örömmel gyarapítják önkéntes munkásaink évről évre tudásukat és hálásak minden új ismeretért.

3. *Érzelmi és értelmi ráhatás*. A kető összhangjára ma különösen szükség van. Nem mindegy, hogy azt a gyermeket vagy felnőttet, aki először találkozik életében az egyház képviselőjével, milyen érzelmi hatás éri. Egy kioktató, tekintélyelvű keresztyénsséggel vagy egy őt megérteni, segíteni akaró egyházzal találkozik. Olyan egyházzal, ami csupán hitismereteket közöl, vagy aminek egészen átsugárzik az Urától kapott szeretet és segítőkészség?

4. *Életkornak megfelelően kell tanítani*. Muntagné a Lelkipásztorban megjelent cikkeiben is utal arra, hogy míg mi itt Magyarországon szűk korlátok közé szorulva legfeljebb a Jung-féle vasárnapi iskolai módszer ismeretéig jutottunk el, Nyugat-Európában a fejlődéslelektan óriási utat járt be. A hitoktatásban pl. ez idő alatt sokszor meg is változtatta tanítási és nevelési célkitűzéseit. Kudarcaiból levonhatjuk a tanulságot, eredményeikből azonban tanulhatunk. Azt a felismerést nekünk is jobban figyelembe kell vennünk, hogy nagyobb hangsúlyt kell fektetni a különböző korosztályok sajátosságaira.

A kisgyermeknél pl. a szeretetre esik a hangsúly. Istenképük kialakulásánál ez döntő szerepet játszik. Úgy ismerjék meg Istent, mint aki a szeretet Istene, bizalom ébredjen a szívükben. De nem hanyagolható el az a szeretet sem, ami a tanító személyéből árad feléjük. Hiszen ez a korosztály gyakran azonosítja a hitoktatót azzal, akiről bizonyosságot tesz.

Az ifjúság tanításánál rendkívül fontos az *őszinteség*. Éppen T. Gordon mutat rá könyvében arra, hogy mennyire megkönnyíti a fiatalokkal való kapcsolatteremtést az őszinteség. Ha a ta-

nár nem akar tévedhetetlen, mindent tudó, makulátlan felnőttként feltűnni tanítványai előtt. Ez a hitoktatóra is áll. Merjen őszinte lenni, megmondani, hogy neki is vannak megválaszolatlan kérdései a hit dolgában, neki is vannak hitbeli mélypontjai, nehezen elhordozható terhei, gyengeségei, stb. Lehet, hogy éppen ezzel segíti tanítványait.

A felnőttoktatás legnagyobb kérdése: hogyan lehet a *közép-generációt* az egyházhöz visszasegíteni, a hit útjára vezetni? Ennek a korosztálynak nincsenek gyermekkori élményei, fiatalkori hittapasztalatai sok esetben. Egyházzal való kapcsolata gyakran csak a konfirmációi oktatásra korlátozódott. Vagy még abban sem részesült. „Ez akkor nem volt divat” – mentegetőznek. Lehet-e szemükre vetni hitbeli tudatlanságukat, aminek sok esetben nem is maguk az okai. Egy két gyermeket hittanra hozó fiatal édesanya panaszolta nekem: mi jogon veti szemére saját édesanyja a hitetlenségét, amikor ő nem nevelte keresztyén hitben? Talán éppen a gyermekeiken keresztül lehet elérni ezeket a szülőket?

Az idősebb generáció tanítását az indokolja, hogy sokan közülük megálltak a régi, talán gyermekkori ismereteknél és élményeknél. „Bezzeg az én időmben...” idézik a régi időket, semmivel sem győzve meg az utánuk következő nemzedékeket. „Olyan a hited – mondta egy fiatal a nagyanyjának – mint a csukott Biblia. Kívül fekete, de nem tudom, mi van belül.” Néha még ennyit sem érzékelnek az elődök vallássosságából, hitéből.

5. *Gyülekezeti életre nevelés*. A rétegmunka fontosságát próbáltam érzékeltetni, emellett azonban hasonló hangsúly esik a gyülekezeti életre nevelésre. Minden rétegmunkának a gyülekezetben kell összefutnia. Egymás hitre épülve kell átelnünk a gyülekezeti közösség megtartó erejét. Azt az örömet, hogy ennek a közösségnek én is tagja lehetek, hogy ez a közösség hordoz és megtart. Itt válik valósággá mindaz a hitbeli ismeret, amit tanultam, amit másokkal együtt is megélhetek.

Befejezésül annyit: sok évi gyakorlat után is egyre inkább érzem a tanulás szükségességét és a tanításbeli hiányosságaimat. Gondolom, ezzel mindnyájan így vagyunk. Jézus missziói parancsa mégis erre kötelez minket: „menjete el... tegyetek tanítvánnyá minden népet... tanítván őket...” (Mt 28,19)

Egy régi szállóige szerint: „a tanítás a szeretet egyik módja”. Tárgy felkészültség mellett bizonyára ez a szeretet – Isten és emberek iránti szeretetünk – teheti munkánkat legeredményesebbé.

Kérések temetésem ü(rü)gén

Negyvenéves lelkészi találkozónk volt júniusban Sopronban. Semmi eget-földet megrázót nem tárgyaltunk, s még kevésbé döntöttünk dolgokról korszakalkotót. De visszaemlékeztünk a már hazament négy társunkra, s a kérdést nem lehetett kikerülni: melyikönk lesz a következő? S ha évtizedek óta furcsa gyomorgörcsel megyünk el mások temetésére, milyen kellene legyen a sajátunk? Óvatosságból megpróbáltam a sajátomra gondolni. S ha bekövetkeznék, kérlek benneteket, vegyétek figyelembe a következő, tiszteletteljes kéréseimet:

1. Temetésemnek *istentiszteleti kerete* legyen. Hívjátok meg rá a gyülekezetet, hogy még koporsóban fekvő is utószor legyek „tagja” annak az istennépe közösségnek, amelyet szolgáltam, s amely hordozott. Hogy egy halott ember holt teste lehet-e még a templomi közösség tagja, azzal kapcsolatban hadd utaljak a régi temetőtertekre, amelyeknek közepében az Istenháza állott. Hát nem abban a tudatban jött vasárnaponként ott össze a keresztyén nép, hogy körülötte „él” a gyülekezetnek az a része, amely a bizonyos feltámadás reményében hunyt el, meg abban a hitben, hogy az Isten „élőknek és nem holtaknak Istene”? A koporsóban én ugyan már halottként leszek jelen, de nem az Isten, aki „a nemlétezőket a létezésbe hívja elő”.

2. *Énekeljétek sokat* a gyülekezettel. De nem kérek kifejezetten temetési énekeket. Zengjen *vidáman* és könnyedén az ének ott, ahol a halál mindent elnémít, elhallgatatni látszik. S ha könnyeket csal elő egyik másik ének, az ne a szentimentális bánatingerlő szövege miatt legyen, hanem, mert Isten csodái felismerése *halakönnyekre* indítja a gyülekezetet. Lendületes, felszabadult éneklést kérek és nem torokfojtogató elnyújtott lamentálást. Aki nem tud istendicsőre éneket énekelni, az inkább álljon ki a sorból, nehogy zavarja mások énekét.

3. Az jó lesz, hogy *sok lelkészársam* lesz jelen az istentiszteleten, de senki ne jöjjön „minőségben”: vagyis ha eljön, hagyja otthon minden kellékét, amely valamilyen pozícióra, rangra, besorolásra emlékeztetné az összejötteteket. S csak az jöjjön el, aki személyesen találva érzi magát. Azaz, aki tudatosítja magában, hogy az én sorsom az övé is lehet, s talán éppen mint a követőmé. Meg az, aki valóban úgy érzi, hogy élethorizontján legalább egy kicsinyke rés támadt – valaki elmenetelével. Részvétmegjelenést (démózást), „ott-kell-lenni”-zést kerüljétek!

4. Tudom, hogy egy ilyen istentiszteletre *végettem, miattam* jön össze a gyülekezet. Vegyétek komolyan, hogy koporsóm ott van fölraivalozva közöttetek. Ilyen értelemben én vagyok tehát „oka” a nagy összefutásnak.

Ragaszkodom azért hozzá, hogy elmondjátok legfontosabb életrajzi adataimat, de csak majd a koporsó lebecsátása előtt a nyitott sírnál: A nevemet, főleg a keresztségben nyerttet, amelyet nagyon szeretek és becsülök; azt, hogy ki fiaborjaként pillanthatam meg ezt a nagyon szép és bonyolult világot; mikor és hol születtem; mikor léptem Katámmal házasságra, s hogy három remekbe sikerült fiúval ajándékozt meg bennünket az Isten; no és azt, hogy mikor méltóztatott életem porondjáról lehívni az Úr. Ezen kívül semmit ne mondjatok. Ami nem túlságosan fontos volt, azt nálatok sokkal jobban tudják az enyéim; ami pedig kevésbé fontosra kekedett, az nem is méltó említésre.

Am vegyétek komolyan, hogy engem *már elszólitott az Úr*, s ennek biztos jele az előttetek fekvő koporsóm. *Ne intézzetek hát hozzám beszédeket*, s ne „kedves Pistám”-ozzatok, főleg pedig ne emlegessétek „rangjaimat”, amelyek nincsenek. Hiszen, amikor ti komor ábrázattal összegyülekeztek, én már messze „az Isten tudatában” vagyok, ahol minden ilyesmi megszűnik és érvényét veszti. Lehet, hogy Isten akkor már éppen próbaéneklésen vizsgálja: tudnék-e hasznos kórta lenni az ő mennyei kórusában vagy kár meg kísérleteznie is velem?! Viszont koporsóm látása emlékeztessen titeket „mulandóvá tett életünkre”, s arra, hogy végső soron milyen kis területre beférek, én, aki valaha kontinensek „meghódítására” indultam el! No meg arra is, hogy

ugyanaz a Teremtő nevelte a koporsóm fáját, mint Aki őseleimnek falevelekből az első ruhát ajándékozta, nehogy „ki-lássék mezítelenségük rütsága”. S milyen jó, hogy széthullani készülő földporomat még egyszer, utóljára decensen elrejtje ebbe a testreszabott kalitkába, hogy többé-kevésbé szalonképesen lehessen még ott közöttetek!

De, hogy *ki voltam* néhány évtizeden át, azt ne találgassátok, ne is feszegezzétek az istentiszteleten. Nem pusztán azért, mert az nem odaváló „liturgikus anyag”! De hát én magamat se értettem mindig: hol így, hol úgy soroltam be, értékeltem, helyeztem el magamat, s nem is mindig kellő következetességgel és valami átütő sikerrel. Azt pedig *megmosolyognám*, ha valaki azt állítaná, jószándékú felbuzdultában, hogy jobban értett volna meg engem, mint én magamat. Ha mégis azt állítaná valaki, akkor sincs felhatalmazása életem, személyem értékelésére... Hogy mit tettem a családomért, az úgysem érthető anélkül, amit nekem a családom adott. Hogy milyen hatásokat nyertek egyesek vagy közösségek körülöttem, az elfelejteti mások hatását az én életemre és fejlődésemre.

Még egy kérésem van hozzátok: ne essetek túlzásokba! Sem a gyülekezet legodaadóbb pásztorja, sem legönfeláldozóbb őrzője nem voltam; erkölcsi bizonyítványomból semmi említésre méltó nem emelkedik ki; számontartásra való érdemeim nincsenek. Egyáltalán: ami X-évetem, életemem, munkámat, de buzgóságomat és hitemet is illeti, annak megítélését hagyjátok az egyedül igaz Istenre; ha valaki, úgy Ő egyedül illetékes erre.

5. Amit viszont nagyon rossz néven vennék, azt is elmondom: ha nem hangzana ezen az istentiszteleten az *Isten igéje*. Olvasatok, idézzetek sokat a Szentírásból. De ne csak szakaszokat, amelyek a halál szükségességét és kikerülhetetlenségét hangsúlyozzák. Ebben a tekintetben elég nekem a Zsidókhöz írt levél bölcsessége: „mert elvégzett dolog, hogy az emberek egyszer meghaljanak...” De erről nem kérek meditációt. Hát nem elég ennek ábrázolására kihűlt tettemem és koporsóm? Viszont hangozzanak el igék a másik „politeuma”-ról, a nem a semmibe torkolló keskeny útról, a mennyben eltett kincsről, a feltámadásról, arról, amit „szem nem látott, fül nem hallott, emberi elme meg sem gondolt...” Hol beszélhetnétek meggyőzőbben és határozottabban, ha nem a halál jelenlétében és mindent legyőzni látszó valósága előtt? Hát nem ez lenne az óegyházi, kedvelt „*risus pascalis*” felújításának legkiválóbb alkalmá? Hol lenne szabad jogosabban odakiáltanotok neki: „halál, hol a te fullánkod?” – mint éppen a koporsóm láttán? Micsoda hatása lehetne egy egész „klérus” *egybehangzó biznyságtételének*, mint éppen itt, ahol az emberek már szorongatják a zsebkendőt, hogy mintegy vezényszóra sírva fakadjanak, – ti pedig odakiáltanotok nekik: mit keresitek a holtak között az élőt? – Nem lehetne, a mi föltámadott és élő Urunkra való tekintettel ezt az angali kérdést egy a feltámadás reményében elhunyt halandó koporsójánál is elmondani?

Természetesen itt is lenne még egy kikötésem: nem tartozik senki fia hatáskörébe, hogy üdvözítsen vagy elkárhoztasson. Ne ígérje nagy hangon senki szereteteimnek a bizonyos találkozásunkat. Ne állítsa, hogy művemben örökre megmaradok. Azt se, hogy soha el nem felejtetek. Azt se, hogy példamutatásom örökértékű. Azt se, hogy én voltam a legjobb barát vagy ti voltatok azok nekem. S hogy az egyház(ak)ban milyen posztocskákön tevékenykedhettem, az sincsen közvetlen kapcsolatban az örök életemmel vagy veszedelmekkel.

Ezzel szemben: zengjen az ének, halás szívek forduljanak imáikkal az Élet Urához. Szóljon az Ő eleven, életfakasztó evangéliuma. Róla, Aki X-éven át nem fáradt bele a sarkam taposásába, a jobbrol-balról való megtámasztásomba, az Ő útján való megtartani-akarásba.

No és kívánjatok nekem és magatoknak is: *boldog feltámadást!*

Gémes István

GYERMEKBIBLIAKÖRI TÉMÁK 1993/94. ÉVRE (5.)

17. Az Úr másodszor is szólt.

Jónás 1; 3,1-2.

Megjegyzés: Ninive az Asszír Birodalom fennállásának vége felé volt az ország fővárosa. – Az asszírok nagyon sok bajt, nyomorúságot hoztak a zsidó népre, érthető, hogy Jónás nem akar elmenni Ninivébe. – Tarsis (Tartessus) a mai Spanyolország déli részén fektűt, Ninivétől ellenkező irányban. A történetben az az ókori felfogás kap hangot, hogy egyes népek istenei csak bizonyos határig gyakorolhatják uralmukat. Jónás is azt gondolhatta, hogy a tengeren kikerül Isten hatalmi zónájából. De meg kellett tanulnia, hogy ez nem igaz az élő Isten esetében. Kezébe kerül, aki előle menekül. – Egyetlen ember bűne sokakat sodorhat veszedelembé. – A könyv rokonszenvesen szól a pogány hajósokról, akik irtalmasabbak, mint Isten embere.

A fő mondanivaló: Isten szándékát engedetlen szolgája sem tudja semmissé tenni, aki magán tapasztalja, hogy Isten ítéletében is irtalmas.

Nézőpont: Jónás

A történet bevezetése

„A pap sem prédikál kétszer.” Ez ugyan nem igaz, de azt mondja nekünk, hogy az emberek nem szívesen ismétlik szavaikat, utasításait. Ha nem figyeltek edesanyátok szavaira, másodszor bizony hangosabban ismétli meg, amit mondott. Ugye már töletek is kérdezték: „Süket vagy?”

A történet képei:

1. Isten Ninivébe küldi Jónást. „Éppen Ninivébe?” – gondolja az. „Mennyit ártottak nekünk! Megtámadták országunkat, elrabolták gyerekeinket. Mindig csak bajt hoztak ránk! Éppen nekik beszéljek Istenről, szeretetéről, bocsánatáról? Nem, ezt nem teszem. Maradjanak olyanok, amilyenek, érjenek meg Isten ítéletére!”

2. Jónás hosszú útra készül. Összecsomagolja kevés holmiját és lemegy a tengerpartra. Jáfó kikötőjébe. Végigballag a parton, figyel a hajókat. Azt figyel, melyik hova indul, visz-e magával utast, mennyit kell fizetni az utazásért. Végre talál alkalmas hajót, Tarsisba indul. A városról csak annyit tud, hogy jó messzire van, a hajósok szerint a világ végén, de hát éppen ez kell neki. Tarsis az ellenkező irányban van Ninivétől! Megalkuszik viteldíj dolgában és kis cökmökjével felszáll a hajóra.

3. A hajó elindul, eleinte rendben megy minden. Szép az idő, süt a nap, neki semmi dolga. Vékony vonalként látszik a part, amelynek mentén hajóznak és minden nappal közelebb van Tarsishoz és egyre messzebb Ninivétől! Olyan messze, hogy talán már Isten sem látja.

4. Egy délután felhők takarják el a Napot. Feltámad a szél, amely egyre erősebb, a hullámok meg egyre magasabbak. Hirtelen villám cikázik keresztül az égen, nagy csattanás hallatszik és teljes erejével kitor a vihar. Jónás nem sokat vesz észre az egészből. Már korábban levonult a hajó fenekére, batyuját a feje alá tette és alszik, alszik.

5. Arra ébred, hogy valaki rázza. A kormányos áll előtte, a hajó tulajdonosa, az az ember, akivel az út elején megegyezett. Látszik, hogy fél és emiatt mérges. Jónásra támad: 6.v. Majd felcibálja a fedélzetre.

6. Ott alig lehet látni, annyira sötét van. Minden vizes. Jónás csak érzi, hogy dühös emberek állják körül. Felelősségre vonják: 8.v. Jónás minden kérdésre válaszol, azok egyre rémültebben hallgatják. Mindent értenek. Emiatt az ember miatt kerültek bajba. Mit tegyenek vele? Dobják a tengerbe? – hiszen maga az idegen is ezt emlegeti. Nem! Meg kell kísérelni partot, alkalmas kikötőhelyet érni. Minden igyekezet hiábavaló: olyan erős a hullámszél, hogy a partot nem lehet megközelíteni. Nincs más megoldás: az idegent a tengerbe kell dobni.

7. Jónás érzi, hogy fogják kezeit-lábait. Azután röpül, majd elmerül a vízben. Alig van eszméleténél. Most mintha kapu nyílna meg előtte. Melegebb van, mint korábban volt, és szinte fáj a levegőhiány. „Ez a halál!” – gondolja és elveszíti az eszméletét.

8. Ismeretlen helyen tér magához. Csupa szenny, merő víz. A nap melegen süt, tehát él. Körülnéz, és még látja, hogy valamilyen hatalmas állat úszik a nyílt tenger felé. Körülötte pedig a part, a sziklák visszhangozzák: „Indulj, menj Ninivébe!” Ugyanaz a parancs, másodszor. Nem tehet mást: mennie kell.

A történet megbeszélése:

Mennyire nehéz engedelmeskedni! Embereknek is, hát még Istennek. Isten nem saját maga miatt, hanem miattunk vár tőlünk engedelmességet. Ezért megtörténik, hogy kényszerít az engedelmessegre.

Aranymondás: Add, hogy szívem intelmeidre hajoljon. Zsolt 119, 36.

18. Elhívott engem az Úr a nyáj mellől

Ámósz 7, 10-17.

Megjegyzés: Izrael országának kettészakadása után az északi ország rész királyai, hogy alattvalóik a jeruzsálemi templomba járva ne kerüljenek a júdai király befolyása alá, két szentélyt állítanak fel, Izrael északi és déli részén. A déli Bételben van, ahol az igében említett Amacjá lehet a főpap II. Jeroboám uralkodása idején (784-744 Kr.e.). – Ámósz Isten parancsára Judeából Izrael országába megy, Bételben prófétál. A főpap feljeleni, felségsértéssel és hazaaúlással vádolja. Majd (valószínűleg a király utasítása nyomán) eltávolítja Bételből. – Amacjá szavaiból arra következtethetünk, hogy ebben az időben prófétai közösségek léteznek (erre utal a „prófétatanítvány” kifejezés), és ezek a közösségek prófétai szolgáltatukkal keresik meg kenyérüket. Ez természetesen kihatott a szolgálatukra, hiszen tekintettel kellett lenniük az emberek érzékenységére.

A fő mondanivaló: Isten, hogy igéje hangozzék, mindig talál magának alkalmas szolgát.

Nézőpont: Ámósz

A történet bevezetése:

Két héttel ezelőtt hallottunk Ezékielről, aki prófétai igehirdetésben nagyon vigyázott arra, hogy ne emberek elvára, hanem Isten akarata szerint cselekedjék. Ma hasonló magatartásról hallunk. Ámósz egyszerű pásztorember volt, életének jó részében az állataival meg a fűgefáival foglalkozott, de életében volt egy rövid időszak, amikor hátat fordított megszokott munkájának. Istennek szüksége volt rá. Népe vezetőivel, a főpappal, a királlyal is szembe került, de nem hátrált meg.

A történet képei:

1. Ámósz Juda országában él. Egyszerű falusi ember. Őrzi a nyáját, gondozza fűgefáit. A gyapjút, a sajtot, a gyümölcsöt piacra viszi. Nem gazdag, de nélkülöznie sem kell. Nyugalomban, békességben él.

2. Nyugalma, megszokott életmódja megszakad, amikor Isten szólásra kényszeríti. Egy időre otthonát is el kell hagynia. Ekkor a szomszédos ország részben, Izrael országában hirdeti Isten igéjét, ahol a gazdagok, az előkelők, a világi és vallási vezetők telhetetlenségét, fényűzését, pazarlását és tékozlását ostromozza. Eljut az ország egyik szentélyébe, Bételbe is. Ott sem hallgat.

3. Megalkuvást nem ismerő magatartása szembeállítja a szentély főpapjával, Amacjával, aki feljeleni a királynál. Azzal érvel, hogy Ámósz túl sokat enged meg magának, összeesküvést sző, lázítja a népet és nyugtalanságot szít, amikor azt emlegeti, hogy a királyra halál, a népre pedig fogság vár. Mennyire megdöbbenő, hogy egy egyszerű pásztor száll szembe az előkelőkkel, a hatalmasokkal, még a főpappal és a királlyal is. Nem a tekintélyesek, hanem ő Isten embere!

4. A király bizonyára válaszolt a főpap feljelentésére. Csak Amacjá szavaiból következtethetünk arra, hogy hogyan rendelkezett az uralkodó. Ámósz egy napon a főpap előtt áll, aki magához rendelte. Közli vele, hogy Bételt és Izrael királyságát el kell hagynia. Utasítja, hogy menjen vissza Júda királyságának területére, és prófétai szolgálatával ott keresse meg a kenyérét.

5. Ámósz öntudatosan válaszolja, hogy az ő szolgálata erősen különbözik azokétól, akiket a főpap környezetében ismer. Ő nem azért hirdeti Isten igéjét, hogy abból éljen. Van foglalkozása és annak jövedelméből meg tud élni. Isten parancsára hagyta el egy időre nyáját és fűgefáit és el kell mondania, hogy Izrael országa elpusztul, Amacjá főpap elveszíti vagyonát, feleségét, gyermekeit és idegen országban hal meg. Ámósz, ez a nyája mellől elszólított egyszerű ember így lett Isten hűséges, bátor és használható szolgája.

A történet megbeszélése:

Isten számára nagyon fontos, hogy üzenete eljusson azokhoz, akiket meg akar szólítani. Ezért hűséges, Neki engedelmeskedő igehirdetőket keres. Ezért megdöbbenő, hogy kiket választ vagy kiket mellőz az Isten. A történetünkben: a főpapot mellőzi, a pástortembert kiválasztja. Nem az ember teszi fontossá az igét, hanem fordítva van: az ige az embert.

Aranymondás: A Szentlélektől indítva szólaltak meg az Isten-től küldött emberek. 2Péter 1, 20.

19. Tudja meg, hogy van próféta Izraelben!

2Kir 5, 1-14.

Megjegyzés: A belpoklosságnak különböző – enyhébb és súlyosabb – formái voltak. Naamán enyhébb lefolyású betegségben szenvedett, hiszen a király környezetében maradhatott. – Isten rejtett cselekedetének eszközei: a leánya, Naamán felesége, az arám király, Elizeus, a szolgák. Személyek láncolata segíti Naamánt a gyógyulás felé. – A tíz talentum ezüst és a 6000 arany értékét nem tudjuk meghatározni. (Inkább súlyokról van szó. A föníciai kereskedelemben az ezüstsekel az alap: 14,55 gramm. Ennek ötvenszerese a mína: 727 g, háromszerszerese pedig a talentum: 43 kg és 650 g). A babiloni aranysekel 16,37 g. Ennek is az ötvenszerese a mína: 818,5 g és háromszerszerese a talentum: 49 kg és 110 g. – Az Abáná átfolyik Damaszkuszon, a Párpár a város mellett folyik. Mindkettő vize hűvös és tiszta, míg a Jordáné langyos és piszkos.

A fő mondanivaló: Isten szava erő a rá figyelő ember életében: megszabadítja a halálból és újjáteremti.

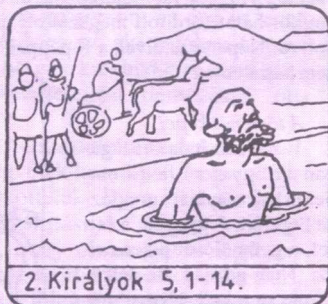
Nézőpont: Naamán

A történet bevezetése:

Vegyük elő a térképet és keressük meg Damaszkuszt. Kisebb léptékű térképen megtaláljuk a Naamán által említett két folyót, a legtöbb térképen pedig a Jordánt. Ezen a vidéken élt és járt az ember, akinek meg kellett tanulnia, hogy Isten szava meggyógyíthatja és megújíthatja az arra figyelőket.

A történet képei:

1. Damaszkuszban, a királyi palotában előkelő emberek veszik körül az arám (szír) királyt. Látszik rajtuk, hogy gazdagok: tele vannak önbizalommal, életerősek stb. Egyvalaki azonban elválnak a többitől: sovány, foltos arcú, elgondolkodó. Néha megvonaglik a szája széle.

2. Királyok 5, 1-14.

Néhány lépésnyire mindig elmarad a többitől, mintha nagyon vigyázna arra, hogy ne kerüljön túl közel a másikkhoz. Ez az ember a fővezér, gyógyíthatatlanul beteg. Leprás.

2. Amikor egyik nap hazamegy a királyi udvarból, a felesége azzal fogadja, hogy a rabszolgapiacon egy leányt vett. Portyázó csapatok hozták a közeli Izraelből, megtetszett neki és megvásárolta. Naamán egy pillantást vet a lányra, de nem sokat törődik vele. Megszokta, hogy házában cserélődnek a rabszolgák.

3. Néhány nappal később azt mondja Naamánnak a felesége, hogy az izraeli rabszolgáinak sok érdekes mesélt hazájáról, az ottani szokásokról és emberekről. Emlegetett egy prófétát is – mondja –, aki gyógyít. Nincs olyan betegség, amit Istene erejével ne tudna meggyógyítani. Az asszony félve figyelni urát, hogy mit válaszol. Az először megvonja a vállát, de később maga kezd érdeklődni a próféta felől.

4. Naamán egyre többet foglalkozik a gondolattal, hogy elmegy Izraelbe a gyógyító prófétához. A király is biztatja. Ajánlólevelet ad Naamánnak, aki nagy kísérettel és gazdag ajándékkal útnak indul. Samáriába érkezte, átadja az izraeli királynak ura ajánlólevelét. Látja, hogy a zsidók királya elsápad és megrémül. Észreveszi, hogy a palotában és a városban nagy futkosás kezdődik. Nem kerüli el a figyelmét az sem, hogy egy számára ismeretlen embert nagy tisztelettel fogadnak a palotában.

5. Amikor másnap megjelenik a királynál, az sokkal nyugodtabb. Arról beszél, hogy Naamán kíséretét kap, aki elvezeti ahhoz a próféta-hoz, aki segíteni tud rajta. A próféta házánál kellemetlen meglepetés éri Naamánt. A „prófeta ugyanis nem jön ki, csak üzen: „Fürdőj meg hétszer a Jordánban!” Naamán méltatlankodik: 11-12. v. Szolgái csitítják, és kérélik: 13. v. Ő megnyugszik, és amikor megcselekszi, amit Elizeus üzent neki, meggyógyul. „Olyan lett a teste, akár egy kisgyermeké.”

A történet megbeszélése:

Naamán sok mindent megtett volna az egészségéért, de az Elizeus által mutatott lehetőség felbosszantotta. Másoknak kellett rábeszélőniük, hogy tegye meg azt a „keveset”, amit Isten embere kíván tőle. Életünk sok dolgában „csak” az ígére kellene figyelnünk! Azért élünk gyülekezetben, közösségben, hogy erre figyelmeztessük egymást. Élet vár arra, aki Isten üzenete, szava szerint mer cselekedni.

Aranymondás: Isten igéje élő és ható. Zsidó 4, 12..

20. Hasznos az igaz buzgó könyörgése

1Mózes 18, 16-33.

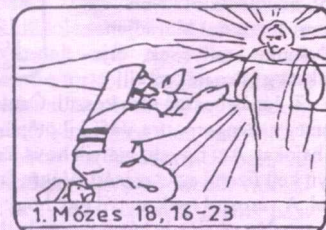
Megjegyzés: Ábrahám azoknak az embereknek a képviselője, akik megismerték Istent, közösségben vannak vele és ez a közösség meghatározza magatartásukat. Jól tudnak szólni mások érdekében, mert megismerték Isten szándékait. – Isten „lemeget” Sodomában, hogy megnézzé: valóban a hozzá eljutott jalkiáltás szerint történik-e minden a városban. Isten jelen van a szenvedőkben. Sodoma és Gomora bűne az embertelenség, mások megalázása és az igazságtalanság. Sodoma és Gomora magatartásával szemben áll Ábrahámé, aki imádkozik másokért és így mások javára, érdekére és megmaradására gondol. – Ábrahám az Istennel való közösségben tudja, hogy imádkozhat, hogy mit kérhet és hogy meddig mehet el az imádságban.

A fő mondanivaló: Isten arra biztat, hogy reménységgel imádkozunk másokért, Ő kész ezt az imádságot meghallgatni.

Nézőpont: Ábrahám

A történet bevezetése:

Beszélgessünk az imádkozásról. Beszéljessük a gyerekeket, majd irányítsuk úgy a beszélgetést, hogy sor kerüljön a másokért mondott imádságra. Kikért szoktak imádkozni? Mutassunk rá, hogy mindenkiért imádkoznunk kell; azokért is, akik ezt nem érdemlik meg. Ígéretünk van arra, hogy a másokért elmondott imádság nem hiábavaló.

1. Mózes 18, 16-23

A történet képei:

1. Isten felkeresi Ábrahámot és közli vele Sodomával kapcsolatos döntését. Eleget várt, Sodoma lakói nem változtak meg. Már csak az ítélet van hátra.

2. Ábrahámnak eszébe jut Lót és családja. Igaz, Lót megnehezítette az ő életét, de most nem gondol erre. Reméli, hogy Lót nem fedkezett el Istentől, és az együtt töltött esztendő emléke átszűrte a kísértéseken. Lóra gondolva eszébe jut Ábrahámnak, hogy hátra nem mindenki szolgál rá az ítéletre Sodomában. Mi lesz az „igazakkal”? Ők is elpusztulnak a gonoszokkal, a bűnösökkel együtt?

3. Ábrahám bizik abban, hogy most megszólíthatja Istent. Nagy alázattal teszi ezt. Tudja: felelősségteljes dolog Istennel beszélni. Ezért így szólítja meg: 23-25. v. Örömmel hallja Isten válaszát: 26. v. Ábrahám szívét eltölti a hála: Isten nem akar mindenáron ítéletet, ő kész megkegyelmezni. Még a bűnösöknek is!

4. Ábrahám tovább beszél Istennel. Megrendülten tapasztalja, hogy Isten mennyire szívesen hajlik a megbocsátásra. Ezért nem szűnik meg állhatatosan könyörögni. Isten iránti bizalmában az a tapasztalata erősíti meg, hogy Isten nemcsak az igazakat hajlandó megtartani, hanem a bűnösöknek is ad lehetőséget a menekülésre. Isten ugyanis is azt ígéri meg, hogy ha lesz Sodomában tíz igaz ember, akkor valamennyien életben maradnak.

A történet megbeszélése:

Folytassuk tovább az imádságról megkezdett beszélgetést. (A történet bevezetésében) Abban az irányban haladjunk tovább, hogy mivel mi ismerjük Isten szeretetének végtelenségét, tegye lehetővé, hogy imádkozni tudjunk mindenkin segítők irgalmáért. Arról is beszéljünk, hogy mostanában kiért imádkozunk és mit kérünk világunk számára.

Aranymondás: Nagy az ereje az igaz ember buzgó könyörgésének. Jakab 5, 16b.